

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Το Δόγμα της Παλλαϊκής Άμυνας στα Ελληνικά Νησιά του Αιγαίου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Λέκκας

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Νικόλαος Λέκκας, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

**ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ
ΕΥΘΥΝΗΣ**

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών του ΠΜΣ Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας της Σχολής Διεθνών Σπουδών Επικοινωνίας και Πολιτισμού του Τμήματος Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών, του Παντείου Πανεπιστημίου, είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης με την παρούσα δήλωση αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναται να αντιμετωπίσω στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής.

Ο ΔΗΛΩΝ

Όνοματεπώνυμο: Νικόλαος Λέκκας

Αριθμός Μητρώου: 1218Μ205

Υπογραφή:

Συντομογραφίες

ΕΔ: Ένοπλες Δυνάμεις
ΠΣΕΑ: Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτου Ανάγκης
ΠΑΜ: Παλαιαϊκή Άμυνα
ΠΑ: Πολιτική Άμυνα
ΠΔ: Πολιτικές Δυνάμεις
ΠΠ: Πολιτική Προστασία

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσης εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή του Παντείου Πανεπιστημίου κο Κωνσταντίνο Κολιόπουλο, για την καθοδήγησή του και την ακαδημαϊκή του βοήθεια ώστε να περατωθεί η παρούσα εργασία, τον Αντγο ε.α Μπελεγράτη Σπυρίδωνα, πρόεδρο του Συνδέσμου Επιτελών Εθνικής Άμυνας (ΣΕΕΘΑ) και καθηγητή Σχολής Αξκών ΕΛ.ΑΣ σε θέματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ , για την αδιάλειπτη υποστήριξη του με τη γνώση και την εμπειρία του στο αντικείμενο καθώς και τους συναδέλφους Ευανθία Τζαβάρα, Ιωάννη Μπρέκη, Κων/νο Αντωνάτο, Βασίλειο Μήτσιο και Δημήτριο Κοζαΐτη για την βοήθειά τους στην εξεύρεση πηγών και στην απόκτηση επικαιροποιημένης εικόνας επί του αντικείμενου λόγω εξειδίκευσης.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την υπομονή και ανοχή που έδειξαν υποστηρίζοντάς με ηθικά και πνευματικά στην εκπόνηση της παρούσης.

Περιεχόμενα

	Σελ.
Περίληψη	7
Abstract	8
Εισαγωγή	10
Σκοπός	13
Προϋποθέσεις	13
Κεφάλαιο πρώτο: Το Αιγαίο Πέλαγος: Γεωστρατηγικό - επιχειρησιακό περιβάλλον - Απειλές – Προκλήσεις - Εφαρμογή της παλλαϊκής άμυνας	14
Στρατηγική αξία Αιγαίου Πελάγους - Χαρακτηριστικά – Ιδιαιτερότητες	14
Υφιστάμενες απειλές	17
Υφιστάμενες προκλήσεις: Δημογραφικό - Μετανάστευση - Οικονομική Κρίση	20
Υβριδικές απειλές	22
Εφαρμογή δόγματος παλλαϊκής άμυνας στα νησιά του Αιγαίου:	24
Σενάρια χρησιμοποίησης δυνάμεων - εκτιμώμενα επιχειρησιακά και τακτικά οφέλη και η Ελληνική αποτρεπτική στρατηγική	
Κεφάλαιο δεύτερο: Διεθνής πρακτική σε θέματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ	47
Κεφάλαιο τρίτο: Γενικά περί παλλαϊκής άμυνας στο υφιστάμενο ελληνικό νομικό πλαίσιο	54
Γενικά	54
Ορισμοί	55
Κινητοποίηση των πολιτικών δυνάμεων της Ελλάδος σε πόλεμο - ιστορική αναδρομή	58
Δομές πολιτικής κινητοποίησης σε πολεμική περίοδο	61
Επιχειρησιακός σχεδιασμός της ΠΑΜ- ΠΣΕΑ	63
Πολιτικοστρατιωτική συνεργασία	64
Αρχικές διαπιστώσεις για το νομικό πλαίσιο της παλλαϊκής άμυνας	65
Οργάνωση και αποστολή τμημάτων παλλαϊκής άμυνας	66
Προσωπικό - Εκπαίδευση τμημάτων παλλαϊκής άμυνας	68
Μέσα παλλαϊκής άμυνας	71
Κεφάλαιο τέταρτο: Προβλήματα, δυσλειτουργίες και ανακολουθία νομοθετημάτων παλλαϊκής άμυνας – ΠΣΕΑ	73

Κεφάλαιο πέμπτο: Συμπεράσματα – Προτάσεις	80
Συμπεράσματα	80
Προτάσεις	85
Επίλογος	92
Πηγές - Βιβλιογραφία	95

Περίληψη

Η οργάνωση του πληθυσμιακού δυναμικού από την ειρηνική περίοδο, με σκοπό τη συμβολή του στην άμυνα της χώρας και την ενίσχυση και υποβοήθηση των ΕΔ στην εκπλήρωση της αποστολής τους, αποτελεί το περιεχόμενο της «Παλλαϊκής Άμυνας» (ΠΑΜ) που στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να αναπτυχθεί, μέσα στο πλαίσιο των γεωστρατηγικών παραγόντων, περιορισμών και χαρακτηριστικών των νησιών του Αιγαίου, των απειλών και προκλήσεων, της διεθνούς πρακτικής αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε ειρήνη και πόλεμο και της ελληνικής υφιστάμενης προβληματικής πραγματικότητας, αξιολογώντας έτσι τη χρησιμότητα και την αναγκαιότητα της ΠΑΜ πρωτίστως για τον ιδιαίτερο αυτό χώρο του Αιγαίου, καταλήγοντας σε συμπεράσματα και προτάσεις για την εφαρμογή και αναβάθμιση των μηχανισμών της.

Η ανάγκη για καθολική και αποτελεσματική συμμετοχή του πληθυσμού της χώρας και ιδιαίτερα των νησιών του Αιγαίου στην εθνική άμυνα δια μέσου της Παλλαϊκής Άμυνας, είναι επιτακτική, δεδομένης της ορατής τουρκικής απειλής, που και στις ημέρες μας, παραμένει ενεργή και πειστική, της υπογεννητικότητας και του δημογραφικού προβλήματος, που με την πάροδο του χρόνου θα γίνεται οξύτερο λόγω της οικονομικής κρίσης, της μετανάστευσης των νέων αλλά και της δημογραφικής αλλοίωσης που προκαλούν οι ροές παράνομων μεταναστών που εγλωβίζονται στη χώρα καθώς και των φυσικών καταστροφών (σεισμών, πυρκαγιών, κλπ), από τις οποίες υποφέρει ο τόπος μας. Απαιτείται συνεπώς από την περίοδο της ειρήνης, εκπαίδευση και οργάνωση των Πολιτικών Δυνάμεων, Υπηρεσιών και Πολιτών, ώστε να καταστούν ικανοί για αυτοπροστασία, επιβίωση και συνδρομή των Ενόπλων Δυνάμεων με εφεδρικές δυνάμεις, σε περίπτωση που θα απαιτηθεί.

Ο σχεδιασμός των δράσεων αυτών υλοποιείται στην χώρα μας από την Πολιτική Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών (ΠΣΕΑ), με βάση κυρίως το νομοθετικό πλαίσιο του 1974, και την Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ), που καθιερώθηκε με νόμο το 1998. Όμως, μετά από το 1974, διαπιστώνεται ότι η μεν ΠΣΕΑ παρέμεινε ουσιαστικά χωρίς καμία εκσυγχρονιστική και βελτιωτική παρέμβαση, θέτοντας αμφιβολίες για την υψηλή αποστολή της, η δε ΠΑΜ δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ, καθόσον δεν υπήρξε η αντίστοιχη πολιτική βούληση.

Η ΠΑΜ-ΠΣΕΑ επιβάλλεται να αποτελεί προτεραιότητα και δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί. Οφείλουμε να την ανασχεδιάσουμε με μια ολιστική προσέγγιση, προσαρμόζοντάς την στην κοινωνική, πολιτική, διοικητική και οικονομική πραγματι-

κότητα της χώρας, μελετώντας παράλληλα την σχετική διεθνή πρακτική. Ο ανασχεδιασμός αυτός, πρέπει να βασιστεί σε δύο άξονες, την ενεργοποίηση της ΠΑΜ κατά προτεραιότητα στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου και στην ενοποίησή της με την Πολιτική Προστασία, συμβάλλοντας στην ουσία στην αντιμετώπιση των υφισταμένων κινδύνων ή απειλών στην ειρήνη αλλά και τον πόλεμο, με την προϋπόθεση της άρτιας και αποτελεσματικής οργανώσεως και συνέργειας πολιτικού και στρατιωτικού στοιχείου, αυξάνοντας τις δυνατότητες και την αξιοπιστία της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας μας, τη λαϊκή συναίνεση για τη συλλογική ευθύνη και προσπάθεια προετοιμασίας, με το λιγότερο δυνατό κόστος.

Λέξεις-κλειδιά

Εθνικές απειλές

Παλλαϊκή Άμυνα

Πολιτική Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών

Πολιτική Άμυνα

Πολιτική Προστασία

Αποτρεπτική ισχύς

Abstract

The organization of the civilian population at peacetime, with the aim of contributing to the national defense and strengthening and assisting the Armed Forces in fulfilling their mission, constitutes the content of the “Total Defense” concept. The purpose of this document is to analyse this topic within the context of geostrategic factors, constraints and characteristics of the Aegean islands, threats and challenges, international practice in emergency response at peacetime and war and the existing Greek problematic reality, in order to evaluate the usefulness and necessity of Total Defense concept, especially in the Aegean area, and come up with conclusions and proposals for the effective implementation and enhancement of its mechanisms.

The need for a total and effective participation of the population of the country and especially the population of the Aegean islands, in national defense through this concept is urgent, given the visible Turkish threat, which is still present today, the demographic problem that will become more acute over time because of the economic crisis, the migration of young people, and the demographic change that is caused by the uncontrolled influx of refugees and finally the disasters (earthquakes,

fires, floods , etc.). It is therefore necessary from peacetime, the training and organization of the civil population and Services, in order to enable them to self-protect, survive and assist the national armed forces with reserve forces, means and capabilities if required.

The planning of these actions is being implemented in our country by the Emergency Planning Policy, based mainly on the legislative framework of 1974, and the Total Defense, which was established by law in 1998. Since 1974, it is found that the Emergency Planning Policy remained virtually without any modernization and improvement intervention, raising doubts about its high mission, and the Total Defense law was never activated as there was no political will.

Emergency Planning Policy and Total Defense should be a priority and should not be excluded. We need to redesign it with a holistic approach, adapting it to the social, political, administrative and economic realities of the country, while studying relevant international practice. This redesign should be based on two axes, the activation of the Total Defense law as a priority in the Greek Aegean islands, and its integration with the Civil Defense and Civil Protection laws, contributing to counter of the existing threats during peacetime and war, providing the efficient and effective organization and synergy of civilian and military elements, enhancing the capabilities and credibility of our country's deterrent power and achieving public consensus for collective responsibility of this common effort, at the lowest possible cost.

Keywords

National Threats

Total Defense

Emergency Planning Policy

Civil Defense

Civil Protection

Deterrent power

Εισαγωγή

Κάθε κράτος από τους αρχαιότερους χρόνους, προκειμένου να εξασφαλίσει την ύπαρξή του υποχρεώθηκε να οργανωθεί κατάλληλα για να αντιμετωπίσει τις εξωτερικές απειλές, συγκροτώντας ένοπλα τμήματα, τα οποία εξόπλιζε και εκπαίδευε ανάλογα. Σήμερα οι συνθήκες διεξαγωγής ενός πολέμου έχουν διαφοροποιηθεί. Παλαιότερα ο πόλεμος θεωρούνταν ότι ήταν έργο αποκλειστικά των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) της χώρας και η έκβασή του κρινόταν κυρίως στα πεδία των μαχών. Η νέα φύση των επιχειρήσεων στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, η διακλαδικότητα, ο πληροφοριακός πόλεμος, η εξέλιξη της τεχνολογίας, έχουν αλλάξει τόσο τη δομή των Ενόπλων Δυνάμεων, όσο και τον τρόπο χρησιμοποίησής τους. Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό πως ο χαρακτήρας των στρατιωτικών επιχειρήσεων έχει αλλάξει, καταργώντας τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ μετώπου και μετόπισθεν. Πεδίο μάχης αποτελεί πλέον ολόκληρος ο εδαφικός χώρος των αντιπάλων χωρών.

Σε κάθε σύγχρονο κράτος ισχυρές και αξιόμαχες ένοπλες δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης της εφεδρείας, αποτελούν τον συντελεστή ενίσχυσης της εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας και εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη ενασχόλησή των πολιτών τους με ειρηνικές αναπτυξιακές δραστηριότητες. Το ζήτημα της παραγωγής εφεδρείας δεν αφορά μόνο αμιγώς στρατιωτικούς υπολογισμούς και ανάγκες αλλά είναι προφανώς αλληλένδετο με ευρύτερες οικονομικές, κοινωνικές και γεωπολιτικές παραμέτρους. Η σημερινή πραγματικότητα βρίσκει τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις αντιμετώπιες με την ανάγκη αλλά και τη διάθεση για αλλαγή και εκσυγχρονισμό. Οι εξελίξεις στη Μεσόγειο και στα Βαλκάνια, η μείωση των στρατιωτικών δαπανών, το οξύτατο δημογραφικό πρόβλημα, η υιοθέτηση των σύγχρονων δογμάτων του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτέλεσαν επιπλέον λόγους αναζήτησης αλλαγών και επαναπροσδιορισμού.

Η οργάνωση του πληθυσμιακού δυναμικού από την ειρηνική περίοδο, με σκοπό τη συμβολή του στην άμυνα της χώρας και την ενίσχυση και υποβοήθηση των ΕΔ στην εκπλήρωση της αποστολής τους, αποτελεί το περιεχόμενο της «Παλλαϊκής Άμυνας» (ΠΑΜ) που στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να αναπτυχθεί, μέσα στο πλαίσιο των γεοστρατηγικών παραγόντων, περιορισμών και χαρακτηριστικών των νησιών του Αιγαίου. Κατά τις επιχειρήσεις, οι ΕΔ διαθέτουν πολλά και διάφορα μέσα για την αυτοπροστασία τους, βοηθούμενες στο να φέρουν σε πέρας την αποστολή

τους από ένα καλά οργανωμένο δίκτυο διοικητικής μέριμνας, που είναι απαραίτητο για τη διεξαγωγή του πολέμου. Αντίθετα, ο άμαχος πληθυσμός έχει ελάχιστα μέσα αυτοπροστασίας και υφίσταται κάθε μορφής θυσίες και καταστροφές.

Η ανάγκη συνεπώς για καθολική και αποτελεσματική συμμετοχή του πληθυσμού της χώρας και ιδιαίτερα των νησιών του Αιγαίου στην εθνική άμυνα δια μέσου της Παλλαϊκής Άμυνας, είναι επιτακτική δεδομένου και των ακολούθων:

Της ορατής τουρκικής απειλής, που και στις ημέρες μας, παραμένει ενεργή και πειστική.

Της υπογεννητικότητας και του δημογραφικού προβλήματος, που με την πάροδο του χρόνου θα γίνεται οξύτερο, λόγω της οικονομικής κρίσης, της μετανάστευσης των νέων αλλά και της δημογραφικής αλλοίωσης που προκαλούν οι ροές παράνομων μεταναστών που εγλωβίζονται στη χώρα .

Των φυσικών καταστροφών (σεισμών, πυρκαγιών, κλπ), από τις οποίες υποφέρει ο τόπος μας.

Για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω απαιτείται από την περίοδο της ειρήνης εκπαίδευση και οργάνωση των Πολιτικών Δυνάμεων, Υπηρεσιών και Πολιτών, ώστε να καταστούν ικανοί για αυτοπροστασία, επιβίωση και συνδρομή των ΕΔ με εφεδρικές δυνάμεις, σε περίπτωση που θα απαιτηθεί.

Ο σχεδιασμός των δράσεων αυτών υλοποιείται από την Πολιτική Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών (ΠΣΕΑ), με βάση κυρίως το νομοθετικό πλαίσιο του 1974, και την Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ), που καθιερώθηκε με νόμο το 1998. Όμως, μετά από περίπου σαράντα έτη ειρηνικής περιόδου, διαπιστώνεται ότι η μεν ΠΣΕΑ παρέμεινε ουσιαστικά χωρίς καμία εκσυγχρονιστική και βελτιωτική παρέμβαση, θέτοντας εν αμφιβόλω την υψηλή αποστολή της, η δε ΠΑΜ δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ, καθόσον δεν υπήρξε η αντίστοιχη πολιτική βούληση. Η απαξίωση της ΠΣΕΑ επιδεινώθηκε με τη δημιουργία το 1995, του θεσμικού μηχανισμού της Πολιτικής Προστασίας (ΠΠ), που ανέλαβε τις δράσεις του πολιτικού τομέα στην αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών στην ειρηνική περίοδο. Έτσι ο τομέας των δράσεων για την περίοδο κρίσης ή πολέμου μετέπεσε σε αδράνεια, χωρίς έως σήμερα σημαντικές νομοθετικές και οργανωτικές παρεμβάσεις.

Η εξαιρετικά ευαίσθητη και εύθραυστη γεωπολιτική θέση της χώρας μας με τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται για την εξωτερική της ασφάλεια, δεν αφήνει κανένα περιθώριο υποβάθμισης του μηχανισμού της ΠΣΕΑ, δεδομένου ότι πέραν από την προστασία των πολιτών, συμβάλλει έμμεσα ή άμεσα στην εθνική άμυνα και ισχύ.

Επιπλέον και η ΠΠ, παρόλο που μονοπωλεί το κυβερνητικό ενδιαφέρον εξαιτίας του άμεσου πολιτικού κόστους που έχει η τυχόν επιχειρησιακή της αναποτελεσματικότητα, παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα, κυρίως λόγω έλλειψης κατάλληλου και σύγχρονου επιχειρησιακού σχεδιασμού αλλά και μέσων.

Η διαπίστωση των ελλείψεων της κινητοποίησης των δυνάμεων της Ελληνικής Πολιτείας σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών και κυρίως σε κρίση ή πόλεμο, σίγουρα συμβάλει στην ανάδειξη του προβλήματος και στη προβολή προτάσεων για την αντιμετώπισή του.

Στην παρούσα εργασία και συγκεκριμένα στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η περιγραφή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Αιγαίου Πελάγους ως γεωστρατηγικό και επιχειρησιακό περιβάλλον και γίνεται μια προσπάθεια ανάλυσης των απειλών και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει. Τέλος εξετάζεται εννοιολογικά η παλλαϊκή άμυνα και η αναγκαιότητα εφαρμογής της στα νησιά του Αιγαίου μέσα από σενάρια χρήσης των δυνάμεών της κατά περίπτωση και εξαγωγής συμπερασμάτων για τα οφέλη και τα πλεονεκτήματα που δυνητικά μπορεί να προσφέρει στην Εθνική Άμυνα της χώρας. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται η διεθνής πρακτική σε θέματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ, ενώ στο τρίτο γίνεται η αποσαφήνιση των όρων που σχετίζονται με τη λειτουργία των δομών της ΠΑΜ- ΠΣΕΑ και της ΠΠ, προκειμένου να διευκρινισθούν οι έννοιες και αφετέρου να καταστεί εμφανής ο διαχωρισμός των σχετικών κρατικών δομών, αλλά και οι συναφείς τους επιχειρησιακές πρακτικές και επιδιώξεις. Στη συνέχεια παρατίθεται ιστορική αναδρομή του νομοθετικού πλαισίου της ΠΣΕΑ στη χώρα μας, με σκοπό την κατάδειξη των συνθηκών καθώς και των αντιλήψεων που οδήγησαν στις σημερινές ισχύουσες δομές και δράσεις. Ταυτόχρονα αναλύεται ο σημερινός μηχανισμός κινητοποίησης των δυνάμεων της πολιτείας σε πολεμική περίοδο και ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της ΠΣΕΑ, ώστε να εντοπισθούν στο τέταρτο κεφάλαιο τα προβλήματα και οι ελλείψεις που παρουσιάζουν οι δομές αυτές σε σχέση με τις σημερινές συνθήκες. Επιπλέον επιχειρείται μια σύντομη σύγκριση του ελληνικού συστήματος αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών με την διεθνή πρακτική και εμπειρία. Στο τελευταίο κεφάλαιο προβάλλονται αναλυτικά τα συμπεράσματα και οι προτάσεις για την βελτίωση του μηχανισμού ΠΣΕΑ της χώρας μας, με κύρια την ενεργοποίηση της ΠΑΜ.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η εξέταση και η ανάδειξη της σημασίας της κινητοποίησης των πολιτικών δυνάμεων του ελληνικού κράτους για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών στον πόλεμο και στην ειρήνη και της συνδρομής τους στην εθνική άμυνα της χώρας στα πλαίσια της Παλλαϊκής Άμυνας, συμβάλλοντας στο έργο των ΕΔ, καθώς και η καταγραφή των προβλημάτων και των αδυναμιών των δομών της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ της χώρας μας, λαμβάνοντας υπ' όψη το σύγχρονο πολιτικοστρατιωτικό και στρατηγικό περιβάλλον, ιδιαίτερα του χώρου του Αιγαίου, την συντελούμενη αναδιοργάνωση των Ενόπλων Δυνάμεων και την υφιστάμενη σχετική νομοθεσία. Τέλος, επισημαίνοντας τη διεθνή πρακτική και εμπειρία, θα αναλυθούν προτάσεις για την αναμόρφωση του μηχανισμού της ΠΣΕΑ τόσο σε νομοθετικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο, ώστε να εξυπηρετεί τη δυνατότητα εκμετάλλευσης και άριστης αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας για την επαύξηση ικανότητας αποτροπής και αντίδρασης σε οποιαδήποτε απειλή στον ευαίσθητο χώρο των νησιών του Αιγαίου.

Προϋποθέσεις

Για την ανάλυση του θέματος της παρούσης εργασίας λαμβάνονται υπόψη οι παρακάτω προϋποθέσεις:

Η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα αναμένεται να παρουσιάζει αργή βελτίωση. Για το άμεσο μέλλον δεν προβλέπεται κάποια αύξηση των ελληνικών αμυντικών δαπανών.

Το υφιστάμενο δημογραφικό πρόβλημα της χώρας μας δεν θα βελτιωθεί στο εγγύς μέλλον και η απόδοση των κλάσεων των στρατευσίμων θα μειούται συνεχώς την επόμενη εικοσαετία, λαμβάνοντας υπόψη και την αυξανόμενη τάση των νέων για μετανάστευση λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η θητεία των στρατευσίμων στο μέλλον θα παραμείνει σταθερή ή θα βαίνει μειούμενη, αλλά δεν θα διαφοροποιηθεί το ισχύον σύστημα στρατολογίας, που επιβάλλει την υποχρεωτική θητεία.

Οι θεσμοί, «περί Εθνοφυλακής» και «περί Πολιτικής Σχεδιάσεως Εκτάκτου Ανάγκης» (ΠΣΕΑ), και Επιστράτευσης, έστω με μικρές διαφοροποιήσεις θα παραμείνουν σε ισχύ.

Η εξ ανατολών απειλή θα εξακολουθήσει να παραμένει και στο εγγύς μέλλον η ουσιαστικότερη απειλή για τη χώρα μας. Η Τουρκία θα διαθέτει πάντα υπέρ αυτής τη δυνατότητα του αιφνιδιασμού, αφού είναι σε θέση να διαλέξει τον τόπο, το χρόνο και τα μέσα, προκειμένου να πλήξει τη χώρα μας σε ασθενές και ευαίσθητο σημείο, διεκδικώντας τη νίκη, συνεχίζοντας με εντατικούς ρυθμούς την τεχνολογική αναβάθμιση και τον εξοπλισμό των Ενόπλων Δυνάμεών της, ιδιαίτερα σε αποβατικά σκάφη και ελικόπτερα.

Αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων θα παραμείνει η αντιμετώπιση εξωτερικών απειλών, ενώ η αντιμετώπιση των λοιπών εκτάκτων αναγκών στον καιρό της ειρήνης (τεχνολογικές, φυσικές ή άλλες καταστροφές), αποτελεί ευθύνη των Πολιτικών Δυνάμεων τις οποίες συνδράμουν οι Ένοπλες Δυνάμεις.

Κεφάλαιο πρώτο

Το Αιγαίο Πέλαγος: Γεωστρατηγικό - Επιχειρησιακό Περιβάλλον - Απειλές - Προκλήσεις - Εφαρμογή της Παλλαϊκής Άμυνας

Στρατηγική αξία Αιγαίου Πελάγους - Χαρακτηριστικά - Ιδιαιτερότητες

Από γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής πλευράς, η Ελλάδα είναι ιστορικά ενταγμένη στο ευρύτερο ευρωπαϊκό γεωπολιτικό περιβάλλον και άρρηκτα συνδεδεμένη με τα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο, γεωγραφικές περιοχές προνομιακής άσκησης της πολιτικής και οικονομικής επιρροής της, αλλά και περιοχές περιστοιχιζόμενες από εστίες εντάσεων και συγκρούσεων. Η στρατηγική αξία της Ελλάδας στον υπόψη γεωγραφικό χώρο προσδιορίζεται, αφενός από την κεντρική της θέση στην εν λόγω υψηλού γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος περιοχή, αφετέρου δε από το γεγονός ότι η χώρα μας καθίσταται σημείο επαφής και προπύργιο της Ευρώπης με την ασιατική και την αφρικανική ήπειρο¹, ελέγχοντας τις χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριες γραμμές επικοινωνιών της Μεσογείου προς και από τη Μαύρη θάλασσα, προς και από τη Μέση Ανατολή, προς και από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αφρική.

Το Ιόνιο, το Αιγαίο και το Κρητικό πέλαγος, περιβάλλουν το ηπειρωτικό τμήμα της χώρας με ένα μεγάλο αριθμό νήσων και νησίδων διεσπαρμένων (3.012 νησιά και μικρονησίδες) και πάνω από 15.000 χλμ ακτών. Η ιδιόμορφη γεωγραφική σύνθεση του Ελληνικού χώρου, προσδίδει στην Ελλάδα ιδιαίτερα γεωστρατηγικό χαρακτήρα.

¹ Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ/ Διεύθυνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΙΟΣ 2014*, Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2015, σ. 20-21.

Η διπλή υπόσταση του Ελληνικού κράτους αντανακλά την συνεχή ιστορική παρουσία σ' αυτό το γεωγραφικό χώρο, που άλλωστε αποτελεί το λίκνο του ελληνικού Έθνους και πολιτισμού. Παράλληλα, η ενότητα ηπειρωτικού και νησιωτικού χώρου του Ελληνικού κράτους αντικατοπτρίζει την ιδιαίτερη γεωστρατηγική αξία του Ελληνικού χώρου, αλλά και τις ιδιαίτερες ανάγκες ασφαλείας της Ελλάδος.

Από γεωστρατηγική άποψη το Αιγαίο Πέλαγος με το Ελληνικό νησιωτικό του σύμπλεγμα, προσφέρεται για έλεγχο των θαλασσίων γραμμών επικοινωνιών από και προς την Μαύρη Θάλασσα. Από άποψη εθνικής ασφαλείας, ο ηπειρωτικός και νησιωτικός Ελληνικός χώρος αποτελεί έναν ενιαίο αμυντικό χώρο, καθώς προσδίδει - ανάλογα με την κατεύθυνση της απειλής - το απαιτούμενο στρατηγικό βάθος, στην εξυπηρέτηση των αναγκών ασφαλείας της χώρας. Η ύπαρξη διεθνών υδάτων στο Αιγαίο Πέλαγος, δημιουργεί ειδικότερες ανάγκες ασφαλείας στην άμυνα της νησιωτικής Ελλάδος και καθιστά ζωτικής σημασίας την εξασφάλιση της απρόσκοπτης θαλάσσιας επικοινωνίας μεταξύ της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδος. Η νήσος Κρήτη, με τις ναυτικές και αεροπορικές εγκαταστάσεις της και την σημαντική της θέση στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου, προσφέρεται ως εξαιρετική βάση για αεροπορικές και ναυτικές επιχειρήσεις προς όλες τις κατευθύνσεις και για τον έλεγχο των θαλασσίων και αεροπορικών γραμμών επικοινωνιών και ενεργειακών διαδρόμων από και προς την Ανατ. Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή, τη Β. Αφρική και τη διώρυγα του Σουέζ². Σοβαρές γεωστρατηγικές αδυναμίες του χώρου του Αιγαίου αποτελούν το εκτεταμένο των θαλασσίων συνόρων με την Τουρκία και η εγγύτητα προς τις Μικρασιατικές ακτές πολλών σημαντικών νήσων του Αιγαίου.

Περαιτέρω, είναι σαφές ότι υφίσταται σημαντικότερη εξάρτηση του σύγχρονου πολιτισμού και τρόπου ζωής από εκμεταλλεύσιμα ενεργειακά αποθέματα. Τούτο, σε συνδυασμό με τις πρόσφατες ανακαλύψεις ικανών αποθεμάτων φυσικού αερίου-πετρελαίου στο βυθό πέριξ της Κύπρου, αλλά και το γεγονός ότι σε διάφορες ελληνικές θαλάσσιες περιοχές τα επιστημονικά δεδομένα οδηγούν προς την κατεύθυνση ύπαρξης ικανών ενεργειακών πόρων αποδίδουν στις θάλασσες που περιβάλλουν την Ελλάδα και πρωτίστως στο Αρχιπέλαγος του Αιγαίου πολύ κρίσιμο ρόλο στα γεωστρατηγικά και γεωοικονομικά συμφέροντα διαφόρων χωρών, οι οποίες διατηρούν πρωταγωνιστικό ή/και έστω υποδεέστερο ρόλο στο σύγχρονο διεθνές σύστημα. Μάλιστα, το Αιγαίο και η επέκταση της ελληνικής χωρικής θάλασσας στη βάση των

² Γεώργιος Πρεβελάκης, *Γεωπολιτική της Ελλάδας*, Αθήνα: Libro, 1998, σ. 12-20.

προβλέψεων της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, μεταβάλλεται εκ νέου σε πιθανολογούμενο σημείο τριβών με την Τουρκία, ενώ, η όλη εξίσωση της επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων και οριοθέτησης ΑΟΖ ξεφεύγει του διμερούς επιπέδου Ελλάδος-Τουρκίας και σαφώς περιπλέκεται με την αύξηση του αριθμού των ενδιαφερομένων μερών, όπως για παράδειγμα τις ΗΠΑ και την ΕΕ³.

Το Αιγαίο αποτελεί το φυσικό θαλάσσιο σύνορο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Είναι ένα μέτωπο μήκους 1.200 χιλιομέτρων περίπου. Πρόκειται για ένα μέτωπο το οποίο είναι διακεκομμένο από δεκάδες μεγάλα νησιά και εκατοντάδες άλλα μικρότερα σε έκταση. Αυτό δημιουργεί δυσχέρειες τόσο σε αυτόν που θέλει να επιτεθεί στο Αιγαίο επειδή θα πρέπει να δεσμεύσει σημαντικές στρατιωτικές, αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις αλλά και στον αμυνόμενο, δηλαδή την Ελλάδα, η οποία θα διασπάσει και αυτή τις δυνάμεις της ώστε να αμυνθεί σε ολόκληρο το Αιγαίο. Στρατηγικά, αυτός ο γεωγραφικός κατακερματισμός της Ελληνικής επικράτειας με πολλά νησιά στο Αιγαίο Πέλαγος, η άμυνα των οποίων οδηγεί τον κατακερματισμό των δυνάμεών της, αποτελεί μειονέκτημα για τη χώρα μας σε περιορισμένο πόλεμο, όπως μία επιχείρηση κατάληψης οποιουδήποτε νησιού από την Τουρκία. Αντίθετα αποτελεί πλεονέκτημα σε έναν ολοκληρωτικό πόλεμο καθώς προσδίδει βάθος στην άμυνα της χώρας και καθιστά δύσκολη την προέλαση στην ενδοχώρα. Όλο το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου ουσιαστικά προστατεύει την ενδοχώρα⁴.

Η άμυνα νήσων βασίζεται στην κατοχή, την αμυντική οργάνωση των ζωτικών και ευαίσθητων παράκτιων περιοχών, στη όσο το δυνατόν εκτεταμένη κατά βάθος και πλάτος επιτήρηση για πρόληψη αιφνιδιασμού και στην ύπαρξη ικανών εφεδρικών Δυνάμεων για επέμβαση στην απειλούμενη περιοχή. Η παράκτια άμυνα παρουσιάζει το μειονέκτημα της παθητικής φύσης, ενώ ο επιτιθέμενος έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων αλλά και την ελευθερία επιλογής του χρόνου και των μέσων. Για το σκοπό αυτό πρέπει να δημιουργηθεί ανάλογη φίλια ισχύς τόσο σε τόπο όσο και σε χρόνο⁵. Είναι προφανές ότι για τα παραπάνω απαιτείται υψηλός βαθμός στελέχωσης, εκπαίδευσης, ετοιμότητας και διαθεσιμότητας μέσων. Το πώς βέβαια ένα στράτευμα θα κληθεί εντός 48 ωρών να τριπλασιάσει τη δύναμή του και να διατηρήσει ταυτό-

³ Δρ. Πέτρος Σιούσουρας, δρ. Δημήτριος Δαλακλής, «Αιγαίο Πέλαγος: Βασικός Πυλώνας της Σύγχρονης Ελλάδος και Διαχρονικό Πεδίο Γεωπολιτικών Τριβών», *ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΛΕΞΕΙΣ, ΣΕΕΘΑ*, τεύχος 107, Ιανουάριος-Μάρτιος 2014, σ.10-15.

⁴ Υποστράτηγος ε.α. Γεώργιος Χατζηθεοφάνους, *Εθνική στρατηγική πρόταση για ένα νέο θεσμικό Πλαίσιο*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2017, σ.58.

⁵ Υποστράτηγος ε.α. Δρ. Ιωάννης Παρίσης, «ΑΜΥΝΑ ΝΗΣΩΝ: υπερασπίζοντας το Αιγαίο», *Άμυνα και Διπλωματία*, τεύχος 332, Δεκέμβριος 2018, σ. 31-33.

χρονα το αξιόμαχό του, αποτελεί πάντα σημείο έντονου προβληματισμού⁶.

Ο πόλεμος για το Αιγαίο θα παρουσιάσει ταχέως εξελισσόμενες καταστάσεις σε χρόνο και τόπο και θα κερδίσει εκείνος που θα αξιοποιήσει το χώρο, θα έχει αποτελεσματική διοίκηση και έλεγχο των Δυνάμεων, θα έχει εικόνα της κατάστασης, θα μπορεί να κινείται γρήγορα και να εκμεταλλεύονται τις αδυναμίες του αντιπάλου. Η παραπλάνηση και το ανορθόδοξο ευδοκιμούν στο περιβάλλον του Αιγαίου. Επιβάλλεται συντονισμός επιχειρήσεων απλότητα και σαφήνεια αποστολών. Την αριθμητική της αδυναμία σε οροφή προσωπικού, η Ελλάδα πρέπει να την καλύπτει με την ικανότητα ταχείας κινητοποίησης εφεδρειών, μετάγγισης και ταχείας ανάπτυξης δυνάμεων⁷.

Υφιστάμενες Απειλές

Το στρατηγικό περιβάλλον σήμερα, εξακολουθεί να παραμένει πολύπλοκο και ενδεχομένως επικίνδυνο. Εθνικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντολογικές εντάσεις, εξακολουθούν να προκαλούν αστάθεια στο διεθνές σύστημα ασφαλείας. Υπερεθνικοί κίνδυνοι, που δημιουργούνται από εξτρεμιστικές ενέργειες, μειονοτικές διαφορές, θρησκευτικό φανατισμό, τρομοκρατία, διεθνές οργανωμένο έγκλημα, διακίνηση ναρκωτικών, παράνομο εμπόριο όπλων, παράνομη μετακίνηση προσώπων, ύπαρξη πυρηνικών και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής, μαζική έξοδο πολιτικών και οικονομικών προσφύγων, περιβαλλοντολογικές και ενεργειακές απειλές, κυβερνοαπειλές και τέλος η υβριδικότητα των απειλών και των μέσων τους, πρέπει να διαχειρισθούν και να αντιμετωπισθούν κατάλληλα⁸, προϋποθέτουν δε πολυμερή, υπεύθυνη, συλλογική και συνεκτική δράση με ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και στρατιωτικών εργαλείων, στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης⁹.

Αν και δεν διαπιστώνεται στρατιωτική απειλή από τους προς βορρά γείτονές μας, εν τούτοις υπάρχουν συνθήκες δημιουργίας τριβών και εντάσεων λόγω της πολιτικής και κοινωνικής ρευστότητας και κρίσεως στην Αλβανία, σε συνδυασμό με την

⁶ Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό της συνολικής επιστρατευόμενης δύναμης του Στρατού Ξηράς σε περίπτωση πολέμου και το γεγονός ότι κατά τους υπολογισμούς των στρατιωτικών δυνάμεων άλλων χωρών απαιτείται μια περίοδος εκπαίδευσης 90 ημερών για εισέλθουν οι έφεδροι στη μάχη. Στο Ταξί-αρχος ε.α Πολυχρόνης Ναλιμπάντης, «Κείμενο Εργασίας 22:Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», *SECURITY & DEFENCE ANALYSIS INSTITUTE*, 12 Απριλίου 2011, σ.28: www.i-sda.eu/isda/documents/KE_22.pdf (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019).

⁷ Ναύαρχος ε.α.(επιτ. ΑΓΕΕΘΑ) Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική στρατηγική και χειρισμός κρίσεων*, Αθήνα: Ποιότητα, 1997, σ. 90 .

⁸ΥΠΕΘΑ, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2014*, σ. 22-33 και 134.

⁹ Μαριλένα Κοππά, *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*, Αθήνα: Πατάκης, 2017, σ. 98.

απαίτηση σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της Ελληνικής μειονότητας που ζει εκεί, των υφισταμένων εκκρεμοτήτων στις σχέσεις μας με τη Βορ. Μακεδονία, των ενδεχομένων συγκρούσεων στο Κοσσυφοπέδιο ή και στη Βορ. Μακεδονία και του κύματος προσφύγων από Αλβανία ή άλλες βαλκανικές χώρες¹⁰.

Η Τουρκία εκτιμάται ότι για μακρύ χρονικό διάστημα και ανεξάρτητα των ενεργειών εντάξεώς της στην Ε.Ε (προκειμένου να κατορθώσει να πληρεί τα κριτήρια), θα αποτελεί την κύρια και άμεσα ορατή απειλή για τη χώρα μας. Παρά την ύπαρξή της ως αποσταθεροποιητικού παράγοντα στην περιοχή, η Τουρκία εκτιμάται ότι θα επιδιώκει, πέραν των άλλων, τη διεθνή αναβάθμισή της είτε ως περιφερειακής δυνάμεως, είτε μέσω ενός μελλοντικού κράτους- μέλους της Ε.Ε¹¹. Τα στοιχεία που τεκμηριώνουν την απειλή είναι τα γεγονότα, οι πράξεις και οι δηλώσεις της επίσημης Τουρκίας. Αναλυτικότερα ως προσδιοριστικοί παράγοντες της απειλής μπορεί να ληφθούν η εισβολή στην Κύπρο το 1974, οι διπλωματικές πρωτοβουλίες υπονόμευσης της ελληνικής κυριαρχίας στο Αιγαίο, οι στρατιωτικές προετοιμασίες (εξοπλισμοί, αμυντική βιομηχανία,^{4^η}) Στρατιά Αιγαίου με επιθετική διάταξη, συγκρότηση και αποστολή), οι απειλητικές δηλώσεις Τούρκων επισήμων (casus belli – γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο) και οι επιδιωκόμενοι στόχοι της Τουρκίας.

Με αποκορύφωμα την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο και την κατοχή μεγάλου τμήματος του νησιού καθώς και την επίδειξη αναθεωρητικής συμπεριφοράς στο Αιγαίο το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το σύνολο των ελληνικών κυβερνήσεων ήταν ότι βασικό στόχο της Τουρκίας αποτελεί η αμφισβήτηση των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο και η συνεκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών του, ενώ τελικό στόχο αποτελεί η «φιλανδοποίηση» της Ελλάδας, η προσαρμογή δηλαδή της χώρας μας στη θέλησή της, καθώς και η επίτευξη περιφερειακής κυριαρχίας. Παράλληλα επιδιώκεται από πλευράς Τουρκίας η συνέχιση της κυριαρχίας της στην Κύπρο καθώς η παρουσία των τουρκικών στρατευμάτων δεν είχε ως κύριο στόχο την προστασία των τουρκοκυπρίων, αλλά τη συνέχιση του στρατηγικού ελέγχου της νήσου¹². Τα ενδεχόμενα κοιτάσματα, ακόμα και αν θα ήταν πιθανότερο το ασύμφορο της εκμετάλλευσής τους, θα προβάλλονταν ως αφορμή για να εκδηλω-

¹⁰ Αντγος ε.α. Ζαχαρίας Βερίγος, «Δυτικά Βαλκάνια: Μεσοπρόθεσμες Προοπτικές», *ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ*, Διμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση ΣΕΕΘΑ, τεύχος 126, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2018, σ. 69-71 και ΕΛΙΑΜΕΠ, *Λευκή Βίβλος για την Εξωτερική Πολιτική Άμυνα και Ασφάλεια*, [επιμέλεια Θ. Ντόκος], 2^η έκδοση, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, Μάιος 2016, σ.65-68.

¹¹ ΥΠΕΘΑ, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2014*, σ. 134

¹² Παναγιώτης Τσάκωνας – Θάνος Ντόκος, *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας - οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2005, σ. 100.

θεί το ενδιαφέρον του στρατιωτικού και διπλωματικού κατεστημένου της Τουρκίας για την περιοχή. Η κινούσα αιτία των τουρκικών μεθοδεύσεων στο Αιγαίο αλλά και στην Κύπρο βρίσκεται στην αντίληψη των τουρκικών ηγεσιών ότι οι εξωτερικοί προσανατολισμοί της χώρας τους πρέπει να υπηρετούν τη γεωστρατηγική ισχύ της και το γεωστρατηγικό ρόλο της στην περιβάλλουσα περιοχή. Όλες οι έως σήμερα πολιτικές κυβερνήσεις Τουρκίας προωθούν τους ίδιους στρατηγικούς στόχους¹³.

Η Τουρκία διατηρεί τη δυνατότητα αναλήψεως επιθετικής ενεργείας κατά της χώρας μας. Η πιθανότητα για αιφνιδιαστική στρατιωτική ενέργεια ευρείας εκτάσεως σε βάρος της χώρας μας ή της Κύπρου με τα σημερινά δεδομένα είναι μικρή. Μεγαλύτερη εμφανίζεται η πιθανότητα δημιουργίας θερμών επεισοδίων στο Αιγαίο, στον Έβρο ή στην Κύπρο. Προς τούτο η Τουρκία εφαρμόζει πολιτική προκλήσεως ελεγχόμενων κρίσεων και συγκρούσεων χαμηλής εντάσεως (ενδιάμεσες απειλές)¹⁴, αποσκοπώντας στην εξεύρεση τρόπων επιβολής τετελεσμένων γεγονότων στο Αιγαίο. Οι εν λόγω ενέργειες δεν μπορούν να αποκλείσουν μια γενικότερη στρατιωτική αναμέτρηση.

Σε συνέχεια των παραπάνω, μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε, ότι οι τουρκικές απειλές συνοψίζονται στην απειλή περιορισμένης πολεμικής σύρραξης ή σημειακού πολέμου και στη συνεχή απειλή σε πολλά ενδιάμεσα στάδια που συνιστούν οι κρίσεις χαμηλής έντασης ή ενδιάμεσες απειλές. Η απειλή του επιτιθέμενου για να έχει αντικειμενική υπόσταση πρέπει να εξυπηρετείται από αντίστοιχους περιορισμούς του αμυνόμενου, οι οποίοι στην περίπτωση της Ελλάδας υφίστανται και είναι το δημογραφικό πρόβλημα (μικρός πληθυσμός που βαίνει μειούμενος με αντίστοιχη αύξηση του μέσου όρου ηλικίας), η γεωγραφία των συνόρων (ευπάθεια των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, λόγω εγγύτητας στα μικρασιατικά παράλια), οι συγκριτικά περιορισμένοι οικονομικοί πόροι και τα κατά καιρούς διαφορετικά συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων (κυρίως των ΗΠΑ) στην περιοχή. Τα αντίστοιχα κύρια πλεονε-

¹³ Αναστάσης Πεπολής, *Για το ζήτημα του Αιγαίου*, Αθήνα: Λιβάνης, 2008, σ. 129.

¹⁴ Η χρήση «κρίσεων χαμηλής έντασης» συνιστούν τις λεγόμενες «ενδιάμεσες απειλές» (low level threats), στις οποίες με τη μέθοδο του στρατιωτικού εκφοβισμού επιδιώκεται η αποκόμιση πολιτικού ή άλλου οφέλους (η συρρίκνωση για παράδειγμα των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας στο Αιγαίο και στη Θράκη). Η αντιμετώπιση των «ενδιάμεσων απειλών» είναι στην ουσία μια συνεχής και αδυσώπητη μάχη αναμέτρησης μέσων και θελήσεως. Μη επιτυχής αντιμετώπιση των ενδιάμεσων ενεργειών του αντιπάλου, επί μακρό χρονικό διάστημα, οδηγεί αναπόφευκτα σε σωρευτικό αποτέλεσμα, το οποίο με τη σειρά του είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει είτε σε κλιμάκωση της αντιπαράθεσης και πολεμική σύρραξη, είτε σε νίκη του απειλούμενου επί του απειλούμενου, χωρίς πόλεμο (“win by fright instead of fight”), στο Παναγιώτης Ήφαιστος – Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* Αθήνα: Παπαζήσης, 1992, σ. 51. Επίσης στο Patrick Morgan, *Deterrence, a conceptual analysis*, Beverly Hill: Sage, 1983, p. 39.

κτήματα του απειλούντος κράτους, εν προκειμένω της Τουρκίας, είναι το πληθυσμιακό δυναμικό του (αριθμεί σήμερα περίπου 70 εκατομμύρια κατοίκους), η γεωγραφία (χερσαίο βάθος, εγγύτητα στα ελληνικά νη-σιά), η αναπτυσσόμενη οικονομία και η ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας του.

Βασιζόμενοι στην προαναφερόμενη ανάλυση της τουρκικής απειλής, καθώς και στην πρόσφατη ιστορική εμπειρία, μπορούμε να υποθέσουμε με σχετική πάντα βεβαιότητα ότι η Τουρκία σχεδιάζει και εφαρμόζει πολιτική «τετελεσμένων γεγονότων» (fait accompli) κατά της Ελλάδας, όταν συντρέχουν οι ακόλουθες δύο προϋποθέσεις: Όταν «ανοίγει το παράθυρο της τρωτότητας» για την Ελλάδα, δηλαδή όταν η Ελλάδα δε θα είναι ικανή ή πρόθυμη να προβάλλει ουσιαστική αντίσταση και όταν «ανοίγει το παράθυρο της ευκαιρίας» για την Τουρκία, δηλαδή όταν αναμένεται ότι οι «μεγάλες δυνάμεις» δε θα αντιδράσουν βίαια σε περίπτωση τουρκικής εχθρικής ενέργειας.

Το σημερινό πλέγμα συμμαχικών και διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ, NATO, ΕΕ) όπου ανήκει η χώρα μας, δεν αναμένεται ότι θα συνεισφέρει στρατιωτικά σε τυχόν αμυντική μας προσπάθεια έναντι της Τουρκίας. Ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες εκτιμάται ότι θα συνεισφέρει ουσιαστικά μόνο σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου, σχετικά μεγάλης διάρκειας. Επομένως η Ελλάδα πρέπει να αντιμετωπίσει μόνη της την Τουρκική απειλή. Η αρχή της αυτοβοήθειας συνιστά προϋποτιθέμενη συνθήκη για την κρατική επιβίωση και κύριο μέλημα κάθε κράτους είναι η κατοχύρωση της ασφάλειάς του, δηλαδή η εξασφάλιση της εδαφικής του κυριαρχίας και ανεξαρτησίας¹⁵. Προκειμένου να αποφευχθούν ή εφ' όσον χρειασθεί να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τέτοια ενδεχόμενα, είναι αναγκαία η συνεχής επαγρύπνηση της Πολιτείας και η άμεση ετοιμότητα των Ελληνικών Ένοπλων Δυνάμεων και του λαού εν γένει.

Υφιστάμενες προκλήσεις: Δημογραφικό – Μετανάστευση – Οικονομική Κρίση

Δεν υπάρχει ίχνος υπερβολής στον ισχυρισμό ότι ο συνδυασμός της ραγδαίας δημογραφικής μας συρρίκνωσης σε συνδυασμό με τη μαζική παράνομη μετανάστευση, η οποία θα αυξάνεται ανεξαρτήτως του πολέμου στη Συρία, αποτελεί με διαφορά τη μεγαλύτερη Εθνική Απειλή, αφού δεν κινδυνεύουν απλώς Εθνικά Ζωτικά Συμφέροντα αλλά και η επιβίωση του έθνους μας. Η ευρωπαϊκή εμπειρία δεκαετιών καταδεικνύει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών είναι μουσουλμάνοι,

¹⁵ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, [μτφ. Κ. Κολιόπουλος], Αθήνα: Ποιότητα, , 2011, σ. 238.

γεγονός το οποίο καθιστά την ένταξή τους στις δυτικές κοινωνίες με το κοσμικό κράτος και το δημοκρατικό κεκτημένο, τουλάχιστον προβληματική λόγω διαφορετικού αξιακού συστήματος και αντίληψης του κόσμου. Ταυτόχρονα το επί δεκαετίες αισιόδοξο άλλοτε πείραμα του πολυπολιτισμού στην Ευρώπη έχει αποτύχει όπως έχουν παραδεχτεί και οι σημαντικότεροι ηγέτες της. Τα Ευρωπαϊκά κράτη διαπιστώνοντας το διαφαινόμενο αδιέξοδο του μεταναστευτικού, εγκαταλείπουν την αλληλεγγύη και ακολουθούν σταδιακά εθνικές προστατευτικές πολιτικές. Ο ελληνικός πληθυσμός με δείκτη γονιμότητας 1,28 ενώ απαιτείται 2,1 για τη διατήρηση του πληθυσμού, μειώνεται κατά 40.000 άτομα ετησίως με τάσεις επιδείνωσης. Περισσότερο από μισό εκατομμύριο νέοι έχουν φύγει στο εξωτερικό και οι αμβλώσεις είναι διπλάσιες των γεννήσεων. Στις ακριτικές περιοχές και στα νησιά του Αιγαίου που δεν έχουν αναπτυχθεί τουριστικά ο νεαρός πληθυσμός θα συνεχίσει να μειώνεται με ραγδαίους ρυθμούς, μεταναστεύοντας σε άλλα πιο οικονομικά αναπτυγμένα νησιά ή αστικά κέντρα προς εύρεση εργασίας και καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Ο ελληνικός πληθυσμός δεν μειώνεται απλά αριθμητικά, αλλά μεταβάλλεται ραγδαία ποιοτικά αφού η πληθυσμιακή πυραμίδα αναστρέφεται με αύξηση της τρίτης ηλικίας, τεράστια μείωση του πληθυσμού παιδικής ηλικίας και σημαντική μείωση του ενεργού πληθυσμού με ότι αυτό συνεπάγεται οικονομικά, κοινωνικά και αμυντικά. Με τις τρέχουσες τάσεις ο συνδυασμός δημογραφικού και μεταναστευτικού ζητήματος οδηγεί σε κοινωνική αποσταθεροποίηση, σε απώλεια γεωπολιτικής αξίας, σε αυτοδιάλυση και αυτοαποπλισμό των Ελλήνων. Η χώρα μας οφείλει να εστιαστεί επείγοντως στην ανατροπή του δημογραφικού κατήφορου όχι ασφαλώς αντικαθιστώντας τον πληθυσμό με αλλοδαπούς, αλλά με σειρά υπαρκτών και εφικτών μετρών¹⁶.

Οι ποσοτικές ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό στις ΕΔ, καθορίζονται άμεσα από τις απειλές που έχει να αντιμετωπίσει η χώρα στα σύνορα και στο εσωτερικό της, αλλά και από την έκταση των συνόρων της. Στη χώρα μας η ποσοτική ανεπάρκεια αποτελεί τα τελευταία χρόνια οξύτατο και βασανιστικό πρόβλημα και έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία καλύψεως των αναγκών της οροφής των Ενόπλων Δυνάμεων με στρατεύσιμους οπλίτες. Η συνεχώς μειούμενη απόδοση των κλάσεων των στρατευσίμων έχει δημιουργήσει σταδιακά ένα έλλειμμα 28.000 περίπου ανδρών. Κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι ένα ποσοστό 12-13% περίπου των εγγεγραμμένων στα Μητρώα Αρρένων δεν στρατεύεται για διάφορους λόγους (θάνατος, αναπηρία, μετα-

¹⁶ Αντιναύαρχος ε.α. Βασίλειος Μαρτζούκος , «Δημογραφικό – Μεταναστευτικό: Η Υπέρτατη Εθνική Απειλή», *Προβληματισμοί, περιοδική έκδοση ΕΛΙΣΜΕ*, Αθήνα, τεύχος 93, Σεπτέμβριος 2018, σ. 3.

νάστευση, κ.λπ.), όπως προκύπτει από τα μέχρι σήμερα στατιστικά δεδομένα. Ειδικά στο στρατό ξηράς υπάρχει σοβαρή έλλειψη προσωπικού εξαιτίας του γενικού δημογραφικού προβλήματος της χώρας αλλά και λόγω των διαδοχικών μειώσεων στη διάρκεια της Στρατιωτικής θητείας ως αποτέλεσμα πολιτικών αποφάσεων, χωρίς όμως παράλληλη αλλαγή στη δομή των Δυνάμεων, την εκτίμηση της απειλής ή την ολοκλήρωση της διαδικασίας δημιουργίας επαγγελματικών Ενόπλων Δυνάμεων¹⁷. Οι εξαιρετικά σοβαρές επιπτώσεις στις ΕΔ μπορούν να συνοψισθούν στη μειωμένη στελέχωση των Μονάδων και μέσων με δυσμενή επίδραση στην εκπαίδευση, στη συντήρηση και στο βαθμό ετοιμότητας των ΕΔ αλλά και στο μέγεθος της δεξαμενής του διαθέσιμου εφεδρικού δυναμικού¹⁸.

Υβριδικές απειλές

Μια πολυπαραγοντική και συντονισμένη αντίληψη των απειλών και των κινδύνων θα πρέπει να επικεντρώνεται στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας και ειδικά στις υβριδικές απειλές κατά της εθνικής άμυνας και ασφάλειας που τίθενται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς. Τις τελευταίες δεκαετίες, η Ελλάδα έχει προχωρήσει σε σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. Για παράδειγμα, η χώρα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από μια οικονομία που είναι ευάλωτη στις διαταραχές στη συνεχή ροή ηλεκτρικής ενέργειας, πληροφοριών, μεταφορών και οικονομικών συναλλαγών. Τυχόν διαταραχές στη ροή αγαθών και υπηρεσιών θα επηρεάσουν γρήγορα μεγάλα τμήματα της κοινωνίας. Η ψηφιοποίηση σήμανε σημαντικές αλλαγές στην κοινωνία και την καθημερινότητά μας. Τα συστήματα ηλεκτρονικών επικοινωνιών όμως δεν έχουν σχεδιαστεί για να λειτουργούν σε συνθήκες πολέμου και οι κυβερνοεπιθέσεις αποτελούν πραγματική και άμεση απειλή για την εθνική ακεραιότητα και την ευημερία της χώρας, ως μέσο άσκησης ασύμμετρου χαρακτήρα επιρροής και παρακώλυσης των πλέον ζωτικών λειτουργιών αυτής¹⁹. Οι δημόσιες υπηρεσίες τις οποίες η κυβέρνηση εκμεταλλευόταν στο παρελθόν βρίσκονται πλέον υπό την ιδιωτική ιδιοκτησία. Η αυξανόμενη τρωτότητα των σύγχρονων υποδομών και η εξάρτηση των πόρων των σύγχρονων κοινωνιών, προσφέρουν μια ποικιλία από σημεία προσβολής, με διάφορες μεθόδους και μέσα, τόσο κατά της φυσικής υπόστασης, της κανονικής λειτουργίας,

¹⁷ Μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ για τη «Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα», [επιμέλεια. Θ.Ντόκος], *Άμυνα και Διπλωματία*, τεύχος. 325, Μάρτιος 2019, σ. 27-31.

¹⁸ ΥΠΕΘΑ, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2014*, σ. 135.

¹⁹ ΥΠΕΘΑ, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ 2014*, σ. 30-31.

της ενεργειακής και οικονομικής ασφάλειας, όσο και κατά της συνεκτικότητας της κοινωνίας του κάθε κράτους.

Στην περίπτωση των υβριδικών απειλών, είναι αναμενόμενη η περαιτέρω αύξηση της αλληλεπίδρασης της εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας, αφού αυτές χαρακτηρίζονται από ποικιλία άμεσων και συγκαλυμμένων επιθέσεων, από συνδυασμό συμβατικών και άτακτων δυνάμεων και ικανοτήτων, καθώς και συνδυασμό στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων όπως τη χρήση συμβατικών όπλων, τη χρήση χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών ή πυρηνικών υλικών, τη διάδοση προπαγάνδας και ψευδών ειδήσεων, τη χειραγώγηση διάφορων μέσων επιρροής, τις κυβερνοεπιθέσεις και τα τρομοκρατικά κτυπήματα, τη διοχέτευση ροών λαθρομεταναστών, την κοινωνική και οικονομική αποσταθεροποίηση, τη φθορά και εξουθένωση των κρατικών μηχανισμών. Δίνουν επίσης έμφαση στις ευάλωτες δομές ως στόχους επίθεσης, αλλά και στη βλάβη ή διακοπή των υποδομών ζωτικής σημασίας, όπως είναι τα ενεργειακά δίκτυα και οι κόμβοι, οι γραμμές και οι κόμβοι συγκοινωνιών, οι ψηφιακές υποδομές, το υδρευτικό, ηλεκτρικό, χρηματοπιστωτικό, τηλεπικοινωνιακό σύστημα και το σύστημα παροχών υγείας. Επιπλέον δεν υπάρχει δυνατότητα πρόβλεψης των πιθανών σεναρίων ζημιών, αλλά και εντοπισμού των επιθέσεων και των υπευθύνων για αυτές, ενώ η έγκαιρη προειδοποίηση είναι ελάχιστη ή ανύπαρκτη.

Τον Δεκέμβριο 2015, οι υπουργοί Εξωτερικών των κρατών-μελών του NATO ενέκριναν μια στρατηγική για τον «υβριδικό πόλεμο»²⁰ και το Φεβρουάριο του 2016 το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο ενέκρινε το σχέδιο εφαρμογής της. Σύμφωνα με αυτή, πρέπει να εξασφαλίζονται βασικές δυνατότητες όπως η συνέχεια του κράτους και των κυβερνητικών λειτουργιών, η παροχή πόσιμου νερού και τροφής, η παροχή ενέργειας, οι υπηρεσίες μεταφορών, οι τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, η διαχείριση μαζικών τραυματισμών καθώς και η διαχείριση των προσφυγικών ροών και οι μετακινήσεις πληθυσμών.

Οι υβριδικές απειλές χαρακτηρίζονται κυρίως από τη σκόπιμη ασάφεια της διάκρισης μεταξύ πολέμου και ειρήνης, μέσω της χρήσης συμβατικών και ασύμμετρων μέσων και από τη δυσκολία ανίχνευσης και προσδιορισμού των υπεύθυνων κρατικών φορέων. Εφόσον μια κατάσταση έντασης ή άμυνας δεν έχει δηλωθεί επίσημα ή δεν γίνει επίσημη επίκληση του άρθρου 5 της Συνθήκης του NATO, η ευθύνη

²⁰ G.Lasconjarias & J.Larsen, “NATO’s Response to Hybrid Threats”, NATO Defence College, Research Division, 2015, στο www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=471 (έγινε πρόσβαση στις 21 Νοεμβρίου 2019), καθώς και στον επίσημο ιστότοπο NATO LIBRARY για θέματα υβριδικού πολέμου <http://www.natolibguides.info/hybridwarfare>, (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2019).

για την πρόληψη των απειλών και την αντίδραση παραμένει στο ίδιο το κράτος. Προκύπτουν λοιπόν καταστάσεις κατά τις οποίες το διαθέσιμο νομικό πλαίσιο φτάνει στα όριά του. Το κάθε κράτος οφείλει να αναπτύξει τέτοιους μηχανισμούς και μέτρα που θα το καθιστούν ανθεκτικό σε τέτοιες απειλές, να είναι ικανό να τις διαγνώσει και να τις αντιμετωπίσει. Έργο του θα πρέπει να είναι ο σχεδιασμός, η προετοιμασία και η διεξαγωγή όλων των στρατιωτικών και μη μέτρων, για τη δημιουργία και διατήρηση της αμυντικής του ικανότητας και βασικής του λειτουργίας, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του κοινού και της διασφάλισης της παροχής ζωτικών υπηρεσιών.

Εφαρμογή δόγματος παλλαϊκής άμυνας στα νησιά του Αιγαίου: Σενάρια χρησιμοποίησης δυνάμεων - εκτιμώμενα επιχειρησιακά και τακτικά οφέλη και η Ελληνική αποτρεπτική στρατηγική

Η χώρα μας έχει την ατυχία να βρίσκεται σε μια «δύσκολη» γεωγραφική περιοχή, που χαρακτηρίζεται από αστάθεια και ρευστότητα, ενώ αρκετοί γείτονές της βρίσκονται σε φάση μετάβασης, όσον αφορά το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τους σύστημα. Συνορεύει δε με μια χώρα η οποία έχει θέσει στο τραπέζι μια σειρά από διεκδικήσεις και η οποία θεωρεί τη στρατιωτική ισχύ ως αποδεκτό εργαλείο άσκησης εξωτερικής πολιτικής²¹. Αντιμετωπίζει ορατό κίνδυνο και καθημερινά δέχεται παραβιάσεις των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Η πραγματικότητα αυτή επιβάλλει ανεξαρτησία στον καθορισμό ελληνικών αντιλήψεων αμυντικών προτεραιοτήτων και τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού αυτοτελούς εθνικού συστήματος ασφάλειας, το οποίο σε συνδυασμό με μία γενικότερη αναπτυξιακή πορεία, θα εγγυάται την εθνική ανεξαρτησία μας και θα μπορεί να ενταχθεί σ' ένα περιφερειακό σύστημα ασφάλειας της περιοχής μας (Βαλκάνια, Μεσόγειος) και στο συλλογικό σύστημα ευρωπαϊκής ασφάλειας, όπως αυτό διαμορφώνεται και πρόκειται να εξελιχθεί.²²

Λόγω του ευαίσθητου της περιοχής στην οποία βρίσκεται η χώρα μας και της υφισταμένης απειλής κυρίως εξ Ανατολών, είναι αναγκαία η διατήρηση των Ενόπλων Δυνάμεων σε ένα βαθμό αυξημένης ετοιμότητας, τουλάχιστον στις κρίσιμες περιοχές και κατά προτεραιότητα στα νησιά του Αιγαίου. Σ' ένα ενδεχόμενο πόλεμο ο αντίπαλος πιθανόν να επιδιώξει να πλήξει όχι μόνο τις Ένοπλες Δυνάμεις μας αλλά και

²¹ Ιωάννης Παπανικολάου, *Πρόλογος, Προετοιμάζοντας τους Αξκους για έναν κόσμο που αλλάζει*, Αθήνα: Τουρίκης, 2010, σ. 15.

²² Γεώργιος Χρήστου, *Εθνική Στρατηγική*, Αθήνα: Κανάκης, 1999, σ.17.

να προσβάλλει ζωτικούς στόχους στο εσωτερικό και σε βάθος της χώρας μας. Σε περίπτωση επιτυχούς εκβάσεως μίας τέτοιας ενέργειας του αντιπάλου, ενδέχεται να επηρεασθεί σημαντικά η εξέλιξη των επιχειρήσεων των φίλων δυνάμεων αφού θα επιφέρει σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες.

Για την αντιμετώπιση τόσο της εξ ανατολών απειλής όσο και άλλων νέων κινδύνων και ασύμμετρων απειλών και προβλημάτων απαιτείται η θεσμική και οργανωτική ενίσχυση του μηχανισμού εθνικής ασφάλειας και αντιμετώπισης εκτάκτων καταστάσεων της χώρας μας. Αντιμετωπίζοντας ένα νέο παράδειγμα ασφάλειας, αυξανόμενη αλληλεξάρτηση σε θέματα οικονομίας και τρωτότητας σε νέες απειλές και νέους μη κρατικούς δρώντες, είναι εμφανής η ανάγκη για νέα μεθοδολογικά εργαλεία. Έχουμε εισέλθει πλέον σε μία εποχή όπου η ασφάλεια δεν είναι πλέον ένα καθαρά στρατιωτικό ζήτημα και δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα δεν είναι πλέον ευδιάκριτη διαφορά μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών απειλών για την εθνική ασφάλεια ενός κράτους. Επιτακτική είναι επίσης η ανάγκη να απομακρυνθούμε από τη μονοδιάστατη μόνο-υπουργική ή μόνο-υπηρεσιακή αντιμετώπιση πολυδιάστατων προβλημάτων και τη μονοσήμαντη σκέψη που έχουν κυριαρχήσει σε διάφορες γραφειοκρατίες. Η προστασία της εθνικής ασφάλειας απαιτεί πλέον το συντονισμό και τη συνεργασία των υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών με τις λεγόμενες εσωτερικές υπηρεσίες, ελληνική αστυνομία, άλλες δυνάμεις ασφαλείας και συναρμόδιες υπηρεσίες που δεν έχουν παράδοση και υπάρχουσα νοοτροπία συνεργασίας μεταξύ τους. Η ανάγκη στενού συντονισμού δράσης και συνεργασίας των βασικών φορέων διαμόρφωσης και σχεδιασμού επιβάλλει τη θεσμική μεταρρύθμιση και δομική αλλαγή του εθνικού μηχανισμού εθνικής ασφάλειας²³.

Επιπλέον, η επιλογή της στρατηγικής της αποτροπής, μέσα σε μια προσπάθεια εσωτερικής εξισορρόπησης του ισχυρότερου αντιπάλου που συνεπάγεται την κινητοποίηση ιδίων δυνάμεων για αύξηση της ισχύος²⁴, στην αντιμετώπιση εξωτερικής απειλής αποτελεί τον άξονα της αμυντικής πολιτικής της Ελλάδας που αποβλέπει να πείσει τον αντίπαλο μέσα από την απειλή στρατιωτικής ανταπόδοσης, ότι το κόστος στρατιωτικής ενέργειας σε βάρος μας που θα καταβάλλει προκειμένου να πετύχει

²³ Παναγιώτης Τσάκωνας – Θάνος Ντόκος, *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας - οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον 21^ο αιώνα*, σ. 188 και ΕΛΙΑΜΕΠ, *Κείμενο Πολιτικής νο 9 Ελληνική Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας στον 21ο Αιώνα*, [επιμέλεια. Θ.Ντόκος] Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ, 2007, σ. 89 - 93.

²⁴ Αθανάσιος Πλατιάς, « Η ελληνική στρατηγική σε σταυροδρόμι», στο Παναγιώτης Ήφαιστος – Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Αθήνα: Παπαζήσης, 1992, σ. 172.

τους στόχους του, θα είναι δυσανάλογα μεγαλύτερο από το όφελος που θα αποκομίσει²⁵ και υπερβαίνει την ωφέλεια του. Οι προσπάθειες της χώρας στρέφονται στο πώς θα αυξηθεί η δύναμη και η αξιοπιστία²⁶ της αποτροπής ώστε να είναι αποτελεσματική.²⁷ Η αποτροπή, σύμφωνα με τον Κων/νο Κολιόπουλο, χαρακτηρίζεται από την απειλή ανταπόδοσης της βίας από ένα κράτος, αποσκοπώντας στο να εμποδίσει κάποιο άλλο κράτος να χρησιμοποιήσει βία πρώτο, προκειμένου να αλλάξει την υφιστάμενη κατάσταση²⁸. Συνακόλουθες έννοιες είναι αυτές της αξιοπιστίας της αποτροπής καθώς και της «αποτρεπτικής φήμης» ενός κράτους. Συγκεκριμένα, η αξιοπιστία της αποτροπής είναι συνάρτηση της εθνικής ισχύος, της ικανότητας δηλαδή να εκτελεσθούν οι αποτρεπτικές απειλές, εάν το απαιτήσουν οι συνθήκες. Επίσης, η «αποτρεπτική φήμη» ενός κράτους είναι σύμφωνα με τον Παναγιώτη Ήφαιστο: «περισσότερο συνάρτηση του τι πράττεται παρά του τι λέγεται και η εικόνα αυτή είναι αποτέλεσμα μακρόχρονης συστηματικής συμπεριφοράς και ενεργειών»²⁹. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η αξιοπιστία της αποτρεπτικής απειλής εξαρτάται από το κατά πόσο η Ελλάδα μπορεί να πείσει ότι διαθέτει τη στρατιωτική ικανότητα να προκαλέσει δυσανάλογα μεγάλο κόστος στην Τουρκία και την πολιτική βούληση να χρησιμοποιήσει αυτή την ικανότητα, όποτε χρειαστεί.

Στον αμυντικό τομέα η χώρα μας βρίσκεται αντιμέτωπη με αρκετούς περιοριστικούς παράγοντες αφού, δεν μπορεί να ξοδέψει περισσότερα από το στρατηγικό της αντίπαλο, τουλάχιστον όχι χωρίς σοβαρές συνέπειες για την εθνική της οικονομία, δεν έχει την ικανότητα να παράγει πιο εξελιγμένα συστήματα από τον αντίπαλο της, ούτε και μπορεί να προμηθευτεί τέτοια συστήματα μιας και οι δύο χώρες έχουν τους ίδιους προμηθευτές, οι οποίοι στις περισσότερες περιπτώσεις δεν επιθυμούν να ευνοήσουν ιδιαίτερα κάποια από τις δύο πλευρές. Η μόνη βιώσιμη επιλογή της είναι να κάνει περισσότερο αποτελεσματική χρήση των αμυντικών της δαπανών, δίνοντας έμφαση στην απόκτηση πολλαπλασιαστών ισχύος και οργανώνοντας τις ΕΔ της κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μετατραπεί η χώρα σε ένα «δύσκολο στόχο». Κατ' αυτόν τον

²⁵ Αθανάσιος Πλατιάς, « Το ελληνικό στρατηγικό δόγμα: σε αναζήτηση αυτονομίας και αποτροπής», στο Παναγιώτης Ήφαιστος – Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Αθήνα: Παπαζήσης, 1992, σ. 33.

²⁶ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Αθήνα: Ποιότητα, 2008, σ. 23

²⁷ Χρήστος Λυμπέρης, *Εθνική στρατηγική και χειρισμός κρίσεων*, Αθήνα, Ποιότητα, 1997, σ. 90

²⁸ Ο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ. 21, ορίζει την αποτροπή ως «τη διατήρηση του status quo με απειλή χρήσης βίας».

²⁹ Παναγιώτης Ήφαιστος – Αθανάσιος Πλατιάς, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Αθήνα: Παπαζήσης, 1992, σ. 86.

τρόπο, θα επηρεάσει την ανάλυση κόστους - οφέλους του αντιπάλου της και θα τον πείσει πως η οποιαδήποτε χρήση βίας εναντίον της, θα είναι μια ενέργεια υψηλού κόστους το οποίο ξεκάθαρα θα υπερβαίνει τα οποιαδήποτε αναμενόμενα οφέλη.³⁰

Η βασική απαίτηση - ανάγκη, που προκύπτει άμεσα από την εξέταση των οικονομικών δεδομένων της Άμυνας, είναι πώς θα κατορθώσει ένα σύγχρονο κράτος να μεγιστοποιήσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες στο τομέα της ασφάλειας με το λιγότερο δυνατό οικονομικό κόστος. Το ενδιαφέρον αυτής της προσεγγίσεως είναι ότι ανοίγει ένας διάυλος σκέψεως, που αφορά τη συμπλήρωση ή και τη δυνατότητα χρήσεως άλλων τομέων τού κρατικού μηχανισμού ή και του ιδιωτικού τομέα για την κάλυψη αναγκών ασφαλείας και αμύνης, από δομές και τμήματα του κρατικού μηχανισμού που ήδη υφίστανται ή ακόμη η υιοθέτηση παρεμφερών νέων αντιστοιχών για την κάλυψη υφισταμένων αναγκών. Το ζητούμενο είναι να προκύψει ένα τρόπος οργανώσεως ο οποίος θα μπορούσε να διευκολύνει τη διοικητική δομή, ενώ ταυτόχρονα θα μπορούσε να συμβάλει στην οικονομικότερη προσαρμογή των μέσων με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Ζητείται δηλαδή να εφαρμοσθεί με βάση το δεδομένο πλαίσιο ένα είδος επιχειρησιακής οργανώσεως και δομής με κατανομή ευθυνών αλλά και διάθεση από τώρα οικονομικών πόρων στους εμπλεκόμενους κρατικούς φορείς.

Στο πλαίσιο αυτό, δεν απομένει παρά η χώρα μας να επικεντρώσει την προσπάθεια της στην βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των Ενόπλων Δυνάμεών της, η οποία εξαρτάται άμεσα από την ποιότητα του στρατιωτικού προσωπικού που επανδρώνει τις Μονάδες και τα μέσα. Το ανθρώπινο «κεφάλαιο» των ΕΔ συνιστά το πιο ουσιώδες και καταλυτικό στοιχείο τους, που διαδραματίζει τον σημαντικότερο ρόλο για την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των Ενόπλων Δυνάμεων. Για την Ελλάδα, η ανάγκη διατήρησης δυνάμεων εφεδρείας εξακολουθεί να υφίσταται, καθόσον δεν έχει εκλείψει ο κίνδυνος μιας γενικής σύρραξης. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η χώρα μας δεν είναι δυνατόν για οικονομικούς κυρίως λόγους να τηρεί σε ετοιμότητα το σύνολο της δύναμης που απαιτείται για την αντιμετώπιση μίας ή πολλαπλών απειλών, ούτε να υιοθετήσει, τουλάχιστον άμεσα, το μοντέλο του επαγγελματικού ή του ημι-επαγγελματικού στρατού. Η χώρα μας που αντιμετωπίζει ουσιαστική απειλή μόνο από ανατολάς, έχοντας παράλληλα ένα τεράστιο αριθμό νησιών σε πολύ ευαίσθητες περιοχές, θα πρέπει και στο μέλλον να στηρίζει την άμυνά

³⁰ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Κείμενο Πολιτικής νο 9 Ελληνική Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας στον 21ο αιώνα*, [επιμέλεια Θ. Ντόκος], Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ, 2007, σ. 86.

της στην δυνατότητα να κινήσει ένα σημαντικό εφεδρικό απόθεμα δυνάμεων.³¹ Με την πάροδο του χρόνου, δημιουργείται ένα συνεχώς αυξανόμενο έλλειμμα προσωπικού στις Ένοπλες Δυνάμεις, για το οποίο πρέπει να αναζητηθούν τρόποι καλύψεώς του, με το μικρότερο δυνατό οικονομικό και κοινωνικό κόστος. Το γεγονός αυτό και μόνο, καταδεικνύει την ανάγκη αξιοποίησεως κάθε διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού, που δεν εμπλέκεται στους άλλους τομείς της Εθνικής Άμυνας (Επιστράτευση, ΤΕΘ, κλπ). Καταδεικνύει επίσης την ανάγκη του υπολογισμού και καταγραφής του διαθέσιμου αυτού δυναμικού, έτσι ώστε να εκτιμηθεί η δυνατότητα και το μέγεθος της προσφοράς του στον επιθυμητό σκοπό. Ένας τέτοιος τρόπος είναι και η εφαρμογή Παλλαϊκής Άμυνας πρωτίστως στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου, αλλά και σε ολόκληρη την χώρα.

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η γνώση των αφορούντων τον πόλεμο, αποτελεί υποχρέωση όλων των πολιτών μιας αληθινής Δημοκρατίας. Η Εθνική Άμυνα και Ασφάλεια είναι ένα αμιγές δημόσιο αγαθό. Στη δε κοινή συνεισφορά για την παραγωγή του αγαθού αυτού, οφείλουν να συμμετέχουν όλοι οι πολίτες της χώρας, με βάση κάποια κριτήρια, τα οποία πρέπει να είναι κοινά σε όλους. Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ) είναι η συμμετοχή στην Εθνική Άμυνα του διαθέσιμου τοπικού ανθρώπινου δυναμικού και των δύο φύλων, που μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες και δεν περιλαμβάνεται στις Ένοπλες Δυνάμεις και την Εθνοφυλακή³² και στηρίζεται στην άποψη ότι, η εθνική άμυνα είναι υπόθεση όλων, άρα υπόθεση παλλαϊκής κινητοποίησης. Κατ' αυτή την έννοια, ο όρος απεικονίζει τη σταδιακή ένταξη στον αμυντικό σχεδιασμό ευρύτερων πληθυσμιακών ομάδων για κινητοποίηση, σε περίπτωση απειλής κατά της εθνικής ασφάλειας και την ευαισθητοποίηση και ουσιαστικότερη συμβολή των πολιτών σε θέματα τοπικής και Πολιτικής Άμυνας.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως κατά την ανάλυση των υφιστάμενων απειλών, οι περισσότεροι μελετητές θεωρούν ότι η τουρκική απειλή επικεντρώνεται στην περιοχή του Αιγαίου Πελάγους και ότι το πιθανότερο σενάριο είναι αυτό του τυχαίου ή σκόπιμου θερμού επεισοδίου και, υπό προϋποθέσεις, περαιτέρω κλιμάκωσης της σύγκρουσης. Μια τέτοια σύγκρουση θα έχει τη μορφή αεροναυτικού πολέμου σχετικά μικρής διάρκειας και κατά πάσα πιθανότητα υψηλής έντασης. Ένας πόλεμος μεγαλύτερης χρονικής διάρκειας με εκτεταμένες χερσαίες επιχειρήσεις, κλήση εφε-

³¹ ΥΠΕΘΑ, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΙΟΣ 2014*, για τη νέα Δομή Δυνάμεων, σ.43-46

³² Νόμος 2641/98 (ΦΕΚ-211Α), «Παλλαϊκή Άμυνα και άλλες διατάξεις», <https://www.e-nomothesia.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

δρειών, κατάληψη εδαφών (χερσαίων ή μεγάλων νησιών), δεν μπορεί να αποκλειστεί, αλλά κρίνεται ως χαμηλής πιθανότητας, καθώς εκτιμάται ότι το πιθανό κόστος δεν ανταποκρίνεται στα αναμενόμενα οφέλη για την άλλη πλευρά, ενώ ελπίζεται ότι θα υπάρξει και αποτελεσματική διπλωματική παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει γίνει αναφορά στην ανησυχία ότι η Τουρκία δείχνει να είναι εκτός ελέγχου και να μην ακούει πλέον κανέναν. Τούτο σημαίνει ότι σε περίπτωση μίας εμπλοκής με την Ελλάδα, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η Τουρκία να μην ακούσει κανένα διάβημα ή παρέμβαση τρίτων για παύση των εχθροπραξιών, μία υπόθεση θερμής εμπλοκής μερικών ημερών που θα σταματήσει με παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων, στην οποία βασίζεται η αμυντική πολιτική της Ελλάδας και όχι μόνο. Είναι λοιπόν σαφής η ανάγκη διατήρησης επαρκούς αποτρεπτικής ικανότητας, καθώς η ιστορία έχει δείξει ότι η Τουρκία καταλαβαίνει και σέβεται τη στρατιωτική ισχύ. Ωστόσο, ακόμη και αν υιοθετήσει κανείς πλήρως την εκτίμηση ότι η διαχείριση κρίσεων τύπου Ιμίων είναι το πιθανότερο σενάριο και απαιτεί πρωτίστως ισχυρές ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις και τη συμβολή διακλαδικών (κυρίως ειδικών) δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, η γεωμορφολογία του θεάτρου επιχειρήσεων του Αιγαίου απαιτεί ικανοποιητική επάνδρωση των μονάδων και φυλακίων του Στρατού Ξηράς. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει ανάγκη αντιμετώπισης της χαμηλής επάνδρωσης, σε συνδυασμό βεβαίως με τις απαραίτητες αλλαγές στη δομή δυνάμεων.³³

Εξετάζοντας όμως το δυσμενέστερο σενάριο, αυτό μιας γενικευμένης επίθεσης, η Ελλάδα θα κληθεί να αντιμετωπίσει την υπαρκτή απειλή της Τουρκίας, της οποίας πάντα θα υπολείπεται σε επάνδρωση και εξοπλισμό και της οποίας οι ένοπλες δυνάμεις κατέχουν έναν υψηλό βαθμό επιχειρησιακής ετοιμότητας καθώς και δυνατοτήτων μεταφοράς δυνάμεων. Αυτό απαιτεί μια ικανότητα ικανοποιητικής πολεμικής κινητοποίησης της χώρας μας μέσα σε ώρες, όχι εβδομάδες. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με την εγγύτητα των νησιών στις τουρκικές ακτές, αλλά και με την αδυναμία από ελληνικής πλευράς ανάπτυξης και διατήρησης σε κάθε νησί μεγάλης συμβατικής τακτικής στρατιωτικής δύναμης λόγω οικονομικών δυσκολιών, αλλά και της μη διαθεσιμότητας και πολιτικής απροθυμίας εξωτερικής βοήθειας από Ε.Ε και ΝΑΤΟ, καθώς και το γεγονός ότι η συμβατική μορφή πολέμου αλλάζει δίνοντας τη θέση της

³³Μάνος Ηλιάδης - Θάνος Ντόκος, «Συμπερασματικές Σκέψεις για την Ελληνική Αμυντική Πολιτική, Κείμενο Πολιτικής Νο 27 : Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα» , *ΕΛΙΑΜΕΠ*, Ιανουάριος 2019, σ.37 : [https://www.eliamep.gr > uploads > 2019/01 > Policy-Paper-No-27](https://www.eliamep.gr/uploads/2019/01/Policy-Paper-No-27) (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019).

στον υβριδικό πόλεμο και τις ασύμμετρες απειλές, ταυτίζοντας το νέο πεδίο της μάχης με ολόκληρη την εδαφική περιοχή της χώρας, κάνουν επιτακτική την ανάγκη χρησιμοποίησης δυνάμεων παλλαϊκής άμυνας, τοπικών δηλαδή ενόπλων τμημάτων από πολίτες - στρατιώτες, οργανωμένους από αρμόδιους φορείς της πολιτείας. Τα τμήματα αυτά θα πρέπει να είναι ενσωματωμένα στην υπάρχουσα στρατιωτική οργάνωση και στην εφαρμοζόμενη τακτική των Ενόπλων Δυνάμεων, μέσα στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης για την Εθνική Άμυνα (Total National Defense)^{34 35}. Η γενική της ιδέα βασίζεται στην προϋπόθεση ότι κάθε κοινωνία σε τοπικό επίπεδο θα πρέπει να είναι αυτάρκης αμυντικά, αν θέλει να κρατήσει την ανεξαρτησία και την ακεραιότητά της και μπορεί, αν υπάρχει η εθνική βούληση και οι απαραίτητοι θεσμοί και υποδομή, να εμπλέξει το σύνολο των πολιτών στην εθνική άμυνα, να αντισταθεί με επιτυχία και πόσο δε μάλλον να αποτρέψει μια εξωτερική επίθεση. Απαγορεύει μάλιστα επιτακτικά την αποδοχή στρατιωτικής κατοχής ή την παράδοση περιοχής κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες. Επίσης προβλέπει ότι είναι δικαίωμα και καθήκον κάθε τοπικής αρχής να οργανώσει και κάθε πολίτη να συμμετάσχει στην εθνική άμυνα.

Στο σενάριο λοιπόν μιας μαζικής μη αναμενόμενης κεραυλοβόλου επίθεσης, ο εχθρός θα απολαμβάνει στρατιωτικής υπεροχής με συμβατικούς όρους, αναμένεται να έχει επιτύχει τουλάχιστον τοπική αεροπορική υπεροχή και ναυτικό αποκλεισμό της περιοχής των επιχειρήσεων και θα διεξάγει σε μεγάλη κλίμακα αμφίβιες αποβατικές επιχειρήσεις σε συνδυασμό με αεροκίνητες ενέργειες, στην προσπάθεια να καταλάβει έγκαιρα εδάφη τακτικής σημασίας, ταυτόχρονα με δράσεις υβριδικού χαρακτήρα στην περιοχή ή οπουδήποτε στην επικράτεια, στην προσπάθεια να αποδιοργανώσει και να εξουδετερώσει την ικανότητα και τη θέληση της ελληνικής πολιτείας να αντισταθεί αποτελεσματικά. Έχοντας πλεονέκτημα δυνάμεων και επιλογής χρόνου και χώρου, δύναται να επηρεάζει άμεσα την επιχειρησιακή γεωμετρία προς όφελος του. Σε μια σύγχρονη αντιπαράθεση με ταχέως εξελισσόμενες καταστάσεις και με δυσμενή μαχητική ισχύ, η κατάληψη εδάφους είναι δεδομένη και αναπόφευκτη. Ε-

³⁴ Σχετικά με το αμυντικό δόγμα της «ολοκληρωτικής εθνικής άμυνας», της τότε ενιαίας Γιουγκοσλαβίας, σύμφωνα με το οποίο όλοι οι δυνάμενοι να φέρουν όπλα εντάσσονται σε μονάδες εφεδρείας και συμβάλουν στην τοπική άμυνα στο Johnson, Ross, *Total national defense in Yugoslavia*, National Technical Information Service – The RAND Corporation, Santa Monica, California, December 1971: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/742397.pdf> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2019)

³⁵ *Sweden's Defence Policy 2016 to 2020 pdf* : Επίσημος δικτυακός τόπος <https://www.government.se/information-material/2015/06/swedens-defence-policy-2016-to-2020/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Ιουλίου 2019)

πομένως η εμμονή μας με το έδαφος θα οδηγήσει σε φθορά των δυνάμεων μας, αν συνυπολογίσουμε και τον όγκο πυρός που μπορεί να εφαρμόσει ο εχθρός κατά την προπαρασκευή πυρός και τα πυρά πολεμικής αεροπορίας και πυροβολικού. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την πρόσφατη τακτική των Τούρκικων Δυνάμεων στις επιχειρήσεις κατά των Κουρδικών θυλάκων στη Συρία.

Στο ίδιο σενάριο, η αποστολή του τακτικού στρατού της χώρας μας θα ήταν να αντιμετωπίσει την επίθεση εφαρμόζοντας τακτικές ενεργής άμυνας σε βάθος που θα απέφευγαν τις μεγάλες απώλειες αλλά θα καθυστερούσαν αποτελεσματικά μαζί με τη απαραίτητη συμπληρωματική δράση των άμεσα κινητοποιημένων τοπικών δυνάμεων (τοπικά διαμενόντες έφεδροι, εθνοφύλακες και τμήματα παλλαϊκής άμυνας) την εχθρική διείσδυση για κάποιες ώρες προκειμένου η χώρα να μπορέσει να μεταπέσει σε ολική κινητοποίηση. Αν αποτύχουν οι δυνάμεις αυτές να σταματήσουν τον εχθρό τότε μετασχηματίζονται σε μικρότερες μονάδες ανορθόδοξου πολέμου, που σε ακόμα πιο δυσμενή εξέλιξη αναδιατάσσονται εντός ή πέριξ πόλεων για να ασφαλιστούν.

Έτσι οι δυνάμεις παλλαϊκής άμυνας σε ένα νησί μπορεί να προσφέρουν κρίσιμες δυνατότητες χρονικής επέκτασης της αντίστασης, ακόμη και σε περίπτωση που η υπάρχουσα εκεί στρατιωτική φρουρά έχει διαλυθεί μετά από σφοδρή εχθρική επίθεση, αφού ένοπλες ομάδες τοπικού πληθυσμού, οι οποίοι θα γνωρίζουν καλά την περιοχή, μπορούν να ενοποιηθούν με τους στρατιώτες που θα έχουν επιβιώσει και να αποσυρθούν στο εσωτερικό, λειτουργώντας στο πλαίσιο αποκεντρωτικών δομών και συνεχίζοντας τον αγώνα. Έχοντας διασπαστεί σε μικρές ομάδες πιθανώς πιο εύκολα από μια συμβατική στρατιωτική δύναμη και γνωρίζοντας καλύτερα τα τοπικά γεωγραφικά δεδομένα από αυτήν, μάλλον θα έχουν καλύτερες πιθανότητες να αποφύγουν την στοχοποίηση από το εχθρικό πυροβολικό (ΠΒ) και την αεροπορία (ΠΑ), επιτυγχάνοντας υψηλότερη επιβιωσιμότητα³⁶.

Προσδίδοντας μεγάλη έμφαση στη διασπορά, στην εξαπάτηση και στον αιφνιδιασμό και προσπαθώντας να επιτύχουμε την υπέρβαση του κορυφαίου σημείου της εχθρικής επίθεσης³⁷ χωρίς όμως αποφαστικό για τον εχθρό αποτέλεσμα, επιλέγουμε την τακτική «χτυπώ δυνατά και αποχωρώ» με την εφαρμογή υπέρτερης υλικής ισχύος και δύναμης πυρός σε τόπο και χρόνο, εκτελώντας ελαστική άμυνα με χρήση ελιγ-

³⁶ Κων/νος Γρίβας, «Παλλαϊκή άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας», *Armyvoice News*, 12 Ιανουαρίου 2019: <https://www.armyvoice.gr/2019/01/pallaiki-amina-dievrimeni-ethnofilaki-ke-sigchronos-polemos/> (έγινε πρόσβαση στις 4 Νοεμβρίου 2019).

³⁷ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.165

μού και ισχυρών τοπικά αντεπιθέσεων, προς αποφυγή ακριβούς εντοπισμού και καταστροφής.

Έτσι μία κεραυνοβόλος εχθρική επίθεση θα μετατραπεί σε στρατηγικό αλλά και τακτικό επίπεδο σε παρατεταμένη σύγκρουση με τις μονάδες του τακτικού και τοπικού στρατού να συνεχίζουν τον αγώνα χρησιμοποιώντας συνδυασμό τακτικού και ανορθόδοξου αγώνα στην υπό κατοχή περιοχή, αστική ή επαρχιακή. Το αποτέλεσμα θα είναι να ενωθεί το μέτωπο με την περιοχή μετόπισθεν σε έναν ενιαίο χώρο συνολικής - παλλαϊκής άμυνας και καταστροφής για τον εχθρό, αφού όπως ο εχθρός εισέρχεται στο εσωτερικό αντιμετωπίζει την αντίσταση από τακτικό στρατό, τοπικές δυνάμεις και δυνάμεις ανορθόδοξου πολέμου οι οποίες επιτίθενται ταυτόχρονα από τα πλευρά, τα μετόπισθεν αλλά και το μέτωπο ανακόπτοντας την εχθρική επίθεση. Η συνέχιση της κατοχής καθίσταται αδύνατη, με τις προσπάθειες του εχθρού να ελέγξει το κατεχόμενο έδαφος να αποδιοργανώνονται λόγω της συνολικής αντίστασης του πληθυσμού, καθώς ένας μοντέρνος συμβατικός στρατός είναι ασθενώς εξοπλισμένος και είναι αδύνατο να αναπτύξει τόσο μεγάλες δυνάμεις για να ελέγχει περιοχές. Οι πολιτικές αρχές συνεχίζουν τις βασικές λειτουργίες τους κατευθύνοντας την τοπική αντίσταση από κρυφές θέσεις συμπεριλαμβανομένων και των κρατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Η όλη φιλοσοφία είναι κέρδος χρόνου και επιβιωσιμότητα για εμάς, με την μεγίστη φθορά στον εχθρό. Ο σκοπός είναι ο εχθρός να καταστεί «αμυνόμενος» στο δικό μας έδαφος. Αυτό θα ανατρέψει την όλη σχεδίαση του. Θα παρατηρηθεί αδυναμία ή τουλάχιστον δυσκολία συγκέντρωσης δυνάμεων, ανατροπή στον επιχειρησιακό του ρυθμό και θα γίνει ελκυστικός στόχος ΠΑ, πυραυλικού ΠΒ ή των τακτικών δυνάμεων επί της νήσου. Οι αρνητικοί, για τις δικές μας δυνάμεις, παράγοντες «χρόνος» και «τόπος – χώρος», λειτουργούν τώρα δίνοντάς μας τακτικό πλεονέκτημα, καθόσον ο εχθρός δεν έχει αμυντικά εγκατεστημένες δυνάμεις να καταστρέψει και δυνητικά γίνεται αμυνόμενος στα εδάφη τα οποία κατέλαβε και μάλιστα υπό δυσχερείς συνθήκες όπως η έλλειψη άμεσων εφεδρειών, το άγνωστο έδαφος και η μη ικανοποιητική υποστήριξη ΔΜ. Έτσι η ενδεδειγμένη δράση από μέρος μας είναι οι άμεσες αντεπιθέσεις για καταστροφή του εχθρού, με τις υπάρχουσες επί της νήσου δυνάμεις. Με αυτόν τον τρόπο η άμυνα γίνεται οικονομική, καθόσον οι δυνάμεις μας έχουν επιβιώσει από τις προπαρασκευές πυρών, αφού είναι διεσπαρμένες και επιπλέον είναι διαθέσιμες και συγκροτημένες για άμεσες αντεπιθέσεις. Η επιχειρησιακή γεωμετρία πλέον λειτουργεί προς όφελος μας, καθόσον υφίστανται άμεσα δια-

θέσιμες δυνάμεις για να επέμβουν σε ολόκληρη την νήσο, ο χρόνος λειτουργεί προς όφελος μας, αφού μπορούμε να επέμβουμε παντού με ταχύτητα, όπως επίσης και ο χώρος αφού πλέον δεν είμαστε δέσμιοι του εδάφους με την ανελαστική επάνδρωση γραμμών άμυνας για την διατήρησή του, εμείς γνωρίζουμε καλύτερα από τον εχθρό το έδαφος και έχουμε ήδη εγκατεστημένο ένα σύστημα επιτήρησης, εγκαίρου προειδοποίησης, αντιαεροπορικής άμυνας, πυροβολικό και άρματα μάχης καθώς και υποστήριξη ΔΜ, των οποίων τη διαθεσιμότητα, την επίτευξη χρονικής ετοιμότητας, τη δυνατότητα έγκαιρης λήψης διάταξης μάχης και μεταφοράς δυνάμεων επιτυγχάνουμε με τη συμπληρωματική δράση των δυνάμεων παλλαϊκής άμυνας. Τέλος η δυνατότητα επιλογής, συνδυαστικά, χώρου επέμβασης, χρόνου και δυνάμεων συνιστά ένα επιπλέον τακτικό πλεονέκτημα.

Για την υλοποίηση των παραπάνω, χρειάζονται κατάλληλα ελαφρώς εξοπλισμένα για αγώνα ημέρα και νύχτα τμήματα παλλαϊκής άμυνας συγκροτημένα σε επίπεδο λόχων για τοπική άμυνα σε αστικές και ημιαστικές περιοχές, για την άμυνα και προστασία ζωτικών εγκαταστάσεων, καθώς και μονάδες ευκίνητες για τη μεταφορά τους ανά την επικράτεια, συνεισφέροντας και υποστηρίζοντας τον ενεργό στρατό σε πληροφορίες, έγκαιρη προειδοποίηση, ασφάλεια και διευκόλυνση μετακινήσεων δυνάμεων, έγκαιρη κατάληψη και έλεγχο ή επιτήρηση ευαίσθητων σημείων, διαβάσεων, αιγιαλών αποβάσεως μικρών τμημάτων και τμημάτων ειδικών δυνάμεων, επάνδρωση-προκατάληψη βραχονησίδων ή μικρονήσων, πιθανών χώρων αεραποβάσεων και προσγείωσης ελικοπτέρων. Αυτά μαζί με ένα αποκεντρωτικό μηχανισμό διοίκησης και ελέγχου που θα διασφαλίζει τη συνέχιση της στρατιωτικής αντίστασης ακόμα και μετά την καταστροφή του μεγαλύτερου μέρους της στρατιωτικής δομής.

Επιπλέον η τακτική θα πρέπει να αλλάξει κατάλληλα προκειμένου να ενσωματώσει το ρόλο των δυνάμεων παλλαϊκής άμυνας, παραδείγματος χάρι, στην άμυνα πόλεων αντί για ολική εκκένωση και αμυντική οργάνωση περνάμε τώρα σε ένα συνδυασμό αμυντικών ενεργειών μεταξύ του τακτικού στρατού και της τοπικής φυλακής. Σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως συνολικά, υφίστανται ταχικίνητες δυνάμεις επάνδρωσης κέντρων αντιστάσεως, με επιδίωξη την αποφυγή αιχμαλωσίας ή καταστροφής και τη διευκόλυνση υποδοχής ενισχύσεων από άλλη νήσο που δεν προσβάλλεται ή τον ηπειρωτικό χώρο. Πρέπει να επιδιώκεται σχεδίαση, τέτοια ώστε οι εναπομένουσες δυνάμεις ενός συγκροτήματος που έχει υποστεί φθορά να εντάσσονται σε άλλα συγκροτήματα και σε έσχατη περίπτωση να αμύνονται επί κατοικημένων τόπων. Σε αυτούς ή στα αστικά όρια αυτών θα εγκατασταθούν και μονάδες-τμήματα

πυροβολικού και διοικητικής μέριμνας. Η άμυνα κατοικημένων τόπων θα επιφέρει πολλές απώλειες στον εχθρό και θα δίνει δυνατότητα επιβίωσης στις δικές μας δυνάμεις, καθόσον κατά κανόνα ο εχθρός θα τις παρακάμπτει προς κέρδος χρόνου, οικονομίας δυνάμεων, περιορισμένης δυνατότητας ελιγμών και εγγύς αεροπορικής υποστήριξης.

Ταυτόχρονα άλλα τμήματα πολιτικής άμυνας συμβάλλουν με τις δεξιότητες και την εξειδίκευσή τους στην αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών (πρόληψη, προπαρασκευή, αντίδραση, αποκατάσταση)³⁸, ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή προστασία προσώπων, περυσιών, υποδομών και περιβάλλοντος. Αναλαμβάνουν καθήκοντα κάλυψης και ασφάλισης πληθυσμού με τη λειτουργία των καταφυγίων και την περιορισμένη εκκένωση τραυματιών, παιδιών και ηλικιωμένων, την έρευνα και διάσωση, τον επισιτισμό, την ενεργειακή και εφοδιαστική επάρκεια, καθήκοντα μηχανικού εγκαταστάσεων για άμεση αποκατάσταση της λειτουργικότητας βασικών ζωτικών υποδομών, Υγειονομικού και Κτηνιατρικού για την προστασία της Δημόσιας Υγείας, αντιμετώπισης προσβολών από όπλα μαζικής καταστροφής (ΠΒΧΠ³⁹), πυρόσβεσης, αλλά και καθήκοντα ασφάλειας και προστασίας κρίσιμων υποδομών και ζωτικών στρατιωτικών ή μη εγκαταστάσεων.

Πιο συγκεκριμένα και σε ότι αφορά τη στρατιωτική κινητοποίηση, η αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας ταχέως εξελισσόμενης κατάστασης, παράλληλα με την επίτευξη αποφασιστικού πλεονεκτήματος σε τόπο και χρόνο, απαιτεί την ανάπτυξη μεθοδολογίας στην ενεργοποίηση και τη μετακίνηση των δυνάμεων στην περιοχή ενδιαφέροντος και επιχειρήσεων. Η αναφερόμενη μεθοδολογία θα πρέπει να στηρίζεται στο τρίπτυχο ασφάλεια – ταχύτητα - αποτελεσματικότητα και να υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη το χρόνο διαθεσιμότητας των μονάδων με βάση την υφιστάμενη επάνδρωσή τους, την αποστολή και την επιχειρησιακή βαρύτητα των μονάδων δηλαδή κινητοποιούμε κατά προτεραιότητα τις μονάδες που έχουν κύριο επιχειρησιακό έργο και συμβάλουν αποφασιστικά στην επιβιωσιμότητα και κάλυψη της κινητοποίησης, όπως για παράδειγμα οι μονάδες αντιαεροπορικής άμυνας, τις δυνατότητες των οργανικών διατιθέμενων μεταφορικών μέσων, την έγκαιρη αποσαφήνιση της κατάστασης

³⁸ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», *Ανάπτυξη από την Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης, τεύχος 19^ο*, Αθήνα: Σακκούλας ,2014[2013], σ.188-189, διαθέσιμο και στο https://www.academia.edu/10921785 / Emergency_management_A_holistic_proposal_for_restructuring_and_merging_Civil_Defense_and_Civil_Protection_public_policies (έγινε πρόσβαση στις 23 Ιουλίου 2019).

³⁹Πυρηνικός Βιολογικός Χημικός Πόλεμος.

για το χρόνο και τον τρόπο εμπλοκής, την παροχή ασφαλείας στις μετακινούμενες φάλαγγες, οι οποίες παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη τρωτότητα κατά τη φάση των μετακινήσεων και ιδιαίτερα κατά την κίνησή τους από κρίσιμα σημεία όπως οι γέφυρες και οι διαβάσεις ή περιοχές που ενδεχομένως θα υπάρξει αυξημένος κίνδυνος ασύμμετρων απειλών και αεροπορικών προσβολών, την ύπαρξη σχεδίου συνδυασμού κινήσεων με σκοπό την αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση των διατιθέμενων μέσων. Όπου η τακτική κατάσταση το επιτρέπει, η χρησιμοποίηση δυνάμεων παλλαϊκής άμυνας εξυπηρετεί τις επιχειρησιακές απαιτήσεις - έργα που πρέπει να εκτελεστούν και να υλοποιηθούν κατά τη διάρκεια της κινητοποίησης, επιτρέποντας την άμεση αντίδραση, προσφέροντας επιχειρησιακά και τακτικά οφέλη όπως η επαύξηση της επιτήρησης και της συλλογής πληροφοριών, η έγκαιρη προειδοποίηση, η έγκαιρη ανάπτυξη μονάδων αντιεραπορικής άμυνας και η πλήρης ενεργοποίηση του συστήματος αεράμυνας, η ενεργοποίηση συστήματος μεταφορών, η παροχή ασφάλειας κατά την κίνηση των φαλάγγων και ο έλεγχος της κυκλοφορίας, η έγκαιρη προώθηση δυνάμεων με ιδιαίτερη επιχειρησιακή βαρύτητα που αναμένεται να εμπλακούν κατά προτεραιότητα, όπως μονάδες υποστήριξης μάχης και εφεδρείες, η έγκαιρη λήψη διάταξης μάχης και ανάπτυξη πλήρους μαχητικής ισχύος, η επιβιωσιμότητα, η προστασία δύναμης, η υλοποίηση του σχεδίου κωλυμάτων και η οργάνωση εδάφους, η ασφάλεια ζωτικών εγκαταστάσεων, η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών ανορθόδοξων ενεργειών, η αποτελεσματική υποστήριξη διοικητικής μέριμνας και τέλος η πολιτικοστρατιωτική συνεργασία. Πετυχαίνουμε έτσι προοδευτική επιστράτευση, στοχευμένη ενεργοποίηση μονάδων, αποφυγή κορεσμού του συστήματος επιστράτευσης, περιορισμό του κόστους σε περίπτωση ταχείας αποκλιμάκωσης, με παράλληλη επίτευξη αύξησης δύναμης χωρίς την κήρυξη επιστρατευτικών μέτρων, μετακίνησης και προώθησης μονάδων με την υφιστάμενη στελέχωση ή αν απαιτείται και με μέρος των παρουσιασθέντων μέχρι εκείνη τη στιγμή εφέδρων χωρίς να αποτελεί δέσμευση η μη ολοκλήρωση της επιστράτευσης, περιορισμού του χρόνου ανάπτυξης με πρόσκληση τοπικά διαμενόντων, ενεργοποίησης οχημάτων-μηχανημάτων, εκκένωσης αποθηκών και διασποράς υλικών στους προβλεπόμενους χώρους καθώς και διευκόλυνση της διαδικασίας επίταξης των προβλεπόμενων μέσων οχημάτων και μηχανημάτων.

Για την αντιμετώπιση των δυνατοτήτων που μπορούν να αναπτύξουν οι εχθρικές δυνάμεις οι οποίες δύνανται στο σύγχρονο διακλαδικό επιχειρησιακό περιβάλλον να αναλάβουν επιχειρήσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα, απαραίτητη προϋπόθεση

αποτελεί η ύπαρξη έγκαιρης προειδοποίησης σε όλα τα επίπεδα, στρατηγικό επιχειρησιακό και τακτικό, με θεσμοθέτηση διαδικασιών ταχείας και συνεχούς συλλογής πληροφοριών για την ορθή εκτίμηση των προθέσεων του αντιπάλου στην οποία βασίζονται και οι αποφάσεις, η σχεδίαση και η διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Οι ακριβείς και έγκαιρες πληροφορίες είναι δυνατόν να αντισταθμίσουν το μειονέκτημα σε μαχητική ισχύ μιας δύναμης έναντι της άλλης, επιτρέποντας την έγκαιρη κινητοποίηση των Ενόπλων Δυνάμεων για την απόκτηση πλήρους μαχητικής ισχύος. Οι πολίτες-στρατιώτες των δυνάμεων παλλαϊκής άμυνας, μέσα από τη συνήθη καθημερινή επαγγελματική τους δραστηριότητα ως κυνηγοί, ψαράδες, οδηγοί, κυβερνήτες σκαφών αναψυχής, βοσκοί και αγρότες ή ακόμα και μέσα από την αναψυχή εξασφαλίζουν μία ταχεία και συνεχή ροή πληροφοριών από την παρακολούθηση σε καθημερινή βάση της τρέχουσας στρατιωτικής κατάστασης του αντιπάλου για εκτίμηση πληροφοριών σε τακτικό επίπεδο, την υποστήριξη της σχεδίασης και της διαδικασίας λήψης απόφασης, τον εντοπισμό ενδείξεων και τη διαμόρφωση έγκαιρης προειδοποίησης ενδεχόμενης έντασης ή κρίσης και σε στενή συνεργασία με τις αρμόδιες κατά τόπους αρχές της ΕΛΑΣ, ΕΥΠ, ΛΣ-ΕΛ.ΑΚΤ, Π.Σ. και ΕΔ. Προϋπόθεση είναι η επιδίωξη συνεχών επαφών για την αμοιβαία γνώση των δυνατοτήτων και για τη θεσμοθέτηση διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών ειδικά από την περίοδο της ειρήνης, καθώς και η διαθεσιμότητα και διαλειτουργικότητα των απαραίτητων τηλεπικοινωνιακών μέσων, αισθητήρων και μέσων επιτήρησης που θα επιτρέπουν την αναφορά και την άμεση διαβίβαση κάθε πληροφορίας της τουρκικής δραστηριότητας ή άλλου στοιχείου που θα οδηγούσε σε έγκυρη ερμηνεία των εχθρικών προθέσεων. Πληροφορίες όπως η μετακίνηση δυνάμεων ή η συγκέντρωση υλικών και μέσων από τον εχθρό κρίνονται ως ζωτικής σημασίας. Επιπλέον για την προστασία των ζωτικών εγκαταστάσεων και κοινωφελών έργων στις περιοχές μετόπισθεν κρίνεται επιβεβλημένη η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τη δράση εξτρεμιστικών στοιχείων της μουσουλμανικής μειονότητας για τον εντοπισμό καταγραφή και χειρισμό τους σε συνεργασία με την ΕΥΠ-ΕΛ.ΑΣ.

Έτσι, ιδιαίτερα μέσα στην αρχιπελαγική δομή του Αιγαίου, ομάδες εθνοφυλάκων μπορούν να λειτουργήσουν ως στοιχεία της δικτυοκεντρικής⁴⁰ πολεμικής διαδι-

⁴⁰ David S. Alberts , John J. Garstka, Frederick P. Stein, *NETWORK CENTRIC WARFARE – Developing and Leveraging Information Superiority*, DoD C4ISR Cooperative Research Program (CCRP) publication series, 2nd Edition, Aug 1999, p.87-93 : https://www.researchgate.net/publication/46988836_Network_Centric_Warfare_Developing_and_Leveraging_Information_Superiority (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019)

κασίας, ακολουθώντας τη διεθνή τάση για ανάπτυξη «βληματοκεντρικών» (projectile centric) αντιλήψεων προβολής ισχύος⁴¹, που αποτελούν παρακλάδια των γενικότερων μοντέλων πληροφοριοκεντρικού και δικτυοκεντρικού πολέμου (infocentric και network centric warfare αντιστοίχως)⁴². Είτε πλαισιώνοντας ομάδες ειδικών επιχειρήσεων που θα αναλαμβάνουν τη διαδικασία της στοχοποίησης, λειτουργώντας σε γενικές γραμμές όπως οι μουτζαχεντίν της Βόρειας Συμμαχίας με τις ομάδες ειδικών επιχειρήσεων των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της κατάληψης του Αφγανιστάν το 2001 ή, ακόμη καλύτερα, συνεισφέροντας άμεσα στις αποστολές εντοπισμού εχθρικών στόχων, κατάδειξης τους και καθοδήγησης βλημάτων εναντίον τους με την απρόσκοπτη και διαρκή παροχή δεδομένων στοχοποίησης σε πραγματικό χρόνο. Αυτό μπορούν να το κάνουν ακόμη και με τροποποιημένα απλά smartphone που θα μπορούσαμε να πούμε ότι θα είναι και τα κύρια οπλικά συστήματα της τοπικής φυλακής, ενώ ο ατομικός τους οπλισμός θα αποτελεί απλώς ένα δευτερεύοντα εξοπλισμό. Με άλλα λόγια, οι δυνάμεις παλλαϊκής άμυνας, μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη και την εκμετάλλευση υπεροχής σε Πληροφορίες, με το να καλυφθεί η αρχιτεκτονική δομή του Αιγαίου αλλά και όποιο άλλο σημείο της Ελλάδας χρειαστεί, με ένα δίκτυ επιτήρησης, αποτελούμενο από ένα πολύ μεγάλο αριθμό από αισθητήρες, το οποίο θα λειτουργεί στο πλαίσιο αποκεντρωτικών αρχιτεκτονικών και θα τροφοδοτεί ενιαίες δεξαμενές πληροφοριών, όπου θα γίνεται συγκερασμός δεδομένων και εν συνεχεία τις πληροφορίες αυτές θα εκμεταλλεύεται η διακλαδική στοχοποίηση με μια μεγάλη γκάμα βλημάτων, εξαπολυόμενα από χερσαίες, εναέριες ή θαλάσσιες πλατφόρμες⁴³.

Θωρακίζεται με αυτόν τον τρόπο αποφασιστικά το Αιγαίο και η ΑΟΖ της χώρας με χαμηλό κόστος έναντι της τουρκικής στρατιωτικής απειλής, ακολουθώντας το

⁴¹Κων/νος Γρίβας, «Τεχνητή νοημοσύνη και βληματοκεντρικός πόλεμος στο Αιγαίο», *SLpress.gr*, 21 Δεκεμβρίου 2018: <https://slpress.gr/ethnika/techniti-noimosyni-kai-vlimatokentrikos-polemos-sto-aigaiio/> και «Άμυνα και οικονομία: Ο μύθος του «βούτυρο ή κανόνια», ο «βληματοκεντρικός πόλεμος», η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση και η δυνατότητα μετατροπής των αμυντικών δαπανών σε πύλωνα ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας», Ομιλία στην Ολομέλεια του 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή: Ελλάδα-Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Διά Βίου Μάθηση, Έρευνα, Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία, Λαμία 28-30 Σεπτεμβρίου 2018, *Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης*, 2019: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/inoek/article/view/2445> (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019).

⁴²Υπτος ε.α Πολυχρόνης Ναλμπάντης, «Κείμενο εργασίας 28:Πολυχωρική μάχη: μια νέα επιχειρησιακή έννοια για τις ελληνικές χερσαίες δυνάμεις», *i-sda*, 22 Ιουλίου 2019: [i-sda.eu > wp-content > uploads > 2019/07 > polyxoriki_maxi](https://i-sda.eu/wp-content/uploads/2019/07/polyxoriki_maxi) (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019).

⁴³Κων/νος Γρίβας, «Παλλαϊκή άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας»

παράδειγμα της Κίνας στην διακήρυξη ενός παλλαϊκού αγώνα⁴⁴ (“People's War”) για τη διατήρηση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στην Νότια Σινική Θάλασσα και που με τη συνδυαστική δράση των ενόπλων της δυνάμεων, της ακτοφυλακής και του τεράστιου αλιευτικού της στόλου που δραστηριοποιείται στην περιοχή και που αποτελεί μια ανεπίσημη πολιτοφυλακή, εξασφαλίζει τη συνεχή παρουσία, την προβολή ισχύος και την ανάπτυξη ενός πλέγματος αντιπρόσβασης και άρνησης περιοχής (A2/AD⁴⁵) εναντίον των αεροναυτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στην περιοχή.

Για την επίτευξη αποφασιστικού αποτελέσματος ο εχθρός σχεδιάζει, οργανώνει και εκτελεί επιχειρήσεις σε βάθος πιθανόν και εκτός της περιοχής επιρροής του σε ότι αφορά τα επίγεια μέσα. Ως εκ τούτου η επιλογή της πρόκλησης ασύμμετρων απειλών από τον εχθρό είναι δυνατόν να προσθέσει βάθος στις επιχειρήσεις του επιτυγχάνοντας αιφνιδιασμό στη δική μας διοίκηση. Ο αντίπαλος θα επιδιώξει να επέμβει με τη διεξαγωγή επιχειρήσεων σε βάθος στα μετόπισθεν των σχηματισμών μας για να υποσκάψει τη συνοχή, να περιορίσει την ελευθερία των κινήσεων και να αυξήσει την τριβή. Συνήθως τα στρατιωτικά τμήματα της περιοχής στα μετόπισθεν είναι πιο ευάλωτα και αποτελούν εύκολους στόχους για μια επίθεση, η οποία εφόσον είναι επιτυχημένη θα επιφέρει τη μείωση του ρυθμού των άμεσων επιχειρήσεων με την αποδιοργάνωση του συστήματος διοικητικής μέριμνας, τον περιορισμό των κινήσεων και την εξάρθρωση του συστήματος επικοινωνιών. Το επιχειρησιακό περιβάλλον των νησιών του Αιγαίου και ιδιαίτερα αυτών του Ανατολικού Αιγαίου, αλλά και της Θράκης έχει τη δυναμική να εξελιχθεί σε χώρο διεξαγωγής ασύμμετρου πολέμου με την Τουρκία, λόγω της ύπαρξης της μουσουλμανικής μειονότητας και της δυνατότητας του εχθρού να τη χρησιμοποιήσει, αλλά και να την υποστηρίξει με προσωπικό που θα προέλθει από άλλες μουσουλμανικές χώρες. Η πιθανότητα αυτής της απειλής αυξάνεται θεαματικά με τη λαθραία είσοδο ανεξέλεγκτου αριθμού και προέλευσης μεταναστών, κυρίως μουσουλμάνων, οι οποίοι εκ των πραγμάτων εγκλωβίζονται σε

⁴⁴ James Holmes, “Inside China's "People's War" Plan for the South China Sea”, *National Interest*, November 23, 2019 : <https://nationalinterest.org/blog/buzz/inside-chinas-peoples-war-plan-south-china-sea-99152> και στο “Is China Planning To Incite A "People's War" To Dominate The South China Sea?”, *National Interest*, December 13, 2019 : <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china-planning-incite-peoples-war-dominate-south-china-sea-104867> (έγινε πρόσβαση στις 23 Δεκεμβρίου 2019).

⁴⁵ Anti Access / Area Denial. Η εφαρμογή του A2/AD έγκειται στην ασύμφορη αύξηση απωλειών του αντιπάλου σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους, στη δημιουργία αβεβαιότητας και άγχους στα αντίπαλα πληρώματα και συνεπώς αποφυγή του Αιγαίου εξαιτίας της ενεδρεύουσας πυραυλικής απειλής, στην υπερβολική φθορά δυνάμεων προκειμένου να εντοπίσουν και να εξαρθρώσουν το ολοκληρωμένο δίκτυο (με αποτέλεσμα την πιθανή παραίτηση από την εν λόγω προσπάθεια, εφόσον αυξηθούν ραγδαία οι απώλειες του) και τέλος την εξοικονόμηση ανθρώπινων και υλικών πόρων εκ μέρους της Ελλάδας.

ολόκληρη την ελληνική επικράτεια με κύριο βάρος πάλι στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Για την αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών απαιτείται η ανάπτυξη κατάλληλων δυνάμεων τμημάτων αναγνώρισης για την επιτήρηση των πιθανών διαδρομών διείσδυσης, των ζωνών προσγείωσης ελικοπτέρων και ρίψης Αλεξιπτωτιστών με σκοπό την αποφυγή αιφνιδιασμού και την άμεση αντιμετώπιση της απειλής. Επιπλέον απαιτείται λήψη κατάλληλων μέτρων προστασίας των ζωτικών εγκαταστάσεων και κοινωφελών έργων από τη δράση τμημάτων ειδικών δυνάμεων του εχθρού και εξτρεμιστικών ομάδων του μουσουλμανικού στοιχείου, σε συνεργασία με την ΕΛΑΣ, καθώς και ύπαρξη ταχυκίνητων δυνάμεων οι οποίες θα επεμβαίνουν στις περιοχές που εντοπίζονται ένοπλα τμήματα για την έγκαιρη αντιμετώπισή τους. Η αξιοποίηση κάθε διατιθέμενης πηγής και μέσου συλλογής πληροφοριών (από τμήματα επιτήρησης, διαδίκτυο, αισθητήρες) για τη συλλογή και εκμετάλλευση πληροφοριών, είναι επιτακτική ανάγκη. Η στοχοποίηση των εχθρικών ενόπλων ομάδων μόνο και η προστασία του υπόλοιπου πληθυσμού από αντίποινα, προβοκάτσια και αποφυγή αδιάκριτης βίας, είναι καθοριστική, καθώς επίσης και ο εντοπισμός των διαμορφωτών κοινής γνώμης και η απομόνωση τους σε συνεργασία με την ΕΛΑΣ. Ιδιαίτερη προσοχή θα πέπει να δοθεί στην απομόνωση των εχθρικών ενόπλων τμημάτων από την ασφάλεια και την υποστήριξη που δύναται να τους προσφέρουν οι κατοικημένοι τόποι, ώστε να περιοριστεί ή και να εκμηδενιστεί η δυνατότητα δράσης τους καθώς και στην άμεση εξουδετέρωση των επικοινωνιακών δυνατοτήτων των υπόψη τμημάτων που ενεργούν στην περιοχή για αποστέρηση της δυνατότητας της διοικήσεως και ελέγχου από τον αντίπαλο. Η ολιστική συστημική αντιμετώπιση του θέματος απαιτεί τη στοχευμένη χρησιμοποίηση των τμημάτων παλλαϊκής άμυνας για ανάθεση συγκεκριμένων αποστολών που απορρέουν από τις δυνατότητές τους (εξοπλισμός και ετοιμότητα, διαθεσιμότητα σε τόπο και χρόνο, γνώση του εδαφους και των κατοίκων): οι διεξαγόμενες επιχειρήσεις θα πρέπει να εστιάζονται στην προστασία ζωτικών χώρων και κρίσιμων εγκαταστάσεων διοικητικής μέριμνας (αεροδρόμια, λιμάνια, σταθμοί τρένων, οδικοί κόμβοι), επιτήρηση και εξασφάλιση διαβάσεων και εδαφών τακτικής σημασίας, αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών, προστασία και ασφάλεια οπλικών συστημάτων υψηλής επιχειρησιακής αξίας. Εξίσου σημαντική για τους ίδιους λόγους, θα ήταν και η συνδρομή των τμημάτων παλλαϊκής άμυνας στην ΕΛΑΣ, ακόμα και από τον καιρό της ειρήνης, με περίπολα, παρατηρητήρια και σημεία ελέγχου, σε εθελοντική βάση, για τον έλεγχο των συνόρων και τον περιορισμό των μεταναστευτικών

ρών, την αποτροπή εισόδου λαθρομεταναστών, την παροχή σχετικών πληροφοριών και έλεγχο των περιοχών που καταλήγουν οι παράνομοι μετανάστες⁴⁶.

Αναβαθμίζεται με αυτόν τον τρόπο ταυτόχρονα και ο ρόλος της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας, αφού οι επιχειρήσεις ασφαλείας μετόπισθεν του εσωτερικού περιλαμβάνουν ευρεία συμμετοχή των πολιτικών φορέων των οποίων η συμμετοχή είναι απαραίτητη για την επιτυχή διεξαγωγή τους με βάση τα υφιστάμενα ειδικά σχέδια. Ήδη από τον καιρό της ειρήνης η πολιτική σχεδίαση εκτάκτου ανάγκης είναι υπεύθυνη για τη σχεδίαση και τον προγραμματισμό που έχουν σχέση με την οργάνωση προπαρασκευής και κινητοποίηση των πολιτικών δυνάμεων για να επιβιώσουν στον πόλεμο και να συμβάλλουν στην πολιτική άμυνα. Πλέον των παραπάνω απαιτείται η στενή συνεργασία με τους πολιτικούς φορείς κατά την κήρυξη της χώρας σε κατάσταση πολιορκίας σύμφωνα με τον νόμο 566/ 77.

Συμπερασματικά η εφαρμογή της Παλαικής Άμυνας στα νησιά του Αιγαίου, παρουσιάζει τα παρακάτω οφέλη και πλεονεκτήματα^{47 48 49 50 51}:

α. Αξιοποιεί το σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού, των τοπικών πόρων, μέσων και υποδομών σε έναν ενιαίο μηχανισμό για την άμυνα και ασφάλεια της χώρας, μειώνοντας το κόστος από τη διττή χρήση τους, εξασφαλίζοντας μάλιστα λόγω της διαθεσιμότητας και του τοπικού της χαρακτήρα την απαραίτητη βοήθεια στις ένοπλες δυνάμεις ώστε να κινητοποιήσουν, να αναπτύξουν και να διατηρήσουν την αμυντική τους ικανότητα και την ελευθερία τους να λειτουργούν. Επιφέρει σημαντικά τακτικά και επιχειρησιακά οφέλη τόσο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας ταχέως

⁴⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η αποστολή Εθνοφρουρών των ΗΠΑ για επιτήρηση των συνόρων ΗΠΑ-Μεξικού και περιορισμό της λαθρομετανάστευσης: «ΗΠΑ: Το Τέξας θα αναπτύξει πάνω από 1.000 άνδρες της Εθνοφρουράς στα σύνορα με το Μεξικό», *iefimerida.gr*, 11 Απριλίου 2018, <https://www.iefimerida.gr/news/408624/ipa-texas-tha-anaptyxei-pano-apo-1000-andres-tis-ethnofroyras-sta-synora-me-mexiko> (έγινε πρόσβαση στις 20 Νοεμβρίου 2019)

⁴⁷ Χαράλαμπος Γεωργακάκης, *Ταραγμένα Χωρικά Ύδατα, για ένα νέο ρόλο*, Αθήνα: Λιβάνης, 2002, σ. 45-67.

⁴⁸ Δημήτριος Διακομιχάλης, Πολ. μηχανικός, Δήμαρχος Καλυμνίων, «“Σύννεφα πολέμου” πάνω από το Αιγαίο: Πώς αντιμετωπίζονται οι απειλές της ισλαμικής Τουρκίας», *hellasjournal*, 13 Μαΐου 2017, <https://hellasjournal.com/2017/05/sinnefa-polemou-pano-apo-to-egeo-pos-antimetopizonte-i-apiles-tis-islamikis-tourkias/> (έγινε πρόσβαση στις 4 Νοεμβρίου 19)

⁴⁹ Dr Björn von Sydow, Chairman of the Swedish Defence Commission and Vice Chair of the Committee on the Constitution and Head of the Swedish delegation to the NATO Parliamentary Assembly. “Resilience: Planning for Sweden’s “Total Defence””, *NATO review*, 4 April 2018: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/04/04/resilience-planning-for-swedens-total-defence/index.html> (έγινε πρόσβαση στις 20 Ιουλίου 2019)

⁵⁰ Maj Lance Hoffe, “THE CANADIAN ARMY TOTAL FORCE CONCEPT: OPTIMIZING THE ARMY RESERVE CONTRIBUTION”, service paper, Canadian Forces College, JCSP 44, 2017 – 2018, στο <https://www.cfc.forces.gc.ca/csc44/hoffe> (έγινε πρόσβαση στις 4 Νοεμβρίου 2019).

⁵¹ Κων/νος Γρίβας, «Παλαική άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας»

εξελισσόμενης κατάστασης, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη προβολή αποτροπής [αποτροπή μέσω άμυνας (deterrence by defense)⁵²], αλλά και μια ταχεία, ασφαλή και αποτελεσματική κινητοποίηση και αντίδραση χωρίς την ολοκλήρωση της επιστράτευσης, όσο παράλληλα και για την επίτευξη αποφασιστικού πλεονεκτήματος σε τόπο και χρόνο, προσφέροντας πλεονέκτημα ελιγμού σε βάθος, επιλογές εμπλοκής, επίγνωση της τακτικής κατάστασης, ακριβή στοχοποίηση, ολοκληρωμένη προστασία δύναμης και εστιασμένη διοικητική μέριμνα. Επιπλέον δοκιμάζονται και είναι εκ των προτέρων γνωστές οι δυνατότητες και οι αντοχές κοινωνίας και κράτους στον τομέα αυτό. Αξιοποιεί και συντονίζει κάθε είδους μηχανισμούς που δημιουργεί σε κάθε νησί ξεχωριστά, συντονίζει και ενοποιεί τις δραστηριότητες των κρατικών και ιδιωτικών φορέων ολιστικά προς όφελος της ασφάλειας του τόπου και του έθνους γενικότερα στα πλαίσια της ασκούμενης εθνικής αμυντικής πολιτικής.

β. Επιδρά στη βελτίωση του αισθήματος ασφάλειας και την εξύψωση του ηθικού. Οι μετέχοντες καθιστώνται συνυπεύθυνοι και ενεργούν για την υπεράσπιση του τόπου τους, των συγγενών και των περιουσιών τους, γεγονός το οποίο θα συμβάλει αποφασιστικά στην αποτελεσματικότητά τους, σε όποιους τομείς κληθούν να ενεργήσουν. Όλα τα στοιχεία της τριάδας του Κλαούζεβιτς⁵³ λαός- στρατός- κυβέρνηση μαζί με τη βιομηχανία – τεχνολογία αναπόφευκτα θα λειτουργήσουν ομόρροπα σε μια συνισταμένη επιτυχούς αποτροπής ή αντιμετώπισης κάθε εχθρικής απειλής . Με την σωστή εκπαίδευση του πληθυσμού για να ξέρει πως να συμπεριφερθεί σε κάθε περίπτωση, σε καιρό ειρήνης ή πολέμου, απομακρύνεται ο κίνδυνος του πανικού, η άναρχη συμπεριφορά από ενέργειες και υπερβολές των πολιτών μετά από κάθε καταστροφή. Ο τοπικός πληθυσμός δεν εγκαταλείπει την περιοχή του. Η ΠΑΜ δημιουργεί πλέγμα έγκαιρης προειδοποίησης και ενημέρωσης του πληθυσμού για κάθε θέμα, οργανώνει την τροφοδοσία των νησιών σε τρόφιμα, νερό και καύσιμα, φροντίζει για την προστασία της παραγωγής, εξασφαλίζει την απρόσκοπτη σε κάθε περίπτωση λειτουργία των υπηρεσιών και οργανισμών κοινής ωφέλειας και προστατεύει τις εγκαταστάσεις. Διασφαλίζει την υγειονομική περίθαλψη των κατοίκων, εκπαιδεύει τις ομάδες πρώτων βοηθειών και ρυθμίζει θέματα επιστράτευσης προσωπικού και μηχανημάτων, οχημάτων και εγκαταστάσεων .

⁵² « Είναι η αποτροπή που επιδιώκεται μέσω διατήρησης ισχυρών και αξιόπιστων αμυντικών δυνατοτήτων», στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.23.

⁵³ Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.154-155.

γ. Αποδесμεύονται οι Ένοπλες Δυνάμεις από διάφορα έργα Πολιτικής Άμυνας και Προστασίας τα οποία τις αποπροσανατολίζουν από το κύριο έργο τους, που είναι η διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων και έτσι με όλο τους το δυναμικό μπορούν να ασχοληθούν με την αντιμετώπιση της εχθρικής απειλής, ειδικά στα πρώτα της στάδια και πριν την ολοκλήρωση της επιστρατεύσεως. Ενεργοποιείται ολόκληρος ο τοπικός πληθυσμός συμπληρωματικά με το ρόλο των Ενόπλων Δυνάμεων προκειμένου να καλυφθούν κενά και αδυναμίες που δεν μπορούν αριθμητικά να καλύψουν από μόνες τους οι ένοπλες δυνάμεις σε θέματα αποκατάστασης ζημιών, αυτοπροστασίας, πρώτων βοηθειών, πυρόσβεσης πυρασφάλειας, φύλαξης εγκατα-στάσεων, λειτουργίας επιχειρήσεων και οργανισμών και έγκαιρης προειδοποίησης. Ο μηχανισμός της ΠΑΜ, από τον καιρό της ειρήνης, αξιοποιεί για το χώρο του Αιγαίου τη γνώση των κατοίκων του, διευκολύνοντας την επιτήρηση των συνόρων και τη ροή πληροφοριών και χρησιμοποιεί τον τεράστιο σε αριθμό σκαφών που διαθέτουν, συμβάλλοντας στην έγκαιρη προειδοποίηση για επερχόμενη ένταση ή κρίση.

δ. Εκπαιδεύονται νέοι και νέες πριν από τη στράτευσή τους, γεγονός το οποίο εκτιμάται ότι θα έχει ευεργετικά αποτελέσματα, αφού επιτρέπει αφ'ενός τη χρησιμοποίησή τους προτού στρατευθούν, ιδιαίτερα εκείνων οι οποίοι λαμβάνουν αναβολή στρατεύσεως, και αφ'ετέρου καθιστά ευκολότερη την εκπαίδευσή τους κατά την στράτευση, επειδή θα έχουν ήδη εξοικειωθεί με το στρατιωτικό περιβάλλον. Εγγυάται τη σύζευξη των ενόπλων δυνάμεων και της κοινωνίας, καθιστά την στρατιωτική υπηρεσία τιμή και όχι ποινή ή βάρος προς αποφυγή και διαμορφώνει συλλογικό πνεύμα και κοινή αντίληψη για τις απειλές και το κοινό εθνικό συμφέρον, καθώς και τη συνείδηση ότι τα συμφέροντα, οι αξίες τις χώρας και τελικά η κοινωνία στο σύνολό της, χρειάζονται υπεράσπιση εάν απαιτηθεί.

ε. Σε διπλωματικό και σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής οι δυνάμεις της παλαικής άμυνας, δηλαδή, οι οπλισμένοι και αποφασισμένοι κάτοικοι του νησιού, προσφέρουν μια βάση παγίωσης της υφιστάμενης κατάστασης και εξασφάλισης των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων σε “αμφισβητούμενες”, από τον αναθεωρητικό γείτονα περιοχές, με καλύτερο τρόπο από ότι αν στο ίδιο νησί υπήρχε μια πολύ πιο ισχυρή στρατιωτική φρουρά. Ακόμα και στην περίπτωση που η αμφισβητούσα χώρα θα μπορούσε να προβάλλει το επιχείρημα ότι το προσωπικό των ΕΔ της χώρας είναι μια «ξένη» δύναμη που έχει τοποθετηθεί και κατέχει «παράνομα ένα αμφισβητούμενο έδαφος», αν οι ίδιοι οι κάτοικοι, δια των όπλων παίρνουν θέση, τότε δεν τίθεται θέμα αμφισβήτησης και επιτυγχάνουν «άρνηση θεμελίωσης» επιχειρημάτων για τον

αντίπαλο, τόσο στον επικοινωνιακό τομέα, όσο και στο διεθνές δίκαιο. Επιπροσθέτως, μια πολεμική σύγκρουση είναι μια σύνθετη ενέργεια που διεξάγεται όχι μόνο μεταξύ των δύο εμπλεκομένων μερών αλλά σε όλο το εύρος και βάθος του διεθνούς συστήματος και έχει και έντονα επικοινωνιακά στοιχεία, απαιτώντας την στήριξη ή έστω την ανοχή της διεθνούς αλλά και της εσωτερικής κοινής γνώμης (διεθνής και εσωτερική νομιμοποίηση)⁵⁴. Με βάση αυτήν την παραδοχή, η ύπαρξη τοπικών τμημάτων άμυνας, αποτελούμενων από ντόπιους κατοίκους, δεν αποτελεί μόνο ένα τακτικό συμπλήρωμα των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά και ένα στρατηγικό όπλο, δεδομένου, ότι ο αντίπαλος θα χρειαστεί να ασκήσει φονική βία κατά πολιτών, οι οποίοι είναι κάτοικοι του χώρου τον οποίο αμφισβητεί. Συνακόλουθα, θα προκαλέσει έντονες αντιδράσεις της διεθνούς κοινής γνώμης, οι οποίες ενδέχεται έχουν σοβαρές συνέπειες στις πολιτικές επιλογές κρίσιμων χωρών ή /και Διεθνών Οργανισμών και την πιθανή επέμβασή τους («διεθνής αποτροπή»⁵⁵), αλλά θα υπονομεύσει και την στήριξη στην επιχείρηση της δικής του κοινής γνώμης, ενώ τα στελέχη των ενόπλων του δυνάμεων που θα συμμετέχουν σε παρόμοιες δράσεις, μπορεί να κατηγορηθούν για εγκλήματα πολέμου και να αντιμετωπίσουν επίφοβες συνέπειες σε βάθος χρόνου, με αποτέλεσμα η γνώση αυτή να υπονομεύσει το ηθικό τους⁵⁶.

Επιτυγχάνεται επίσης και «αποτροπή μέσω παρουσίας» (deterrence by presence)⁵⁷, αφού για παράδειγμα το γεγονός ότι μια ομάδα ντόπιων κατοίκων σε ένα μικρό νησί είναι αποφασισμένοι να αμυνθούν και να θέσουν τη ζωή τους σε κίνδυνο, περιορίζει δραστικά τη δυνατότητα του αντιπάλου να επιτύχει αναίμακτο τετελεσμένο, προτάσσοντας εν συνεχεία επιχειρήματα περί ειρηνικού συμβιβασμού. Με την

⁵⁴ Ο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου επισημαίνει ότι η υψηλή στρατηγική έχει πέντε βασικές διαστάσεις: τη στρατιωτική στρατηγική, την οικονομική πολιτική, τη διπλωματία, την εσωτερική πολιτική και τη διεθνή νομιμοποίηση, τις οποίες περιγράφει αναλυτικά στο βιβλίο του *Υψηλή Βυζαντινή Στρατηγική* 8ος - 11ος αιώνας, Αθήνα: Ποιότητα, 2011, σ.16-17

⁵⁵ «Είναι η αποτροπή που επιτυγχάνεται μέσω τρίτων». Στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.24.

⁵⁶ Κων/νος Γρίβας, «Παλλαϊκή άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας»

⁵⁷ «Είναι η αποτροπή που επιδιώκεται με τη διατήρηση συμβολικών δυνάμεων στο σημείο που θέλουμε να υπερασπιστούμε. Ο σκοπός είναι να καταδείξουμε στον αντίπαλο τη θέλησή μας για πραγματοποίηση των αποτρεπτικών απειλών μας καθώς και να καταστήσουμε βέβαιο ότι τυχόν εχθρική προσβολή αυτών των συμβολικών δυνάμεων θα οδηγήσει σε εμπλοκή μας σε γενικότερη σύγκρουση». Παράδειγμα αποτελούν τα αμερικανικά στρατεύματα που στάθμευαν στο Δ. Βερολίνο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, καθώς τυχόν μια εύκολη τακτικά προσβολή τους θα οδηγούσε σε γενικευμένη σύρραξη. Στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.23.

ύπαρξη θυμάτων και μάλιστα μεταξύ πολιτών, η αμυνόμενη χώρα δεσμεύεται⁵⁸ - εγκλωβίζεται σε μια αναγκαστική πολιτική βίαιης αντίδρασης που οδηγεί σε πολεμική αναμέτρηση. Άρα, το ασφαλές και χωρίς κόστος σενάριο καθίσταται άτοπο και ο αντίπαλος δεν μπαίνει στον πειρασμό να προχωρήσει σε παρόμοια επιλογή. Όπως στην περίπτωση του Δυτικού Βερολίνου, του οποίου η εύκολη τακτικά κατάληψη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου θα οδηγούσε σε οριζόντια κλιμάκωση με τη χρήση και πυρηνικών όπλων, έτσι και οι δυνάμεις παλλαϊκής άμυνας πάνω σε κάθε νησί μπορεί να αποτελέσουν σημαντικό μέρος ενός αόρατου ιστού που θα συνδέει ακόμη και το μικρότερο και πιο απομονωμένο κομμάτι της Ελλάδας σε μια ενιαία και αδιαίρετη γεωπολιτική ενότητα και θα καθιστά σαφές ότι τυχόν προσβολή του αποτελεί προσβολή του όλου με αποτέλεσμα να υπάρξει βέβαιη αντίδραση. Άρα, περιορίζονται δραστικά τυχόν επιλογές επεισοδίων «κάτω από το κατώφλι του πολέμου» από πλευράς της αναθεωρητικής Τουρκίας⁵⁹.

Δημιουργούνται ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη κινήματος αντιστάσεως σε περίπτωση δυσμενούς εξελίξεως των επιχειρήσεων. Ιδιαίτερα στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον, στο οποίο οι συγκρούσεις δεν αναμένεται να είναι γενικευμένες, ούτε ότι θα έχουν μεγάλη χρονική διάρκεια πέρα από μερικά εικοσιτετράωρα, είναι πιθανό να υπάρξουν περιπτώσεις κατοχής εδαφών, είτε μόνιμα είτε για απόκτηση ισχυρών διαπραγματευτικών μέσων. Στην περίπτωση αυτή, η παρουσία οργανωμένων ενόπλων τμημάτων στις καταληφθείσες περιοχές, κατοίκων, εθνοφυλάκων και στρατιωτών και, ή μόνο, κατοίκων, που θα συνεχίζουν τον αγώνα, δεν θα επιτρέψουν στον εισβολέα να επιτύχει καθαρή νίκη στο νησί, παρέχει σημαντικά πλεονεκτήματα στρατηγικής σημασίας, αφού εξασφαλίζει τη δυνατότητα «αποτροπής δια της αρνήσεως της επιτυχίας του αντιπάλου» (deterrence by denial)⁶⁰. Κατά συνέπεια, στις επερχόμενες διαπραγματεύσεις ο αντίπαλος δεν θα μπορεί να διεκδικήσει κάτι με αντάλλαγμα την επιστροφή του νησιού γιατί δεν θα το έχει καταλάβει ώστε να το επιστρέψει. Θα κληθεί να αποσυρθεί από έναν χώρο όπου θα υπάρχουν ακόμη δυνάμεις αντίστασης και όχι από έναν χώρο στον οποίο θα κυριαρχεί.

⁵⁸ Για μια κλασική ανάλυση της έννοιας της δέσμευσης σχετικά με την αξιοπιστία της αποτροπής και του πειθαναγκασμού βλ. το Thomas C.Schelling, *Arms and Influence*, chapter 2 “The Art of Commitment”, New Haven, Conn.: Yale University Press, 1966, p. 35-91.

⁵⁹ Κων/νος Γρίβας, «Παλλαϊκή άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας»

⁶⁰ «Η άρνηση αποσκοπεί στο να εμποδίσει τον αντίπαλο να αποκομίσει οφέλη, άσχετα με τη ζημιά που θα υποστούμε εμείς». Στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.23-24.

Όπως λοιπόν και να ερμηνευτεί, η εφαρμογή της παλλαϊκής άμυνας στα νησιά του Αιγαίου, αυξάνει τις δυνατότητες και την αξιοπιστία της εθνικής κυρίως αποτροπής, αφού δίνεται στον αντίπαλο ένα ισχυρό μήνυμα ενός έθνους αποφασισμένου να υπερασπιστεί τον εαυτό του, τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου, αυξάνοντας ασύμμετρα το κόστος ενδεχόμενης επίθεσης και κατοχής εδάφους. Είναι μία προσπάθεια να εφαρμοστούν οι αρχές του Σουν Τσου⁶¹ και του Μάο⁶² από το «protracted people's war», που ιστορικά εφαρμόστηκαν και από άλλους ηγέτες όπως ο Κεμάλ, ο Στάλιν, ο Τίτο, ο Χο, ο Τσε Γκεβάρα, σε μία χώρα η οποία αντιμετώπιζε την πιθανότητα μιας επίθεσης από το εξωτερικό από έναν πολύ πιο ισχυρό εχθρό λαμβάνοντας υπόψη εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές και οικονομικές πραγματικότητες καθώς και τη σύγχρονη στρατιωτική τεχνολογία⁶³. Πολύ περισσότερο, επιζητά να αποτρέψει την πολιτική απειλών ή την εισβολή προβάλλοντας ότι μία εισβολή δεν θα είναι κάτι το εφικτό γιατί θα είχε μη προβλέψιμες συνέπειες, θα

⁶¹ Ο Σουν Τσου θεωρείται πατέρας της έμμεσης προσέγγισης (παράκαμψη των ισχυρών σημείων του εχθρού και αποφυγή της κατατριβής φίλιων δυνάμεων). Ισχυρές δυνάμεις πλήττουν τις ασθενείς δυνάμεις του εχθρού οι δυνάμεις μας κινούνται χωρίς να φθείρονται από περιοχές που δεν βρίσκεται ο εχθρός καταλαμβάνουν εχθρικές ανυπεράσπιστες θέσεις η άμυνα μας είναι απόρθητη επειδή υπερασπιζόμαστε θέσεις που ο εχθρός δεν τολμά ή δεν μπορεί να πλήξει και εν τέλει αιφνιδιάζουμε τον εχθρό μέσω απροσδόκητων κινήσεων και επιθέσεων. Στα πλεονεκτήματα της έμμεσης προσέγγισης συγκαταλέγεται το μειωμένο κόστος του πολέμου καθώς και το γεγονός πως η επίθεση κατά της γραμμής ήσσονος αντιστάσεως του αντιπάλου μπορεί να επιτύχει ορισμένους αντικειμενικούς σκοπούς κυρίως σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο, ενώ μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στις μεταπολεμικές διαπραγματεύσεις. Ο Σουν Τσου διαιρεί το στράτευμα σε δύο δυνάμεις τις συμβατικές που θα δεσμεύσουν τον εχθρό (άμεση προσέγγιση) και τις ειδικές που θα πλήξουν τα αδύναμα σημεία του εχθρού (έμμεση προσέγγιση). Ο συγκεκριμένος τρόπος πολέμου ακολουθήθηκε κατά κόρον από τους λαούς της κεντρικής και ανατολικής Ασίας ενώ και η μάχη του Στάλινγκραντ κατέληξε χωρίς αυτό να έχει σχεδιαστεί να κριθεί με βάση αυτό το πρότυπο πολέμου. Σε περίπτωση αριθμητικής υπεροχής προσπαθούμε να παγιδεύσουμε τον εχθρό και να τον εξολοθρεύσουμε ενώ αντίστοιχα σε περίπτωση αριθμητικής μειονεξίας τον αποφεύγουμε (ανταρτοπόλεμος). Στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.87-89 και στο Sun Tzu, *The Art of War*, μτφ. Samuel B. Griffith, Oxford: Oxford University Press, 1963, κεφ.1,3,5,6,13.

⁶² Χαρακτηριστικό της προσέγγισης του Μάο ήταν η επιδίωξη καταστροφής των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου. Είναι γνωστό ότι ο Μάο ήταν οπαδός της αρχής του «να παρασύρεις τον εχθρό στο εσωτερικό». Ο ίδιος έχει πει χαρακτηριστικά: «Ο εχθρός προχωρεί, εμείς οπισθοχωρούμε. Ο εχθρός στρατοπεδεύει, εμείς παρενοχλούμε. Ο εχθρός κουράζεται, εμείς επιτιθέμεθα. Ο εχθρός υποχωρεί, εμείς καταδιώκουμε». Όμως, ο στόχος της καταδίωξης αυτής δεν είναι απλώς η εκδίωξη του αντιπάλου αλλά η καταστροφή των ενόπλων δυνάμεών του. Στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ.274-276, στο Κων/νος Κολιόπουλος, *Θεωρία Ανταρτοπολέμου*, Working Paper Series, τεύχ 9, Αθήνα: Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, 2000, σ. και στο Mao Tse-tung, *Selected Military Writings of Mao Tse-tung*, Beijing: Foreign Languages Press, 1963, "On protracted war" (vol. II), p. 113-194.

⁶³ Παρόμοια, σε γενικές γραμμές, μεθοδολογία εφαρμόζει και το Ιράν στο πλαίσιο της «Άμυνας Ψηφιδωτού» (Mosaic Defense) που υιοθέτησε το 2005 ως γενικό δόγμα διεξαγωγής επιχειρήσεων μιας ευέλικτης και πολυεπίπεδης άμυνας με τη συμμετοχή Δυνάμεων Λαϊκής Κινητοποίησης/ σιτικών παραστρατιωτικών οργανώσεων που έχουν ενταχθεί στον Ιρανικό Στρατό: Στο Michael Connell, "Iran's Military Doctrine" ,iran primer/ us institute of peace, 11 Oct 2010: <https://iranprimer.usip.org/resource/irans-military-doctrine> (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019) και στο MDW Smith, "Mosaic Defence" , Canadian Forces College, 28 Sep 2009: https://www.cfc.forces.gc.ca > smith_d (έγινε πρόσβαση στις 20 Δεκεμβρίου 2019).

ήταν αιματηρή, μακροχρόνια και πανάκριβη σε έμφυχο και άψυχο υλικό. Επιπλέον αν μία κεραυνοβόλος επιχείρηση εισβολής στο Αιγαίο κατέληγε σε μια μακροχρόνια παρατεταμένη σύρραξη μέσα στην ίδια την Ευρώπη, η Ελλάδα θα έψαχνε για εξωτερική βοήθεια, γεγονός που θα μπορούσε να περιέχει και το ρίσκο της επέμβασης των υπερδυνάμεων.

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι η υιοθέτηση ενός δόγματος⁶⁴ παλλαϊκής άμυνας στα νησιά του Αιγαίου, που θα πρέπει να γίνει με σοβαρότητα, ψυχραιμία, σύνεση και αποφασιστικότητα, στοχεύει στην αναβάθμιση της αποτροπής, που σημαίνει υποστήριξη των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων, χωρίς την ανάγκη προσφυγής σε πόλεμο. Είναι μία πρόταση που υποστηρίζει πρωτίστως την ειρήνη, ενισχύει τη διπλωματική ικανότητα της χώρας και απομακρύνει τον κίνδυνο του πολέμου. Αφορά κυρίως σε χαμηλού κόστους δομικές-οργανωτικές μεταβολές κατόπιν ουσιαστικού και εφαρμόσιμου σχεδιασμού, που εξοικονομούν πόρους από τη διπλή χρήση σε ειρήνη και πόλεμο, επιτρέπουν την πλήρη αξιοποίηση των υπαρχόντων μέσων και προσωπικού και παρέχουν τη δυνατότητα ταχείας επιτεύξεως της μέγιστης αμυντικής ικανότητας μέσα στα πλαίσια των υφισταμένων περιορισμών σε ανθρώπινο δυναμικό και πόρους. Οι δυνάμεις παλλαϊκής άμυνας έχοντας ως αρχική προτεραιότητα και στόχο την ικανότητα να υποστηρίζουν και να δρουν συμπληρωματικά με τις ένοπλες δυνάμεις, κατά τη διάρκεια κρίσης ή πολέμου, βελτιώνουν σημαντικά τις προϋποθέσεις για τις ενεργές Μονάδες έγκαιρης επίτευξης της επιθυμητής επιχειρησιακής ετοιμότητας και εκτέλεσης της αποστολής τους. Η χρησιμοποίησή τους επιφέρει σημαντικά τακτικά και επιχειρησιακά οφέλη τόσο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας ταχέως εξελισσόμενης κατάστασης, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη προβολή αποτροπής, όσο παράλληλα και για μια ταχεία, ασφαλή και αποτελεσματική κινητοποίηση και αντίδραση χωρίς την ολοκλήρωση της επιστρά-τευσης και επίτευξη αποφασιστικού πλεονεκτήματος σε τόπο και χρόνο, μετατρέποντας με τη μαζική

⁶⁴ Το δόγμα γενικώς είναι μία περιεκτική και σύντομη διατύπωση των γενικών αρχών και κανόνων που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας. Έχει σταθερά διαχρονικά στοιχεία ελάχιστα μεταβαλλόμενα, τα οποία ανταποκρίνονται στη συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία των συντακτών του και θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην υφιστάμενη πραγματικότητα (περιβάλλον ασφάλειας και τη θέση της χώρας μέσα σε αυτό). Το δόγμα κατά το Γενικό Επιτελείο Στρατού είναι “θεμελιώδεις αρχές οι οποίες διέπουν τις ενέργειες των στρατιωτικών δυνάμεων ή τμημάτων τους προς υποστήριξη εθνικών αντικειμενικών σκοπών, παρέχει εξουσία, αλλά απαιτεί κρίση κατά την εφαρμογή του” ΠαΔ υπ αριθμόν 0-34/ 2004 ΓΕΣ, στο Μαυρόπουλος Παναγιώτης, *Εισαγωγή στη θεωρία του πολέμου και της στρατηγικής*, Αθήνα: αυτοέκδοση, 2012 (2^η Έκδοση), σ. 247- 248 . Δεν υπάρχει επίσημο ελληνικό «Δόγμα Παλλαϊκής Άμυνας». Αρχές, διαδικασίες και μηχανισμοί περιγράφονται στη σχετική νομοθεσία στο <https://www.e-nomothesia.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

συμμετοχή του πληθυσμού στην αντίσταση, μια κεραυνοβόλο εχρική επίθεση σε παρατεταμένη σύγκρουση, με εξαιρετικά υψηλό κόστος και αμφίβολο κέρδος για τον δυνητικό εισβολέα. Επιτυγχάνεται η σωστή οργάνωση και διάταξη των δυνάμεων, με την αξιοποίηση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού στις ευαίσθητες περιοχές της χώρας και την αποτελεσματική συνεργασία των δυνάμεων όλων των κατηγοριών, συμπεριλαμβανομένων αυτών της Πολιτικής Σχεδίασης Έκτακτης Ανάγκης (ΠΣΕΑ) και της Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας (Civil-Military Cooperation - CIMIC), για την υλοποίηση των στόχων της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας, καθώς και την αξιοποίηση των ηθικών δυνάμεων του λαού. Παράλληλα συμβάλλει στην αναπτυξιακή διαδικασία στο Αιγαίο και στην παραμονή του πληθυσμού στον τόπο του. Ας μην ξεχνούμε ότι σύμφωνα και με το σύγχρονο Δίκαιο της Θάλασσας, το ελληνικό Αιγαίο για να επιβιώσει και να διατηρήσει τα δικαιώματά του απαιτεί ανάπτυξη και ανθρώπινη παρουσία, αφού τα ζητήματα που σχετίζονται με την ΑΟΖ και την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο σχετίζονται και με την βιωσιμότητα των πληθυσμιακών ομάδων που διαβιούν στο νησιωτικό σύμπλεγμα αυτό και η βιωσιμότητα αυτών των πληθυσμών σχετίζεται με την οικονομία.⁶⁵

Κεφάλαιο δεύτερο

Διεθνής πρακτική σε θέματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ

Η ανάγκη προστασίας του πληθυσμού κατά τις πολεμικές συγκρούσεις ή τις φυσικές καταστροφές, είναι γεγονός ότι αποτέλεσε στη διαδρομή του χρόνου και της ιστορίας μια πανάρχαια ανάγκη, η οποία οδήγησε τα κράτη - έθνη από τα πρώιμα χρόνια της ιδρύσεώς τους, στην λήψη μέτρων για την προστασία ατόμων, κοινοτήτων ή κατοικημένων περιοχών. Έτσι, η κατασκευή περιτειχισμένων πόλεων, η αποχώρηση του αμάχου πληθυσμού από περιοχές που πιθανώς θα διεξάγονταν πολεμικές συγκρούσεις ή ήταν πολύ κοντά στις επιτιθέμενες εχθρικές δυνάμεις, ήταν κάποιες από τις συνηθισμένες δράσεις των διαφόρων κρατών στο επίπεδο εσωτερικής μέριμνας, αλλά και του αμάχου πληθυσμού, για την αντιμετώπιση θερμών αντιπαραθέσεων. Είναι επίσης παραδεκτό, ότι στον άμαχο πληθυσμό εντοπίσθηκε το ονομαζόμενο

⁶⁵ Σύμφωνα με τον ομότιμο καθ. Παντείου Παν. Γρ. Τσάλτα, *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Ηλεκτρονικό αρχείο προφορικών παραδόσεων ΣΕΘΑ 71 ΕΣ της 4 Φεβ 2019 και Καθ. Παν. Θεσσαλίας Νικόλαο Κυριαζή, *Τα οικονομικά της άμυνας και του πολέμου και Ναυτιλία, τουρισμός, πολιτισμός: η ελληνική μαλακή ισχύς*. Ηλεκτρονικό αρχείο Περιγραμμάτων Διαλέξεων της ΣΕΘΑ 71 ΕΣ της 16 και 18 Απρ 2019.

«μαλακό υπογάστριο» κάθε επιθετικού σχεδιασμού μεταξύ των αντιπάλων, ενώ οι όποιες επιπτώσεις σε αυτόν, επηρέαζαν συνήθως και το πολεμικό αποτέλεσμα .

Παρακολουθώντας την διαδρομή των ιστορικών συμβάντων κατά τον προηγούμενο αιώνα, βλέπουμε να ξεδιπλώνεται διαχρονικά η έννοια της Πολιτικής Άμυνας και της Πολικής προστασίας από τις δράσεις ή προβλέψεις μεγάλων κυρίως κρατών ή συνασπισμών, αλλά και της χώρας μας. Για παράδειγμα η δυνατότητα για μαζικές αεροπορικές επιδρομές και οι καταστροφικές συνέπειες των στρατηγικών από αέρος βομβαρδισμών εντός κατοικημένων τόπων, λίγο πριν αλλά ιδίως κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησαν τις ΗΠΑ επί προεδρίας Ρούζβελτ, στην ενεργοποίηση αρχικά του ονομαζόμενου Εθνικού Συμβουλίου Έκτακτης Ανάγκης⁶⁶ το έτος 1933 (National Emergency Council, NEC) και στη συνέχεια στην ίδρυση ειδικού φορέα προστασίας των αμάχων (Office of Civilian Defense-OCD), που είναι και η πρώτη οργανωμένη μορφή Πολιτικής Άμυνας, στις ΗΠΑ⁶⁷.

Στην αντίπερα ακριβώς όχθη, η πρώην ΕΣΣΔ από το τέλος της δεκαετίας του 1920, άρχισε να οργανώνει την εκπαίδευση χιλιάδων στελεχών και εκατομμυρίων πολιτών σε θέματα προστασίας πληθυσμού και Πολιτικής Άμυνας, στην κατασκευή καταφυγίων, στην αεράμυνα κ.λ.π. Η εκπαίδευση θεωρήθηκε υποχρεωτική κυρίως μέχρι το 1939, αλλά και κατά τη διάρκεια του Β΄ ΠΠ, ενώ περιελάμβανε δίκτυο ανά Δημοκρατία της πρώην ΕΣΣΔ, ανά Περιφέρεια και Δήμο ή Κοινότητα. Μεταπολεμικά η κατάσταση παρέμεινε περίπου η ίδια, με κύριο φορέα υλοποίησης του έργου την DOSAAF⁶⁸, ενώ από το έτος 1961, εμπλέκονται άμεσα επί του θέματος το Υπουργείο Άμυνας και οι μυστικές υπηρεσίες.

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου μετά τον Β΄ ΠΠ, η προσπάθεια για κατασκευή και από τους δύο αντίπαλους συνασπισμούς, μεγαλύτερων ακριβέστερων και καταστροφικότερων όπλων με μεγάλο στρατηγικό βεληνεκές (προεξαρχόντων των όπλων μαζικής καταστροφής), οδήγησε σε μια ισορροπία τρόμου. Το γεγονός αυτό, επέβαλλε την επανεξέταση του θέματος της Πολιτικής Άμυνας, αφού σχεδόν ταυτόχρονα προέκυψαν βασικά ερωτήματα, όπως εάν η νέα υπηρεσία θα είναι στρατιωτική ή πολιτική, εάν η πυρηνική απειλή είναι αντιμετωπίσιμη (πχ καταφύγια ή εκκένωση), το κόστος κατασκευής έργων θα το επωμισθεί το κράτος ή ιδιώτες, ενώ

⁶⁶National Emergency Council, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=14557> (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019).

⁶⁷ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σελ.156-162.

⁶⁸ Αρχικά για την Εθελοντική Κοινότητα για τη Συνεργασία Στρατού , Ναυτικού και Αεροπορίας.

τέλος εξετάζοταν εάν και η αποτροπή ήταν ένα μέσον αντιμετώπισης της νέας σχετικά απειλής (ΠΒΧΠ). Παρά ταύτα όμως, δημιουργήθηκαν και νέες οργανωμένες υποδομές για την Πολιτική Προστασία, όπως δημόσια και ιδιωτικά καταφύγια, ή αντίστοιχα για προστασία του κυβερνητικού μηχανισμού, πολλά από τα οποία διέθεταν δυνατότητα για αντιμετώπιση ΠΒΧΠ απειλής (αντιατομικά). Ταυτόχρονα, προέκυψε η ανάγκη για ύπαρξη προμηθειών για την Πολιτική Άμυνα από τον καιρό της ειρήνης, που θα επιβάρυνε και την Πολιτεία, ενώ έκανε την εμφάνισή της η παραγωγή εξειδικευμένων ειδών επιβίωσης. Στις ΗΠΑ (όπως και στην πρώην ΕΣΣΔ και άλλες χώρες), κατά την δεκαετία του '60 και '70, έχουμε επαύξηση των κατά-σκευών καταφυγίων και έξαρση των γενικών δαπανών Πολιτικής Άμυνας (Ψυχρός Πόλεμος). Ωστόσο, άρχισε να προκύπτει ένας βασικός προβληματισμός, σχετικά με την δυνατότητα χρήσης των υπάρχοντων υποδομών για φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, αλλά και την «διπλή χρήση» υποδομών, υλικών και ανθρώπων.

Περί το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το επίκεντρο του ενδιαφέροντος είχε στραφεί πλέον στην αντιμετώπιση κυρίως καταστάσεων έκτακτης ανάγκης ή καταστροφών και λιγότερο στη προστασία ή άμυνα κατά στρατιωτικών επιθέσεων. Η νέα μορφή της Πολιτικής Άμυνας, περιγράφεται τώρα με μια σειρά από νεοφανείς και ιδιαίτερη σημασία όρους, όπως σχέδια και προγράμματα πρόληψης, διαχείριση κρίσεων, διαχείριση καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης, ετοιμότητα αντιμετώπισης εκτάκτων περιστατικών, σχέδια αντιμετώπισης και αποκατάστασης κ.λ.π. Επικράτησαν δύο συνολικά όροι διεθνώς, δηλαδή η Πολιτική Άμυνα και η Πολιτική Προστασία, ενώ σε ορισμένες χώρες η πολιτική προστασία θεωρείται ως ένα βασικό μέρος της «συνολικής άμυνας» του κράτους. Για παράδειγμα, η σουηδική λέξη *totalförsvar*, αναφέρεται στη δέσμευση του έθνους να προσφέρει ολιστικά ένα μεγάλο εύρος πόρων για την άμυνα της χώρας, συμπεριλαμβανομένης της πολιτικής προστασίας.

Κατά την σημερινή πραγματικότητα, η διεθνώς αναγνωρισμένη πρακτική χειρισμού θεμάτων Πολιτικής Σχεδίασης Έκτακτης Ανάγκης, αναγνωρίζει την ανάγκη ύπαρξης δομών για την Πολιτική Άμυνα, με σκοπό βέβαια την Πολιτική Προστασία κατ' αρχάς, αλλά και την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών ή και θερμών αντιπαράθεσεων. Κύριο χαρακτηριστικό των περισσότερων από αυτά είναι ότι, καταβάλλεται οικονομική αποζημίωση βασικού μισθού στους εμπλεκόμενους, χορηγούνται συγκεκριμένες φοροαπαλλαγές και παρέχεται ετήσια δωρεάν ιατρική εξέταση. Επίσης

σε περίπτωση μη παρουσίας του υπόχρεου στην Μονάδα του, προβλέπεται ποινική δίωξη και ποινές φυλάκισης^{69 70}.

Μερικά παραδείγματα Ευρωπαϊκών κυρίως κρατών, είναι :

α. Σουηδία: Η χώρα διαθέτει εθνικό Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων, με ρητά ολιστική προσέγγιση. Ιδιαίτερα μετά την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας από τους Ρώσους και των νέων προκλήσεων στην ευρωπαϊκή ασφάλεια που αυτή επέφερε, έγινε εξαιρετικά επιτακτική η απαίτηση για ταχεία προσαρμογή της αμυντικής στάσης της χώρας, καθώς και της προετοιμασίας της κοινωνίας για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες μιας πολεμικής σύγκρουσης. Η προσέγγιση αυτή (Total Defence concept), κατευθύνει ταυτόχρονα τη στρατιωτική και την πολιτική άμυνα εμπλέκοντας όλη τη σουηδική κοινωνία με το θέμα της ασφάλειας, ενώ είναι σαφές ότι για την επιτυχημένη υλοποίησή της είναι απαραίτητη προϋπόθεση μια προσεκτική αναμόρφωση της κοινωνίας της χώρας⁷¹. Η διαφοροποίηση, ενδεικτική της Σουηδικής πολιτικής κουλτούρας, αναφέρεται στην ορολογία: ο πόλεμος σημαίνεται ως «περίοδος αυξημένης έντασης», ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων και των κυβερνοεπιθέσεων ως μέρος μιας υβριδικής απειλής, δηλώνοντας χαρακτηριστικά ότι αν η Σουηδία δεχτεί επίθεση από άλλη χώρα, ο Σουηδικός λαός δεν θα παραδοθεί ποτέ και ότι όλες οι πληροφορίες που θα έχουν στόχο την παύση της αντίστασης, θα είναι ψευδείς.⁷²

β. Φινλανδία: Αρμόδιες υπηρεσίες είναι οι Υπηρεσίες Διάσωσης που υπάγονται στο Υπουργείο Εσωτερικών, των Περιφερειών και των Δήμων⁷³. Σε κεντρικό επίπεδο λειτουργεί ειδική συμβουλευτική επιτροπή, που βοηθά στον σχεδιασμό των πολιτικών. Οι αρμοδιότητες των Υπηρεσιών Διάσωσης σε όλα τα επίπεδα περιλαμβάνουν την πρόληψη καταστροφών, την διάσωση και την πολιτική άμυνα.

⁶⁹ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, καθηγητής Σ.Α.Ε.Α., *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, Αθήνα: Σχολή Αξκών ΕΛ.ΑΣ, 2016, σελ. 9-12.

⁷⁰ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ.156-164.

⁷¹ Dr Björn von Sydow, Chairman of the Swedish Defence Commission and Vice Chair of the Committee on the Constitution and Head of the Swedish delegation to the NATO Parliamentary Assembly. "Resilience: Planning for Sweden's "Total Defence" ".

⁷² Πληροφορίες για το Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων της Σουηδίας, επίσημος δικτυακός τόπος και ενημερωτικό φυλλάδιο *IF CRISIS OR WAR COMES (om- krisen-eller-kriget-kommer-engelska.pdf)*: <https://www.msb.se/en/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019) και στο *Sweden's Defence Policy 2016 to 2020 pdf* : Επίσημος δικτυακός τόπος <https://www.government.se/information-material/2015/06/swedens-defence-policy-2016-to-2020/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Ιουλίου 2019)

⁷³ Επίσημος δικτυακός τόπος: <http://www.pelastustoimi.fi/en/228511/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019)

Ειδικά για την Πολιτική Άμυνα προβλέπεται σχεδιασμός και εκπαίδευση, κατασκευή και συντήρηση καταφυγίων, συντήρηση και λειτουργία συστήματος συναγερμού.⁷⁴

γ. **Ολλανδία:** Αρμόδια υπηρεσία είναι η Γενική Διεύθυνση για την Δημόσια Τάξη και Ασφάλεια, που υπάγεται στα υπουργεία Εσωτερικών και Δικαιοσύνης, με διασύνδεση στο υπουργείο Άμυνας.⁷⁵ Έχει στην ευθύνη της την ποιοτική παροχή υπηρεσιών στους τομείς της αστυνομικής εκπαίδευσης, της πυρόσβεσης, της αντιμετώπισης καταστροφών και του χειρισμού κάθε λογής κρίσης. Συνεργάζεται με υπηρεσίες του Υπουργείου Άμυνας για την αμοιβαία παροχή υποστήριξης. Δεν γίνεται ρητή αναφορά σε σχέδια πολεμικής περιόδου, αλλά είναι σαφές από τους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Άμυνας ότι αυτά υφίστανται⁷⁶.

δ. **Ισραήλ:** Η Εθνική Αρχή Έκτακτων Αναγκών («Rachel»), είναι αρμόδια από το 2007 για την συντονισμένη δράση πολιτικών και στρατιωτικών δομών, σε περιπτώσεις καταστάσεων ανάγκης, προκαλούμενες από πολεμικές ενέργειες ή από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές. Η υπηρεσία ανήκει από πλευράς εποπτείας στο Υπουργείο Άμυνας της χώρας⁷⁷. Ο Ισραηλινός στρατός διαφέρει από τις περισσότερες ένοπλες δυνάμεις στον κόσμο, κατά πολλούς τρόπους, συμπεριλαμβανομένης και της στρατολόγησης των γυναικών, καθώς επίσης και στη δομή, με τις στενές σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των δυνάμεων του στρατού ξηράς, της αεροπορίας και του ναυτικού. Από την ίδρυσή του, προσπάθησε να γίνει ένας μοναδικός στρατός για την εξασφάλιση των ειδικών αναγκών άμυνας του Ισραήλ. Ως Εφεδρεία ορίζεται η στρατιωτική θητεία, μετά την ολοκλήρωση της κανονικής θητείας, στην οποία οι πολίτες μέχρι την ηλικία των 43 έως 45 ετών (έφεδροι εθελοντές μπορεί να υπηρετήσουν και μετά από αυτή την ηλικία), θα κληθούν στη ενεργό υπηρεσία για το πολύ ένα μήνα ανά έτος, για εκπαιδευτικές δραστηριότητες και τρέχουσες δραστηριότητες άμυνας, ειδικά για το σκοπό της αύξησης της δύναμης των στρατιωτικών δυνάμεων σε περι-

⁷⁴ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ. 172

⁷⁵ Συνολικό ενημερωτικό φυλλάδιο στο: http://www.politie.nl/Images/Landelijk/politie%20in%20nederland%engels_tcm31-85725.pdf (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019)

⁷⁶ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ. 169-170

⁷⁷ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, καθηγητής Σ.Α.Ε.Α. , *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, σελ. 9-12.

πτωση πολέμου ή κρίσης. Αποτελεί το 82.2% της συνολικής δύναμης των ΕΔ και το 65% των μάχιμων μονάδων⁷⁸.

ε. **Κύπρος:** Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το μοντέλο ολιστικής διαχείρισης κινδύνων και κρίσεων που έχει επιλέξει η Κύπρος, μια χώρα που αντιμετωπίζει παρόμοιες απειλές τόσο πολιτικής προστασίας όσο και εξωτερικών - εσωτερικών κινδύνων αλλά και αντίστοιχους προβληματισμούς, όπως η Ελλάδα. Το πρότυπο που ακολουθεί ως χώρα⁷⁹ και η επιτυχημένη του πορεία, βασίζονται στο σαφές νομικό πλαίσιο, την ευαισθητοποίηση όλου του πληθυσμού επί θεμάτων πρόληψης και αντιμετώπισης συμφορών, καθώς και την εμπέδωση σε όλους τους πολίτες των βασικών κανόνων ασφάλειας και αυτοπροστασίας μέσω της υποχρεωτικής συμμετοχής τους σε σχετικές εκπαιδεύσεις. Ασφαλώς σημαντικό πόλο παίζει και το αίσθημα ευθύνης και αναγκαιότητας που έχει αναπτυχθεί στον πληθυσμό, λόγω της μόνιμης ύπαρξης εξωτερικής απειλής από την Τουρκία. Η Κυπριακή Δημοκρατία, ακολουθώντας την αγγλοσαξονική σχετική παράδοση, διαθέτει την Δύναμη Πολιτικής Άμυνας, υπό την ευθύνη του Υπουργείου Εσωτερικών, με ρόλο τόσο στην ειρήνη όσο και σε ενδεχόμενες εχθροπραξίες. Η Δύναμη αποτελείται από έναν πυρήνα μόνιμων στελεχών, αλλά ενισχύεται σημαντικά από το γεγονός ότι οι γυναίκες μετά το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οφείλουν να καταταγούν για μακρό διάστημα και να υπηρετήσουν σ' αυτήν⁸⁰.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να λεχθεί, ότι είναι εμφανής στην διεθνή πρακτική, η ύπαρξη δημόσιας πολιτικής προστασίας των αμάχων, με σκοπό την εκ παραλλήλου συνεισφορά τους στην αντιμετώπιση εχθρικών πολεμικών ενεργειών ή την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στην ειρήνη. Ακόμη και χώρες που δεν έχουν εμπλακεί σε πολεμικές συγκρούσεις εδώ και αιώνες, την διαθέτουν. Είναι επίσης κατανοητό, ότι η Πολιτική Άμυνα στη διαδρομή του χρόνου, μετακύλησε το κύριο βάρος της από τα πολεμικά περιστατικά στις φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, αρχίζοντας από την δεκαετία του '70, ενώ η δράση αυτή εντεινόταν ακόμα περισσότερο μέχρι τις μέρες μας, όσο απομακρυνόταν το ενδεχόμενο θερμού επεισοδίου τόσο μεταξύ των υπερδυνάμεων, όσο και σε τοπικό επίπεδο. Καθίσταται

⁷⁸ Ταξιάρχος ε.α Πολυχρόνης Ναλμπάντης, «Κείμενο Εργασίας 22:Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», *SECURITY & DEFENCE ANALYSIS INSTITUTE*, 12 Απριλίου 2011, σ.18-20: www.i-sda.eu/isda/documents/KE_22.pdf (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019).

⁷⁹ Πολιτική Άμυνα /Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου, http://www.moi.gov.cy/moi/CD/cd.nsf/index_gr/index_gr?OpenDocument, (έγινε πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2019)

⁸⁰ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ.168.

όμως σαφές, ότι στην σύγχρονη πραγματικότητα απαιτείται η ύπαρξη ενός προπαιδευμένου μηχανισμού, για την αντιμετώπιση στο πλαίσιο των Πολιτικών Δυνάμεων πιθανών θερμών αντιπαραθέσεων, έστω και μικρής κλίμακας, ο οποίος θα διαθέτει παράλληλα την δυνατότητα, ικανότητα και ετοιμότητα, για να χρησιμοποιηθεί με εντολή της επίσημης πολιτείας στο πλαίσιο του κρατικού μηχανισμού και σε άλλες δράσεις έκτακτου χαρακτήρα, όπως φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές, κατά την διάρκεια της ειρήνης.⁸¹

Από τη μελέτη λοιπόν των συστημάτων κινητοποίησης των δυνάμεων της πολιτείας σε διεθνές επίπεδο⁸² προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των χωρών, από τις λεγόμενες υπερδυνάμεις (ΗΠΑ, Ρωσία) μέχρι και αυτές που έχουν κοινά χαρακτηριστικά με την Ελλάδα (όπως το Ισραήλ, η Κύπρος, οι Σκανδιναβικές κλπ) έχουν επιλέξει ένα ολιστικό πρότυπο αντιμετώπισης των εκτάκτων αναγκών, κοινό για την ειρήνη και τον πόλεμο. Σαφής επιδίωξη των συστημάτων που ακολουθούνται είναι η αποτελεσματικότητα σε συνδυασμό με την μείωση του κόστους.

Είναι γεγονός ότι η ενιαία αντιμετώπιση οδηγεί σε διοικητικό ορθολογισμό καθώς η ΠΣΕΑ και η ΠΠ έχουν τους ίδιους στόχους και υλοποιούνται με παρόμοιο τρόπο. Επίσης αποφεύγονται οι επικαλύψεις των δομών, υπάρχει κοινό πρόγραμμα εκπαίδευσης, ο σχεδιασμός είναι άμεσα εφαρμόσιμος και αξιολογείται καθημερινά με την λειτουργία τους σε ειρηνική περίοδο. Το προσωπικό που ασχολείται με την Πολιτική Άμυνα δεν περιθωριοποιείται, αντιθέτως αξιοποιείται στο έπακρο απολαμβάνοντας κοινωνική καταξίωση καθώς προσφέρει τα μέγιστα και στην ειρήνη. Η χρηματοδότηση των υπηρεσιών είναι επαρκής καθώς στον αναπτυγμένο κόσμο όλες οι κυβερνήσεις εξασφαλίζουν από τον καιρό της ειρήνης την άμεση ανταπόκριση σε έκτακτες ανάγκες, μια και το πολιτικό κόστος σε αντίθετη περίπτωση θα είναι μεγάλο.

Το μεγαλύτερο όφελος των διεθνών μοντέλων είναι ότι τα περισσότερα σχέδια Πολιτικής Άμυνας δοκιμάζονται καθημερινά σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών που δεν συνιστούν πολεμική ένταση. Έτσι τόσο ο μηχανισμός όσο και ο πληθυσμός των χωρών εκτιμάται ότι θα αποφύγει τον πανικό της επερχόμενης πολεμικής σύγκρουσης συμβάλλοντας ουσιαστικά στο έργο της εθνικής άμυνας. Παράλληλα αξιοποιείται

⁸¹ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, σ. 9-12.

⁸² Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ.186-188.

στο έπακρο ο εθελοντισμός που αποτελεί πολλαπλασιαστή ισχύος για τις δομές αντιμετώπισης κρίσεων καθώς η εμπειρία και το υψηλό ηθικό καθιστά τις οργανώσεις αυτές εξαιρετικά χρήσιμες, αν όχι απαραίτητες.

Τα ανωτέρω βασίζονται στην αποδοχή ότι τα κράτη οφείλουν να είναι έτοιμα να αντιμετωπίσουν εξωτερική εχθρική πολεμική απειλή, ακόμη και αυτά που δεν αντιμετωπίζουν απειλές ανάλογες με τη Ελλάδα, κάτι που δυστυχώς, όπως διαπιστώνεται από την παρακάτω ανάλυση, δεν έχει ξεκαθαρίσει στη χώρα μας σε πολιτικό επίπεδο. Στη χώρα μας σήμερα, υφίστανται υπό τον Αναπληρωτή Υπουργό Εσωτερικών και Προστασίας του Πολίτη, οι δομές της Υπηρεσίας Πολιτικής Άμυνας και Πολιτικής Σχεδίασης Έκτακτης Ανάγκης (ΠΣΕΑ) του υπουργείου αλλά και της Πολιτικής Προστασίας (Υπουργείο Εσωτερικών/Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη). Η ανάλυση που ακολουθεί, έχει σαν βάση της την αναφορά στην γενική Σχεδίαση της ΠΣΕΑ σε εθνικό επίπεδο, αλλά και ειδικότερα της Παλλαϊκής Άμυνας, σύμφωνα με την υφιστάμενη νομοθεσία και τον υπάρχοντα αντίστοιχο σχεδιασμό.

Κεφάλαιο τρίτο

Γενικά Περί Παλλαϊκής Άμυνας (Ορισμοί - Υφιστάμενο Νομικό Πλαίσιο)

Γενικά

Στο τομέα της κινητοποίησης της Ελληνικής Πολιτείας σε περιπτώσεις αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών⁸³ συναντάμε όρους όπως Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτων Αναγκών (ΠΣΕΑ), Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ), Πολιτική Άμυνα (ΠΑ), Πολιτική Προστασία (ΠΠ) και Πολιτικοστρατιωτική Συνεργασία. Όλοι οι παραπάνω όροι σχετίζονται με την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών σε ειρηνική και πολεμική περίοδο και διαπιστώνεται ότι υπάρχει σύγχυση σχετικά με τη διάκρισή τους. Το νομικό πλαίσιο που καθορίζει τις ανωτέρω δράσεις περιλαμβάνει πληθώρα νόμων, με τροποποιήσεις και συμπληρώσεις, σύμφωνα με το οποίο καθορίζονται οι βασικοί άξονες επιχειρησιακών δράσεων των Πολιτικών Δυνάμεων της χώρας, με σκοπό την άμεση και έμμεση συμμετοχή στην εθνική άμυνα σε περιόδους κρίσεων ή πολέμου.

Οι δράσεις αυτές σχεδιάζονται οργανώνονται και υλοποιούνται μέσω των δομών:

⁸³ Σύμφωνα με το Ν.Δ. 17/1974 ως κατάσταση εκτάκτου ανάγκης ορίζεται «κάθε αιφνίδια κατάσταση που προκαλείται από φυσικά ή άλλα πολεμικά ή μη γεγονότα και έχουν σαν αποτέλεσμα την δημιουργία ή την απειλή δημιουργίας εκτεταμένων απωλειών ζημιών και καταστροφών σε έμψυχο και άψυχο δυναμικό της χώρας ή την παρακώλυση και τη διατάραξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας», (άρθρο 2, παρ. 5). Στο <https://www.e-nomothesia.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

α. Της Παλλαϊκής Άμυνας - Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών (ΠΑΜ-ΠΣΕΑ), η λειτουργία της οποίας καθορίζεται με το νομοθετικό διάταγμα (Ν.Δ.) 17/1974 «Περί Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών» και τις διατάξεις του νόμου (Ν.) 2641/1998 «Περί Παλλαϊκής Άμυνας», για την περίοδο του πολέμου.

β. Της Πολιτικής Προστασίας, που ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3013/2002 «Περί Αναβάθμισης της Πολιτικής Προστασίας», που καθορίζει τις δράσεις στη ειρηνική περίοδο, αφού γίνεται για πρώτη φορά ρητή θεσμική διαφοροποίηση μεταξύ ειρηνικής και εμπόλεμης περιόδου και επήλθε διαχωρισμός της Πολιτικής Προστασίας από την Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτων Αναγκών και την Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ-ΠΣΕΑ).

γ. Τέλος με τον με τον Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», όπου μεταρρυθμίστηκε η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας και επανακαθορίστηκαν τα όρια των αυτοδιοικητικών μονάδων, ο τρόπος εκλογής των οργάνων και οι αρμοδιότητές τους. Για την κατανόηση των παραπάνω ορισμών κρίνεται απαραίτητη η ανάλυσή τους σύμφωνα με το υπάρχον νομικό πλαίσιο.

Ορισμοί⁸⁴

Πολιτική Σχεδίαση Εκτάκτου Ανάγκης (ΠΣΕΑ).

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 17/1974 ως ΠΣΕΑ ορίζεται «η σχεδίαση και προγραμματισμός της οργάνωσης, προπαρασκευής και κινητοποίησης των Πολιτικών Δυνάμεων για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών στον πόλεμο και συμβολή αυτών στην Εθνική Άμυνα, η οποία εξασφαλίζεται δια της Πολιτικής Κινητοποίησης και της Πολιτικής Άμυνας».

Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ).

Στο Ν. 2641/1998 «Παλλαϊκή Άμυνα και άλλες διατάξεις» εισάγεται για πρώτη φορά ο όρος Παλλαϊκή Άμυνα (ΠΑΜ) ως «Η ενεργός συμμετοχή στην Εθνική Ασφάλεια όσων Ελλήνων και Ελληνίδων δύνανται να προσφέρουν υπηρεσίες σε αυτήν και δεν μετέχουν στις ΕΔ». Οργανώνεται από τον καιρό της ειρήνης και έχει ως κύρια αποστολή σε περιόδους έντασης, επιστράτευσης και πολέμου την τοπική άμυνα, την πολιτική άμυνα

⁸⁴ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, σελ. 13-15

και την πολιτική προστασία, ενώ σε καιρό ειρήνης την πολιτική άμυνα και την πολιτική προστασία.

Πολιτική Κινητοποίηση.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.Δ. 17/1974, ως Πολιτική Κινητοποίηση *«νοείται η μετάπτωση των Πολιτικών Δυνάμεων της Χώρας από την κατάσταση της ειρήνης σε πολεμική»* Διακρίνεται σε μερική και γενική. Η μετάπτωση αυτή πραγματοποιείται με απόφαση του Πρωθυπουργού ή, κατόπιν εγκρίσεώς του, με απόφαση Υπουργού (για ενεργοποίηση μέτρων της αρμοδιότητάς του), με εισήγηση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (ΥΠΕΘΑ). Η Πολιτική Κινητοποίηση θεωρείται σημαντικότατο εργαλείο για την υλοποίηση των στόχων της ΠΣΕΑ, δεδομένου ότι υποστηρίζει την υλοποίηση επιχειρησιακών σχεδίων με τους απαιτούμενους πόρους (προσωπικό και αγαθά). Απαραίτητη προϋπόθεση για το σκοπό αυτό είναι η ενεργοποίηση των διατάξεων του Ν.Δ. 107/1973 *«Περί Χορηγήσεως Αναστολών Κατατάξεως Εφέδρων σε Επιστράτευση»*. Σύμφωνα με αυτό παρέχεται η δυνατότητα ένταξης στο σχεδιασμό ΠΣΕΑ οργανισμών, βιομηχανιών και επιχειρήσεων, οι οποίες είναι απαραίτητες για την επιβίωση και προστασία του κράτους και την υποστήριξη της Εθνικής Άμυνας. Η ένταξη αυτή συνοδεύεται με τη δυνατότητα χορήγησης αναστολής κατατάξεως σε εφέδρους, που κρίνονται απαραίτητοι για τη λειτουργία των παραπάνω οργανισμών, βιομηχανιών και επιχειρήσεων. Η κήρυξη της Πολιτικής Κινητοποίησης συνεπάγεται μια σειρά από μέτρα όπως: η πολιτική επιστράτευση, οι επιτάξεις, οι εκμισθώσεις μέσων και εργασίας, η επιβολή δεσμεύσεων και περιορισμών επί πάσης φύσεως αγαθών καθώς και η ενεργοποίηση της Πολιτικής Άμυνας.

Πολιτική Άμυνα (ΠΑ).

Αποτελεί μέτρο της Πολιτικής Κινητοποίησης και ορίζεται κατά τις διατάξεις του άρθρου 2 του Ν.Δ. 17/1974 ως *«η οργάνωση, καθοδήγηση και κινητοποίηση των Πολιτικών Δυνάμεων της Χώρας για την προστασία της από πάσης φύσεως εχθρική προσβολή και την αντιμετώπιση πάσης φύσεως καταστροφών ιδίως στον πολιτικό τομέα»*. Επίσης, σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, τα μέτρα που σχετίζονται με την Πολιτική Άμυνα είναι κυρίως *«η οργάνωση και ενεργοποίηση των Μονάδων Πολιτικής Άμυνας, η προειδοποίηση του πληθυσμού για αεροπορικές επιδρομές και ραδιοχημικών απειλών, η λήψη μέσων συσκότισης και παραλλαγής ευαίσθητων χώρων, η πυρόσβεση, η εκπαίδευση και διαφώτιση του πληθυσμού και προστασία του σε καταφύγια και ορύγματα και*

η εξασφάλιση της λειτουργίας ειδικού δικτύου επικοινωνιών της Πολιτικής Άμυνας». Επομένως η Πολιτική Άμυνα σχετίζεται κυρίως με την προστασία του πληθυσμού, ενώ η Πολιτική Κινητοποίηση με το σύνολο των σχεδίων της ΠΣΕΑ.

Για την επίτευξη των στόχων της Πολιτικής Άμυνας προβλέπεται η συγκρότηση δύο τύπων Μονάδων, των Τοπικών (άοπλων) Μονάδων οι οποίες στελεχώνονται με πολιτική επιστράτευση από απόστρατους μόνιμους αξιωματικούς και υπαξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, Σωμάτων Ασφαλείας και Λιμενικού Σώματος και των Μονάδων (ένοπλων) Κινητής Εφεδρείας, που στελεχώνονται με στρατιωτική επιστράτευση. Οι αποστολές των Μονάδων αφορούν την προστασία του πληθυσμού και των αγαθών από κάθε είδους εχθρικές προσβολές, τη διάσωση, περίθαλψη και παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στους πληγέντες, τη διατήρηση του υψηλού ηθικού του πληθυσμού, την αποκατάσταση των ζημιών που θα προκληθούν, την υποστήριξη του έργου των ΕΔ σε πληροφορίες, ηθικό και υλικά για τη διατήρηση της επιχειρησιακής ικανότητας και τη φύλαξη κοινωφελών επιχειρήσεων, οργανισμών ή εγκαταστάσεων που ενδεχομένως θα αποτελέσουν στόχο δολιοφθορών.

Πολιτικές Δυνάμεις (ΠΔ).

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 17/1974 ως Πολιτικές Δυνάμεις ορίζονται οι Κρατικές αρχές και υπηρεσίες, τα Σώματα Ασφαλείας (ΣΑ), το Λιμενικό και Πυροσβεστικό Σώμα, Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ.), δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί και επιχειρήσεις. Γενικά περιλαμβάνουν όλο το έμψυχο μη ένστολο και άψυχο δυναμικό της χώρας. Στην ειρηνική περίοδο, σύμφωνα με τον Ν. 3013/2002 η αντιμετώπιση των καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης υλοποιείται από την Πολιτική Προστασία.

Πολιτική Προστασία (ΠΠ).

Η εισαγωγή της έννοιας «Πολιτική Προστασία» στη χώρας μας πραγματοποιήθηκε με τον Ν. 2344/1995, οπότε άρχισε η σταδιακή δημιουργία μιας νέας διοικητικής και οργανωτικής δομής για την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών κατά την ειρηνική περίοδο. Με τον Ν. 3073/2002, ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο και ισχύει μέχρι σήμερα, ολοκληρώθηκε ο πλήρης διαχωρισμός των υπόψη δομών από τις αντίστοιχες της πολεμικής περιόδου, που συνέχισε να υφίσταται όπως είχε διαμορφωθεί από το Ν.Δ. 17/1974. Σύμφωνα με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο ως Πολιτική Προστασία νοείται η «προστασία της ζωής, υγείας και περιουσίας των πολιτών από

φυσικές, τεχνολογικές (συμπεριλαμβανομένων βιολογικών, χημικών και πυρηνικών συμβάντων) και λοιπές καταστροφές που προκαλούν καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης, κατά τη διάρκεια ειρηνικής περιόδου». Στο πλαίσιο του ίδιου σκοπού περιλαμβάνεται «η μέριμνα για τα υλικά και πολιτιστικά αγαθά, τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και τις υποδομές της χώρας με στόχο την ελαχιστοποίηση των συνεπειών των καταστροφών» (άρθρο 1, παρ. 1, Ν. 3013/2002).

Πολιτικοστρατιωτική Συνεργασία.

Στο Διακλαδικό Δόγμα Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας [Civil Military Cooperation (CIMIC)]⁸⁵ καθορίζεται η ευρύτερη έννοιά της, που αφορά την αλληλοϋποστήριξη των Ενόπλων Δυνάμεων και των Πολιτικών Δυνάμεων, στο πλαίσιο υλοποίησης της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας (ΠΕΑ) και της Εθνικής Στρατιωτικής Στρατηγικής (ΕΘΣΣ) της χώρας τόσο κατά την περίοδο της ειρήνης όσο και κατά τον πόλεμο. Αναφέρεται σαφώς ότι ορισμένες επιχειρήσεις των ΕΔ απαιτούν συνεργασία στρατιωτικών με πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς στο θέατρο των επιχειρήσεων. Επομένως, επιβάλλεται η ανάπτυξη της Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας για τον καλύτερο συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, με σκοπό την επιτυχία των εν λόγω αποστολών.

Κινητοποίηση των Πολιτικών Δυνάμεων της Ελλάδος σε Πόλεμο - Ιστορική Αναδρομή⁸⁶

Η αρχική προσπάθεια της Ελληνικής Πολιτείας για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών σε πολεμική περίοδο με συμμετοχή ΠΔ εντοπίζεται το 1918⁸⁷ με τον νόμο 1350 «Περί υποχρεωτικής σποράς ειδών νομής δια τας στρατιωτικές ανάγκας», που αφορούσε υποστήριξη του έργου των μαχόμενων δυνάμεων στη Μικρά Ασία σε εφόδια και μέσα μεταφοράς. Το επόμενο νομοθετικό πλαίσιο ρύθμισης τομέων της Πολιτικής Άμυνας θεσπίστηκε με τους αναγκαστικούς νόμους (Α.Ν.) 861/1937 και 1984/1939 και αφορούσε την οργάνωση πολιτικής και οικονομικής επιστράτευσης. Το υπόψη νομοθετικό πλαίσιο προσανατολιζόταν αποκλειστικά στην υποστήριξη των

⁸⁵ Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ /ΓΕΕΘΑ, *Διακλαδικό Εγχειρίδιο (ΔΕ) 9 : Δόγμα Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας (CIMIC)*, Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2013.

⁸⁶ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ.174-180.

⁸⁷ Υπάρχουν ρυθμίσεις και κατά τα τέλη του 19ου αιώνα, οι οποίες όμως δύσκολα θα μπορούσαν να υπαχθούν στην έννοια της «Πολιτικής Άμυνας».

μαχόμενων δυνάμεων και βασικό όργανο υλοποίησης του ήταν το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας (ΑΣΕΑ), όργανο αντίστοιχο του σημερινού ΚΥΣΕΑ.

Τα πρώτα νομοθετήματα με προσανατολισμό την προστασία των πολιτών κυρίως από αεροπορικούς βομβαρδισμούς απαντώνται στην Ελληνική νομοθεσία το 1940 και 1941⁸⁸. Η «Πολιτική Άμυνα» στον πόλεμο του 1940 αποτέλεσε ευθύνη κυρίως του Πυροσβεστικού Σώματος⁸⁹, των αστυνομικών δυνάμεων της εποχής καθώς και των οργανώσεων πολιτών, που είχε οργανώσει το καθεστώς της 4ης Αυγούστου, όπως ήταν η Εθνική Οργάνωση Νέων (ΕΟΝ). Η γενική εποπτεία και ο συντονισμός της «Πολιτικής Άμυνας» υλοποιήθηκε από το Υφυπουργείο Δημόσιας Ασφαλείας.

Μεταπολεμικά δημιουργήθηκε για πρώτη φορά Γενική Διεύθυνση στο Υπουργείο Εσωτερικών με αποκλειστικό ρόλο την Πολιτική Άμυνα⁹⁰. Μετά την κατοχή οι μονάδες Πολιτικής Άμυνας πήραν κυρίως «πολιτικό» χαρακτήρα, ως συνέχεια των Ταγμάτων Εθνοφυλακής της περιόδου του εμφυλίου, και οργανώθηκαν τα Τάγματα Εθνοφυλακής Άμυνας (ΤΕΑ)⁹¹. Το πρώτο νομοθέτημα με αποκλειστικά χαρακτηριστικά αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε ειρηνική και πολεμική περίοδο ήταν ο Α.Ν. 398/1968 «Περί Πολιτικής Σχεδιάσεως Εκτάκτου Ανάγκης», με τον οποίο δημιουργήθηκαν και οι μέχρι σήμερα υφιστάμενες υπηρεσιακές δομές ΠΣΕΑ σε Υπουργεία και Περιφερειακές Διοικητικές Αρχές. Ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε με το Ν.Δ. 17/1974 που ισχύει μέχρι σήμερα.

Μελετώντας τον τρόπο που αντιμετωπίστηκαν τα ζητήματα εκτάκτων αναγκών στη χώρα μας μετά την γερμανική κατοχή και μέχρι την μεταπολίτευση, διαπιστώνεται ότι μέρος του θεσμικού πλαισίου ανταπόκρισης της Πολιτείας σε ένα ενδεχόμενο πόλεμο υπήρξε και το κομμάτι του ελέγχου της κοινωνικής και πολιτικής ζωής του τόπου με πρόσχημα την απειλή ιδεολογικών εσωτερικών «εχθρών». Έτσι μετά την

⁸⁸ Ο Α.Ν. 2372/1940 «Περί παθητικής αεράμυνας» ο Α.Ν.2598/1940 «Περί τροποποιήσεων και συμπληρώσεως διατάξεων του Α.Ν. 2372/1940», ο Α.Ν. 2614/1940 «Περί των κατά την εμπόλεμον κατάσταση διαπραττομένων εγκλημάτων», ο Α.Ν. 2715/1940 «Περί παθητικής αεράμυνας της χώρας οριζόμενης προθεσμίας», ο Α.Ν. 2729/1940 «Περί συγκροτήσεως αποσπασμάτων ασφαλείας παθητικής αεράμυνας», το Β.Δ. 17/1940 «περί επιβλέψεως και ελέγχου κατασκευής, εισαγωγής και πωλήσεως παντός υλικού προοριζόμενου δια την παθητικήν αεράμυναν» και ο Α.Ν. 2442/1941 «Περί ενεργείας δαπανών δι' εκτέλεσιν έργων παθητικής αεράμυνας».

⁸⁹ Σταμούλης Ιωάννης,πυραγός, «Η προπαρασκευή του ΠΣ στην Πολιτική Άμυνα της χώρας στον πόλεμο του '40», ΕΑΠΣ, 28 Οκτωβρίου 2014, <https://www.eaps.gr/wp-content/uploads/2014/10>

⁹⁰ Α.Ν. 1873/1944 «Περί συμπληρώσεως των Νόμων περί μέτρων προστασίας του αμάχου πληθυσμού εκ των αεροπορικών βομβαρδισμών», Α.Ν.1105/1944 «Περί παροχής βοήθειας, εις περιπτώσεις καταστροφών ιδία εξ αεροπορικών επιδρομών» και Α.Ν. 1267/1944 «Περί συμπληρώσεως των Νόμων περί Παθητικής Αεράμυνας».

⁹¹ Ν. 1707/1951 «Περί προσκλήσεως ιδιωτών δι' εκτέλεση ειδικής υπηρεσίας», που τροποποιήθηκε με το Ν.Δ. 485/1971 «Περί Εθνοφυλακής» και καταργήθηκαν με το Ν. 1295/1982 «Περί Εθνοφυλακής» που κατήργησε τους προηγούμενους και ισχύει έως σήμερα.

μεταπολίτευση εδραιώθηκε σταδιακά στην ελληνική κοινωνία η νοοτροπία της απαξίωσης του μηχανισμού της Πολιτικής Άμυνας, καθώς και η καλλιέργεια της αντίληψης περί μη σοβαρής πιθανότητας πολεμικής εμπλοκής.

Η απαξίωση των δομών σε συνδυασμό με διαπιστωμένες δυσλειτουργίες κατά την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών με πολύνεκρες συνέπειες όπως σεισμοί, πλημμύρες, καύσωνες οδήγησε στο Ν. 3013/2002 «*Αναβάθμιση της Πολιτικής Προστασίας και λοιπές διατάξεις*», που θέσπισε τον διαχωρισμό των κρατικών δομών αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε ειρηνικής και πολεμικής περιόδου, οι βάσεις του οποίου είχαν τεθεί με τον Ν. 2344/1995 «*Περί Οργάνωσης Πολιτικής Προστασίας*». Η εξέλιξη αυτή αφαιρέσε από τις υπηρεσίες ΠΑΜ-ΠΣΕΑ την αρμοδιότητα για την αντιμετώπιση καταστάσεων ανάγκης σε ειρηνική περίοδο, ενώ άφηνε ασαφές το καθεστώς σχετικά με την αρμοδιότητα αντιμετώπισης αντίστοιχων συμβάντων σε περίοδο πολεμικής κινητοποίησης των ΠΔ, στο πλαίσιο των προϋποθέσεων που ορίζει ο νόμος περί ΠΣΕΑ. Οι υπηρεσιακές και διοικητικές δομές ΠΑΜ-ΠΣΕΑ αφέθηκαν ανέγγιχτες, ενώ προστέθηκαν νέες δομές Πολιτικής Προστασίας. Συνέπεια του διαχωρισμού ήταν η καθιέρωση του Γενικού Σχεδίου Πολιτικής Προστασίας με τη ονομασία «ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ», που τέθηκε στην αρμοδιότητα της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας (ΓΓΠΠ), ενώ μέχρι τότε αποτελούσε ένα από τα σχέδια της ΠΣΕΑ.

Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια θεσμικής παρέμβασης στον τομέα αντιμετώπισης των εκτάκτων αναγκών σε πόλεμο επιχειρήθηκε με τον Ν. 2841/1998 «*Παλλαϊκή Άμυνα και άλλες διατάξεις*». Η βασική του ιδέα στηρίχθηκε στο δόγμα της ολοκληρωτικής εθνικής άμυνας (Total National Defense), σύμφωνα με την οποία όλοι οι δυνάμενοι να φέρουν όπλα εντάσσονται σε μονάδες εφεδρείας και συμβάλουν στην τοπική άμυνα. Ο νόμος αυτός όπως έχει ήδη αναφερθεί παραμένει ανενεργός και ουσιαστικά δεν έχει επιφέρει καμία αλλαγή εκτός από την προσθήκη «ΠΑΜ» στα αρχικά των υπηρεσιών ΠΣΕΑ⁹².

Δομές Πολιτικής Κινητοποίησης σε Πολεμική Περίοδο⁹³

⁹² Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ. 180.

⁹³ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, σ.15-26

Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ).

Ορίζεται ως το ανώτερο θεσμικό όργανο που καθορίζει τις αρμοδιότητες και υποχρεώσεις κάθε Υπουργείου για την πολιτική σχεδίαση των εκτάκτων αναγκών. Αποφασίζει την κήρυξη ή την ακύρωση των μέτρων του Συστήματος Συναγερμού ΠΑΜ-ΠΣΕΑ του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) και επιβάλλει περιορισμούς δαπανών, παροχών, υπηρεσιών και εργασιών επ' ωφελεία της ΠΣΕΑ, καθορίζοντας παράλληλα προτεραιότητες χρηματοδοτήσεώς της.

Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΠΕΘΑ).

Αποτελεί το συντονιστικό όργανο, το οποίο (δια του Υπουργού) εισηγείται στο ΚΥΣΕΑ τη λήψη αποφάσεων, μεριμνά για την κατεύθυνση και το συντονισμό των ενεργειών των Υπουργείων, καθορίζει τον τρόπο συμβολής των ΕΔ και καταρτίζει τα γενικά σχέδια εκτάκτων αναγκών, σε συνεργασία με τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Επίσης μέσω του ΓΕΕΘΑ κατευθύνει και συντονίζει τις ενέργειες της Βουλής και των υπουργείων, όσον αφορά στη σχεδίαση και την εφαρμογή της ΠΣΕΑ και γενικά μεριμνά για κάθε λεπτομέρεια που αφορά στη συμβολή των ΠΔ για την αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών σε πολεμική περίοδο.

Βουλή των Ελλήνων & Υπουργεία.

Υλοποιούν τις αποφάσεις του ΚΥΣΕΑ και εναρμονίζουν τις ενέργειές τους με τις ανάγκες της Εθνικής Άμυνας, καταρτίζουν, τηρούν και εξασφαλίζουν την υλοποίηση των Σχεδίων της αρμοδιότητάς τους και κατευθύνουν - συντονίζουν τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Περιφέρειες. Επίσης έχουν την ευθύνη επί θεμάτων ΠΑΜ-ΠΣΕΑ για τους Οργανισμούς, Επιχειρήσεις, Νομικά Πρόσωπα και Ιδρύματα του Νομού Αττικής, με αρμοδιότητα σε όλη την Επικράτεια.

Στη Βουλή λειτουργεί τμήμα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ ενώ στα Υπουργεία λειτουργούν αντίστοιχες διευθύνσεις. Στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (ΥΠΠ) και συγκεκριμένα στη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Τάξης (ΓΓΔΤ), λόγω κυρίως της αποκλειστικής αρμοδιότητάς της για την Πολιτική Άμυνα και της υπαγωγής σε αυτήν των αντίστοιχων Μονάδων υφίσταται υπηρεσία ΠΑΜ-ΠΣΕΑ στελεχωμένη από Αξιωματικούς των ΕΔ και των ΣΑ, η οποία περιλαμβάνει πέντε (5) Διευθύνσεις. Επιπλέον λειτουργεί το Συμβούλιο Πολιτικής Άμυνας με πρόεδρο τον Γενικό Γραμματέα Δημόσιας Τάξης του Υπουργείου.

Αποκεντρωμένες Διοικήσεις.

Στις επτά (7) Αποκεντρωμένες Διοικήσεις λειτουργούν αυτοτελή τμήματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ τα οποία ελέγχουν και συντονίζουν τις ενέργειες των υφισταμένων τους Περιφερειών και συμμετέχουν στο σχεδιασμό ΠΣΕΑ. Επίσης εποπτεύουν, ενισχύουν και συνδράμουν τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) Α βαθμού και τα νομικά τους πρόσωπα στα θέματα Πολιτικής Άμυνας, ελέγχοντας την τήρηση των μέτρων προστασίας όπως προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

Περιφέρειες.

Στις δεκατρείς (13) Περιφέρειες της χώρας λειτουργούν τμήματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ τα οποία καταρτίζουν, τηρούν και εφαρμόζουν τα τοπικά σχέδια για την κινητοποίηση των Πολιτικών Δυνάμεων και διενεργούν την πολιτική επιστράτευση μετά την κήρυξη της πολιτικής κινητοποίησης.

Περιφερειακές Ενότητες.

Διαθέτουν αρμόδια γραφεία ΠΑΜ-ΠΣΕΑ με αρμοδιότητα να συντάσσουν και τηρούν μνημόνια ενεργειών, σύμφωνα με τα σχέδια των Περιφερειών στις οποίες υπάγονται, με σκοπό την άρτια και απρόσκοπτη προετοιμασία κι εφαρμογή των σχεδίων, όταν απαιτηθεί.

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α Βαθμού (Δήμοι).

Ενεργούν σύμφωνα με τα σχέδια των Περιφερειών, ευθύνονται για την προμήθεια, εγκατάσταση και συντήρηση των αναγκαίων υλικών και μέσων σημάσεως συναγερμού, διασώσεως, πυροσβέσεως και απολυμάνσεως, καθώς επίσης και για την κατασκευή κοινόχρηστων καταφυγίων και ορυγμάτων.

Τοπικές Στρατιωτικές Αρχές.

Συνεργάζονται με τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Περιφέρειες για το συντονισμό θεμάτων σχεδίασης και επιπλέον φυλάσσουν στις εγκαταστάσεις τους τον οπλισμό και τα πυρομαχικά των Μονάδων Κινητής Εφεδρείας (ΜΚΕΦ).

Δημόσια Ανεξάρτητα Ιδρύματα (ΔΑΙ)⁹⁴ και Ανεξάρτητα Ιδρύματα (ΑΙ)⁹⁵.

Οργανώνουν από τον καιρό της ειρήνης με δικά τους μέσα και δαπάνες, τις δικές τους Μονάδες Πολιτικής Άμυνας, για την προστασία των εγκαταστάσεων και του προσωπικού τους. Επίσης χειρίζονται τα θέματα πολιτικής σχεδίασεως, σύμφωνα με τις αποφάσεις και τις οδηγίες των εποπτευόντων Υπουργείων. Στους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις που κρίνονται από το Συμβούλιο Αναστολών Κατατάξεως απαραίτητοι για την εθνική άμυνα ή τη ζωή του Έθνους, λειτουργούν γραφεία ΠΑΜ-ΠΣΕΑ.

Επιχειρησιακός Σχεδιασμός της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ⁹⁶

Η κινητοποίηση των ΠΔ της χώρας μας εκτελείται σύμφωνα με το Σύστημα Συναγερμού ΠΑΜ-ΠΣΕΑ του ΓΕΕΘΑ, το οποίο αποτελεί ένα σύστημα, μεταξύ του ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ και των λοιπών Εθνικών Αρχών, που περιλαμβάνει σειρά μέτρων που πρέπει να ληφθούν προοδευτικά από τις ΠΔ για την αντιμετώπιση των εξωτερικών απειλών. Με βάση το εν λόγω σύστημα το ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ διατάσσει την εκτέλεση ορισμένων ενεργειών, οι οποίες πρέπει να αναληφθούν από τον πολιτικό κυρίως τομέα. Το σύστημα είναι εναρμονισμένο με το Εθνικό Σύστημα Συναγερμού (ΕΘΣΥΣΥ) του ΓΕΕΘΑ και εφαρμόζεται από το σύνολο των ΕΔ και ΠΔ, στο μέτρο που τις αφορά, τόσο σε περίπτωση κηρύξεως μέτρων του ΕΘΣΥΣΥ όσο και ανεξάρτητα αυτού εφόσον απαιτηθεί.

Παράλληλα ο επιχειρησιακός σχεδιασμός ολοκληρώνεται με τα σχέδια ΠΑΜ-ΠΣΕΑ, τα οποία καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα δράσεων των ΠΔ της χώρας. Τα σχέδια της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ είναι πενήντα έξι (56) και εντάσσονται, ανάλογα με το αντικείμενό τους, σε έξι (6) τομείς: τον κυβερνητικό έλεγχο, το προσωπικό, τη διοικητική μέριμνα, τις επικοινωνίες, τις πληροφορίες και ασφάλεια, την ενημέρωση κοινού και την Πολιτική Άμυνα. Συντάσσονται κυρίως από τους φορείς ΠΑΜ-ΠΣΕΑ της Βουλής των Ελλήνων και των Υπουργείων. Οι φορείς αυτοί ευθύνονται για την αποστολή των σχεδίων στα τμήματα ΠΑΜ-ΠΣΕΑ των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και Περιφερειών της χώρας, που με τη σειρά τους σχεδιάζουν σε τοπικό επίπεδο. Τα σχέδια

⁹⁴ Ονομάζονται οι Πολιτικές Κρατικές Υπηρεσίες, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως (π.χ. Δήμοι, Πυροσβεστικές και Λιμενικές υπηρεσίες, Κρατικά νοσοκομεία, Δικαστικές υπηρεσίες και Φυλακές, Κρατικοί αερολιμένες, υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, κλπ).

⁹⁵ Ονομάζονται οι Οργανισμοί, Επιχειρήσεις και Ιδρύματα κάθε μορφής. Καθορίζονται από την υπηρεσία ΠΑΜ-ΠΣΕΑ της ΥΠΠ/ΓΓΔΤ ανάλογα με τη σημασία τους για την εθνική άμυνα. ΑΙ ενδεικτικά είναι ο ΟΣΕ, η ΔΕΗ, ο ΟΤΕ, τα ΕΛΤΑ, οι Τράπεζες, οι Βιομηχανίες και λοιπές Επιχειρήσεις.

⁹⁶ Αντγος ε.α Σπυρίδων Μπελεγράτης, *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*, σ. 41-48.

των Περιφερειών ελέγχονται και εγκρίνονται καθ' αρμοδιότητα από την Βουλή και τα Υπουργεία.

Πολιτικοστρατιωτική Συνεργασία

Ένα βασικό δόγμα του ΓΕΕΘΑ/Α6 που εκδόθηκε το 2013 είναι αυτό της Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας (ΔΕ 9/CIMIC). Το δόγμα έχει ως σκοπό να καλύψει την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός πλαισίου διαδικασιών, σε εθνικό και πολυεθνικό επίπεδο, σε συνάφεια με τα ήδη καθιερωμένα δόγματα του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, που αφορούν τη συνεργασία, συντονισμό, αμοιβαία υποστήριξη, σχεδίαση επι-χειρήσεων και ανταλλαγή πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα, μεταξύ των ΕΔ και των εμπλεκόμενων κατά περίπτωση πολιτικών φορέων, στοχεύοντας στην επιτυχία της αποστολής του επιχειρησιακού Διοικητή. Χωρίς το μόνιμο πλαίσιο και τους μηχανισμούς της ΠΣΕΑ, αλλά στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης επιχείρησης, στο εν λόγω δόγμα, γίνεται μνεία στην σημασία της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ στρατιωτικών και πολιτικών αρχών συμπεριλαμβανομένου του τοπικού πληθυσμού καθώς και κυβερνητικών και μη οργανώσεων σε περιπτώσεις απειλής της εθνικής άμυνας της χώρας για την επίτευξη των επιχειρησιακών επιτυχιών, όμως δεν καθορίζονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Γίνεται απλώς παραπομπή στην «εσωτερική νομοθεσία».

Στο ΓΕΕΘΑ λειτουργεί τμήμα Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας (CIMIC), υπό την Δνση Α6, με σκοπό την παρακολούθηση των εξελίξεων και το εναρμονισμό της χώρας μας, στους τομείς της πολιτικοστρατιωτικής συνεργασίας, στα πλαίσια του ΝΑΤΟ, της ΕΕ και άλλων διεθνών οργανισμών που αυτή συμμετέχει. Ταυτόχρονα στα Γενικά Επιτελεία των Κλάδων των ΕΔ, έχουν στελεχωθεί τμήματα Διευθύνσεων, που παρακολουθούν τις εξελίξεις και τον εναρμονισμό των Μονάδων - Επιτελείων του αντίστοιχου Κλάδου. Επίσης στα Επιτελεία των Μειζόνων Διοικήσεων, προβλέπονται αντίστοιχοι επιτελείς CIMIC, που στελεχώνουν αντίστοιχα τμήματα. Ανάλογα με τη σχεδιαζόμενη επιχείρηση είναι δυνατόν να υπάρχει πρόβλεψη και για ανάλογους επιτελείς σε Μονάδες – Σχηματισμούς τακτικού επιπέδου.

Τέλος στο δόγμα προβλέπεται ότι η Πολιτικοστρατιωτική Συνεργασία μπορεί να επεκταθεί και εκτός της εμπλοκής της σε καθαρά στρατιωτικές επιχειρήσεις. Δίνεται η διάσταση της ευρύτερης αμφίπλευρης συνεργασίας στρατιωτικού και πολιτικού φορέα όπως οι τομείς της ανταλλαγής πληροφοριών, των ψυχολογικών επιχειρήσεων,

της επικοινωνίας με τον άμαχο πληθυσμό καθώς και το ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) στην υποστήριξη του έργου των ΕΔ.⁹⁷

Αρχικές διαπιστώσεις για το νομικό πλαίσιο της Παλλαϊκής Άμυνας

Η έννοια της Παλλαϊκής Άμυνας (Ν. 2641/1998) εισήχθη στο Δίκαιο της χώρας μας ως μια προσπάθεια νέας θεώρησης της συμμετοχής του πολίτη στην προστασία της δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας και της τοπικής κοινωνίας σε περιπτώσεις τεχνολογικών ή άλλης μορφής καταστροφών κατά τα πρότυπα αντίστοιχης οργάνωσης σε προηγμένες θεσμικά χώρες της Ευρώπης καθώς και των ΗΠΑ. Ο νόμος αυτός επιχείρησε να ενεργήσει ως επιστέγασμα στο ήδη υπάρχον νομικό πλαίσιο της ΠΣΕΑ και της ΠΠ με την πρόβλεψη ενός κεντρικού φορέα οργάνωσης και σχεδιασμού, για την ενεργοποίηση και συμμετοχή του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού στην αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών σε πόλεμο και ειρήνη.

Όμως με την εισαγωγή του Ν. 3013/2002 πραγματοποιήθηκε πλήρης αποσύνδεση του όρου της Παλλαϊκής Άμυνας από την αντιμετώπιση καταστροφών κατά την ειρηνική περίοδο, καθιστώντας ουσιαστικά ανενεργό το ρόλο της, με αποτέλεσμα οι δράσεις της να βρίσκουν εφαρμογή πλέον μόνο σε περιόδους κρίσης, έντασης και πολέμου. Αλλά και στο πλαίσιο αυτό ο νόμος παραμένει ανενεργός δεδομένου ότι δεν έχουν εκδοθεί ακόμη οι κανονιστικές πράξεις που προβλέπεται να καθορίσουν τις λεπτομέρειες υλοποίησής του. Ουσιαστικά η μελέτη του κρίνεται σκόπιμη προκειμένου να γίνει καλύτερα αντιληπτή η φιλοσοφία του νόμου, ο οποίος επιχείρησε να δώσει μια ολιστική προσέγγιση στην αντιμετώπιση των εκτάκτων αναγκών σε ειρήνη και πόλεμο.

Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει ότι η κινητοποίηση του ελληνικού κράτους σε περίπτωση κρίσης ή πολέμου και η αξιοποίηση των ΠΔ για την υποστήριξη των ελληνικών ΕΔ θα βασιστεί στα καθοριζόμενα του Ν.Δ. 17/1974 περί ΠΣΕΑ. Το νομοθέτημα είναι άρτιο για την εποχή του και βέβαια προϋποθέτει ένα κράτος πυραμιδωτά οργανωμένο και συγκεντρωτικό⁹⁸. Όμως όπως είναι εύκολα αντιληπτό οι κανονιστικές ρυθμίσεις του εν λόγω νομοθετικού πλαισίου είναι απαρχαιωμένες, διάσπαρτες και με αλλεπάλληλες αναθεωρήσεις στον χρόνο με αποτέλεσμα να δημιουργούν σημαντικές δυσκολίες στην εφαρμογή. Παράλληλα οι αλλεπάλληλες αλ-

⁹⁷ΓΕΕΘΑ, Διακλαδικό Εγχειρίδιο (ΔΕ) 9.

⁹⁸Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ. 179-183.

λλαγές στην δομή της Κυβέρνησης, με ιδρύσεις, συγχωνεύσεις και καταργήσεις υπουργείων, αλλαγές στις αποκεντρωμένες δομές και στον αυτοδιοικητικό χάρτη της χώρας έχουν σαν αποτέλεσμα την πρόκληση σοβαρών ζητημάτων ασάφειας στην αρμοδιότητα των υφισταμένων σχεδίων της ΠΣΕΑ.

Οργάνωση και Αποστολή Τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας^{99 100}

Στην υλοποίηση των καθοριζόμενων από τη νομοθεσία υποχρεώσεων για την Παλλαϊκή Άμυνα, εμπλέκονται άμεσα τα (τότε) Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Δημόσιας Τάξης, Μακεδονίας - Θράκης και Αιγαίου και έμμεσα το σύνολο των Υπουργείων και των λοιπών Υπηρεσιών του ευρύτερου Δημόσιου τομέα.

Στη συγκρότηση, τον εξοπλισμό και τη διοίκηση των τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας, εμπλέκονται ανάλογα με τον τομέα χρησιμοποίησεως, το μέγεθος και το είδος της αντιμετωπιζόμενης καταστάσεως και την περίοδο του συμβάντος (ειρήνη, κρίση, πόλεμος), οι Κεντρικές Υπηρεσίες των παραπάνω Υπουργείων, καθώς επίσης και οι Περιφέρειες, οι ΟΤΑ όλων των βαθμίδων και οι τοπικές Στρατιωτικές, Αστυνομικές, Λιμενικές και Πυροσβεστικές Αρχές.

Για την οργάνωση των τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας, βασικό ρόλο έχει ο τοπικός Δήμαρχος ή Κοινοτάρχης, ο οποίος σε συνεργασία με τις τοπικές αστυνομικές και στρατιωτικές αρχές, καταγράφει σε καταλόγους όλους τους δημότες και μη που διαμένουν στην περιοχή και μπορούν και προβλέπεται να μετέχουν στην ΠΑΜ. Το έργο αυτό ενισχύει ο Νομάρχης, ο οποίος επιλέγει και κατανέμει το διαθέσιμο αυτό προσωπικό για την τελική συγκρότηση των τμημάτων, συνεργαζόμενος και αυτός με τις τοπικές αρχές.

Τα τμήματα της ΠΑΜ υπάγονται διοικητικά και επιχειρησιακά στους Διοικητές των Συγκροτημάτων ή ανεξαρτήτων Μονάδων του Στρατού Ξηράς, στη ζώνη ευθύνης των οποίων συγκροτούνται, και η περιοχή δράσεώς τους καθορίζεται όπως παρακάτω:

α. Τα τμήματα τοπικής άμυνας δρουν μέσα στα όρια του Δήμου ή της Κοινότητας ή της ομάδος Δήμων ή Κοινοτήτων εντός των οποίων συγκροτούνται.

⁹⁹Νόμος 2641/98 (ΦΕΚ-211Α), «Παλλαϊκή Άμυνα και άλλες διατάξεις», στο <https://www.e-nomothesia.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

¹⁰⁰ Ταξιάρχης ε.α Πολυχρόνης Ναλμπάντης, «Κείμενο Εργασίας 22:Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», σ.35-36.

β. Τα τμήματα Ενισχύσεως Παλλαϊκής Άμυνας δρουν μέσα στα όρια της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως που συγκροτούνται. Είναι όμως δυνατό να κινούνται για εκτέλεση αποστολών σε όμορες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, ύστερα από απόφαση του ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ, για θέματα Τοπικής Άμυνας και Πολιτικής Άμυνας, ή του Γενικού Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας του (τότε) ΥΠΕΣΔΔΑ ή του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας για θέματα Πολιτικής Προστασίας.

γ. Οι αποστολές Τοπικής Άμυνας που είναι δυνατόν να αναλάβουν τα τμήματα της ΠΑΜ στα πλαίσια της Τοπικής Άμυνας, χωρίς όμως να αποκλείονται και άλλες, ανάλογα με τον τρόπο, χρόνο, ανάγκες και συνθήκες εμπλοκής τους, οι οποίες θα καθορίζονται στον κανονισμό της ΠΑΜ και στα ειδικότερα σχέδια επιχειρήσεων και ενεργοποιήσεως των τμημάτων της, είναι:

1. Αυτοάμυνα των Δήμων και των Κοινοτήτων που τα συγκροτούν.
2. Επιτήρηση ακτών, ζωτικών χώρων και ευαίσθητων περιοχών όπως ζωνών προσγειώσεως ελικοπτέρων, περιοχών πιθανής δράσεως ειδικών τμημάτων και ζωνών ρίψεως αλεξιπτωτιστών και ασφάλεια μετόπισθεν. Η ανάθεση τέτοιου είδους αποστολών είναι ενδεδειγμένη λόγω της λεπτομερούς γνώσης της περιοχής και των συναισθηματικών δεσμών με αυτή από το προσωπικό των Τμημάτων ΠΑΜ.
3. Φρούρηση κοινωφελών έργων και εγκαταστάσεων και αιχμαλώτων.
4. Ανάληψη λοιπών αποστολών ασφαλείας. Η συλλογή πληροφοριών, ο έλεγχος υπόπτων και η ασφάλεια των εγκαταστάσεων είναι δυνατόν να εκτελεστούν από τα Τμήματα ΠΑΜ κάθε περιοχής σε συνεργασία με τις Στρατιωτικές, Αστυνομικές και Πολιτικές Αρχές.
5. Συμμετοχή στην υλοποίηση των Σχεδίων Διοικητικής Μέριμνας. Η φόρτωση - εκφόρτωση υλικών, οι μεταφορές, η παροχή πρώτων βοηθειών, οι διακομιδές και νοσηλεία ασθενών και τραυματιών, ο έλεγχος καταστροφών και η πυρασφάλεια είναι δυνατόν να ανατεθούν στα Τμήματα ΠΑΜ.
6. Προστασία του αμάχου πληθυσμού. Τα Τμήματα ΠΑΜ στα οποία δεν έχει ανατεθεί άλλη αποστολή, μπορούν να συμβάλλουν στην προστασία και εξυπηρέτηση του αμάχου πληθυσμού.
7. Κατασκευή έργων υποδομής και προστατευτικών έργων.
8. Οργάνωση κέντρων αντιστάσεως ή και κινήματος αντιστάσεως, σε περίπτωση καταλήψεως της περιοχής από τον εχθρό.
9. Εφαρμογή σχεδίων εκκενώσεως πληθυσμού.

Επιπλέον, τα τμήματα της ΠΑΜ είναι δυνατόν να εκτελούν αποστολές Πολιτικής Άμυνας και Πολιτικής Προστασίας, οι οποίες είναι αποστολές ανθρωπιστικού χαρακτήρα (έρευνα και διάσωση, προστασία πληθυσμού, διακομιδή τραυματιών, μεταφορά τροφίμων - νερού, απεγκλωβισμός ανθρώπων από τα ερείπια κλπ).

Αριθμός μονάδων ΠΑΜ, ανάλογα με τις υποχρεώσεις και δυνατότητες κάθε περιοχής, πιθανόν να τηρηθεί εφεδρεία, για να χρησιμοποιηθεί σε ορισμένες από τις παραπάνω αποστολές όταν χρειασθεί ή για να ενισχύσουν τον κύριο αμυντικό αγώνα. Η ανάγκη αυτή στο νησιώτικο χώρο διαφαίνεται εντονότερη, λόγω της πιθανής αδυναμίας προωθήσεως ενισχύσεων εγκαίρως.

Με το θεσμό των συνοριοφυλάκων και των ειδικών φρουρών (Ν.2838/2000, άρθρο 3) αντιμετωπίζεται μέρος των αποστολών των τμημάτων της ΠΑΜ (π.χ. ασφάλεια κοινωφελών επιχειρήσεων).

Θα πρέπει επίσης να λάβουμε σοβαρά υπόψη ότι οι αποστολές που θα κληθούν να εκτελέσουν οι Δυνάμεις Παλλαϊκής Άμυνας απαιτούν:

α. Την απουσία τους από το εργασιακό και το οικογενειακό περιβάλλον, για χρονικό διάστημα που μπορεί να διαρκέσει καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας και διεξαγωγής των επιχειρήσεων και μετά από την λήξη τους.

β. Τη διαθεσιμότητα πιστώσεων, υλικών, μέσων, εγκαταστάσεων και υπηρεσιών.

γ. Τη δυνατότητα διαθέσεως εξειδικευμένου τεχνικού, επιστημονικού και ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού και ειδικών υλικών και μέσων, για εκτέλεση ειδικών αποστολών (έρευνα, διάσωση, νοσηλεία, αποκατάσταση φυσικών και ψηφιακών κρίσιμων υποδομών, αντιμετώπιση παραπληροφόρησης και εχθρικής προπαγάνδας κλπ).

δ. Την ύπαρξη οργανώσεως, λεπτομερών σχεδίων και ενιαίου συστήματος διοικήσεως και ελέγχου.

ε. Τη συνεργασία με τους λοιπούς φορείς, υπηρεσίες και τμήματα (Ενοπλες Δυνάμεις, Σώματα Ασφάλειας κλπ.), καθώς και τη γνώση της αποστολής και της περιοχής δράσεως.

στ. Την ηθική και ψυχολογική προετοιμασία και αναμόρφωση της κοινωνίας.

Προσωπικό - Εκπαίδευση Τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας

Το προσωπικό που σύμφωνα με το Ν. 2641/1998, άρθρο 7, περί «Παλλαϊκής Άμυνας» μετέχει υποχρεωτικά στα Τμήματα ΠΑΜ είναι:

α. Άνδρες ηλικίας από 18 έως 60 ετών, εκτός από όσους υπηρετούν στις ΕΔ, στις Μονάδες Εθνοφυλακής και στα Σώματα Ασφαλείας και εντάσσονται στα σχέδια επιστρατεύσεως.

β. Οι γυναίκες ηλικίας από 18 έως 60 ετών, εκτός από όσες υπηρετούν στις ΕΔ και τα Σώματα Ασφαλείας.

Εξαιρούνται της υποχρεωτικής συμμετοχής τους στην ΠΑΜ.:

α. Οι γυναίκες που είναι έγκυες, μητέρες τέκνων μέχρι 12 ετών ή οι πολύτεκνες μητέρες.

β. Όσοι εξυπηρετούν άτομα με ειδικές ανάγκες, ασθενείς και ηλικιωμένους άνω των 70 ετών που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν, καθώς και όσοι είναι εθελοντές πυροσβέστες.

γ. Όσοι επικαλούνται σοβαρούς λόγους υγείας, εξαιτίας των οποίων αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

δ. Όσοι έχουν τύχει αναστολής κατατάξεως σύμφωνα με τις διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας.

Η κινητοποίηση των Τμημάτων ΠΣΕΑ σε περιόδους έντασης, επιστράτευσης ή πολέμου μπορεί να είναι μερική ή γενική και πραγματοποιείται στα πλαίσια του συστήματος χειρισμού κρίσεων με απόφαση του ΚΥΣΕΑ. Οι υπόχρεοι καλούνται με Φύλλα Παλλαϊκής Πρόσκλησης (ΦΠΠ). Σε αυτά καθορίζεται ο χρόνος και ο τόπος που πρόκειται να παρουσιασθούν, καθώς και το είδος της κινητοποίησης των Τμημάτων ΠΑΜ. Σε κατεπείγουσες περιπτώσεις, είναι δυνατή η κλήση σε ζητήματα πολιτικής προστασίας των υπόχρεων με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο.

Το ανθρώπινο δυναμικό λοιπόν της Παλλαϊκής Άμυνας, είναι το ποσοτικό σύνολο από τον ενεργό πληθυσμό της χώρας, το οποίο δεν εμπλέκεται σε άλλους τομείς της Εθνικής Άμυνας και μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ΠΑΜ. Η επιτυχία του θεσμού, εξαρτάται σημαντικά από την ποσοτική επάρκεια και την ποιοτική αξία του έμψυχου δυναμικού της. Οι ποσοτικές δυνατότητες λόγω της υπογεννητικότητας του πληθυσμού της χώρας, έχουν ως αποτέλεσμα τη μικρή απόδοση των Κλάσεων και κατ' επέκταση τον περιορισμένο αριθμό προσωπικού που θα επανδρώσει τα τμήματα ΠΑΜ, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 7 του σχετικού νόμου. Η κατάσταση αυτή προβλέπεται στο μέλλον να συνεχισθεί ή ακόμη και να επιδεινωθεί από διαφόρους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες. Ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα έχουν τα προαναφερθέντα στις παραμεθόριες περιοχές και κυρίως εκεί όπου εκφράζεται άμεσα η κύρια απειλή της χώρας μας (Έβρος - Νήσοι Αν.

Αιγαίου). Η ποιοτική αξία του ανθρώπινου δυναμικού αποκτά σήμερα ιδιαίτερη σημασία και σε αυτό συμβάλλει κυρίως η από τον καιρό της ειρήνης κατάλληλη εκπαίδευση.

Η εκπαίδευση αποτελεί το βασικό μέσο για την ανάπτυξη της μαχητικής ικανότητας των Τμημάτων ΠΑΜ. Ο τρόπος, ο χώρος και ο χρόνος εκτέλεσης της εκπαίδευσης τους και το εκπαιδευτικό προσωπικό αποτελούν αντικείμενα ιδιαίτερης μελέτης αν και στον τομέα της Παλλαϊκής Άμυνας, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων, δεν υπάρχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις εκμαθήσεως και χειρισμού πολύπλοκων συστημάτων. Παρ' όλα αυτά, η από τον καιρό της ειρήνης κατάλληλη εκπαίδευση σε βασικά θέματα (ελαφρά όπλα, πρώτες βοήθειες, αντιμετώπιση φυσικών και μη καταστροφών κ.α.) και η διατήρησή της σε ικανοποιητικό επίπεδο, συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη του σκοπού της ΠΑΜ. Στο σημείο αυτό, δεν θα πρέπει να παραληφθούν και τα ψυχικά προσόντα που θα πρέπει να καλλιεργηθούν και να διακρίνουν τον πληθυσμό, όπως το αυξημένο αίσθημα ευθύνης, ο αλτρουισμός και γενικά η νοοτροπία ότι η Άμυνα της πατρίδος δεν είναι υποχρέωση μόνον των ΕΔ, αλλά καθήκον όλων ανεξαιρέτως. Η προετοιμασία του πληθυσμού της χώρας για την συνειδητοποίηση της ανάγκης της Παλλαϊκής Άμυνας και η διδασκαλία στα σχολεία και σε τόπους εργασίας του πληθυσμού των μέτρων και των μεθόδων που αφορούν στη συμβολή του στην Εθνική Άμυνα αποτελούν ένα στάδιο προπαίδευσης και προπαρασκευής για την αποδοχή και συμμετοχή του στο θεσμό αυτό. Η φύση των ανατιθεμένων αποστολών στα Τμήματα ΠΑΜ αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για το είδος και τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους.

Η εκπαίδευση, λόγω των επαγγελματικών ασχολιών του προσωπικού τις εργάσιμες ημέρες, θα διεξάγεται κατά τις αργίες, η δε συμμετοχή στις ασκήσεις θα ρυθμίζεται ανάλογα με το χρόνο προγραμματισμού τους. Δημόσιες, Δημοτικές και Στρατιωτικές εγκαταστάσεις καθώς και χώροι όπου πρόκειται να αναλάβουν αποστολές, θα χρησιμοποιούνται ως χώροι εκπαίδευσης ανάλογα με τη φύση των διδασκόμενων αντικειμένων. Ο συντονισμός των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων των Τμημάτων της ΠΑΜ, θα γίνεται μέσω των αντιστοίχων Διευθύνσεων και Επιτελικών Γραφείων Παλλαϊκής Άμυνας που θα λειτουργούν στις Νομαρχίες και στους Σχηματισμούς της περιοχής. Στο άρθρο 10 του νόμου για την ΠΑΜ αναφέρεται σχετικά:

α. Με αποφάσεις του ΥΠΕΘΑ/ΓΕΕΘΑ καθορίζονται οι όροι συμμετοχής, τα γενικά αντικείμενα και η διάρκεια της θεωρητικής επιμόρφωσης και πρακτικής εξάσκησης, στην οποία περιλαμβάνονται θέματα Τοπικής Άμυνας, Πολιτικής Άμυνας

και Πολιτικής Προστασίας. Η ανωτέρω διάρκεια δεν δύναται να υπερβαίνει συνολικά τις τέσσερις (4) ημέρες ανά έτος. Η θεωρητική επιμόρφωση και πρακτική εξάσκηση σε θέματα οπλισμού είναι υποχρεωτική για όλους και όλες που συμμετέχουν στην ΠΑΜ, ειδικά όμως για τις γυναίκες η πρακτική αυτή εξάσκηση έχει όλως επικουρικό χαρακτήρα.

β. Την κύρια ευθύνη θεωρητικής επιμόρφωσης και πρακτικής εξάσκησης των τμημάτων ΠΑΜ, για τα παραπάνω αντικείμενα έχει το ΓΕΣ με τους πυρήνες διοικήσής του και συνεργάζεται σε θέματα Πολιτικής Άμυνας με το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και σε θέματα Πολιτικής Προστασίας με τα Υπουργεία Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Μακεδονίας Θράκης και Αιγαίου, τις Περιφέρειες και τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

γ. Οι πάσης φύσεως λεπτομέρειες που ανάγονται στο χρόνο πρόσκλησης των εκπαιδευομένων κατ' έτος, τα συγκεκριμένα πρακτικά ή θεωρητικά αντικείμενα που διδάσκονται, η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της, καθώς και κάθε άλλο συναφές ζήτημα ρυθμίζονται με τον κανονισμό της ΠΑΜ.

Μέσα Παλλαϊκής Άμυνας

Για την υλοποίηση της παλλαϊκής άμυνας, όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 1 του Ν.2641/98, είναι προφανές ότι απαιτούνται μέσα τα οποία θα εξασφαλίζουν την απαραίτητη οργάνωσή της από τον καιρό της ειρήνης και εν συνεχεία την όσο το δυνατόν σε καλύτερο βαθμό επιτυχία της αποστολής της τόσο σε καιρό ειρήνης, όσο και σε περιόδους εντάσεως, επιστρατεύσεως και πολέμου. Τέτοια μέσα είναι οι οικονομικοί πόροι, ο κατάλληλος εξοπλισμός και τα Μέσα Μαζικής Ενημερώσεως:

Οικονομικοί πόροι.

Τα οικονομικά, όπως σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, έτσι και την ΠΑΜ αποτελούν την κινητήρια δύναμη. Είναι απαραίτητα για την ικανοποίηση των αναγκών της ΠΑΜ κυρίως από τον καιρό της ειρήνης για θέματα οργάνωσης, επιμορφώσεως, εξοπλισμού και γενικά κάθε είδους υποδομής απαραίτητης για τη λειτουργία του θεσμού. Στο σχετικό νόμο και στο Άρθρο 12, προβλέπονται τα ακόλουθα:

α. Οι απαιτούμενες πιστώσεις κάθε έτους για την οικονομική υποστήριξη της ΠΑΜ που αναφέρονται στην οργάνωση, επιμόρφωση και λειτουργία των Υπηρεσιών και των Τμημάτων αυτής και στη γενική εφαρμογή των διατάξεων του σχετικού νό-

μου, περιλαμβάνονται σε ξεχωριστό προϋπολογισμό για την ΠΑΜ υπό ίδιο φορέα. Ο προϋπολογισμός αυτός προγραμματίζεται κατά τα προβλεπόμενα από τον προϋπολογισμό του κράτους και εντάσσεται στον προϋπολογισμό των (τότε) υπουργείων Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Δημόσιας Τάξης, ανάλογα με την αρμοδιότητα υλοποίησής του.

β. Οι εγκεκριμένες πιστώσεις ΠΑΜ του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας εγγράφονται και καταμερίζονται κυρίως και αναλογικώς σε ειδικούς κωδικούς αριθμούς στους προϋπολογισμούς του ΓΕΕΘΑ, και ΓΕΣ, του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και στους Ο.Τ.Α. πρώτου βαθμού και του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης στους προϋπολογισμούς της ΕΛ.ΑΣ. και του Π.Σ, κατά σχεδιασμό ανάλωσης.

γ. Οι ανάγκες της ΠΑΜ, οι οποίες εκτιμάται ότι θα απαιτηθεί να καλυφθούν από πόρους του ΥΠΕΘΑ, αφορούν κυρίως σε προμήθεια οπλισμού και υλικών επικοινωνιών, προμήθεια ειδικού υλικού και ειδών ιματισμού και εξαρτήσεως. Κατασκευή και συντήρηση αποθηκευτικών χώρων και λοιπών εγκαταστάσεων, αποζημίωση προσωπικού και εκπαίδευση.

Κατάλληλος Εξοπλισμός.

Με τον όρο κατάλληλος εξοπλισμός, δεν εννοείται μόνο ο οπλισμός και τα πυρομαχικά, αλλά επιπλέον και οτιδήποτε είναι απαραίτητο για την οργάνωση, την εκπαίδευση, την αντιμετώπιση καταστροφών, ή την παροχή πρώτων βοηθειών. Στο άρθρο 9 του σχετικού νόμου αναφέρεται ότι ο οπλισμός και τα πυρομαχικά, προέρχονται από τα αποθέματα των Ε.Δ., φυλάσσονται δε στις εγκαταστάσεις της πλησιέστερης Μονάδος των Ε.Δ. ή της πλησιέστερης αστυνομικής ή λιμενικής αρχής, εφόσον στην περιοχή δεν εδρεύει Μονάδα των Ε.Δ., με ευθύνη των αρχών αυτών. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του άρθρου 4 του ίδιου νόμου, διατίθενται μόνο σε περιπτώσεις πολέμου, επιστρατεύσεως, εντάσεως ή εκτελέσεως προγραμματισμένης ασκήσεως σε ειρηνική περίοδο. Κατ' εξαίρεση μπορεί μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, να διατίθενται και σε περίοδο ειρήνης οπλισμός και πυρομαχικά στο προσωπικό των Τμημάτων ΠΑΜ των παραμεθόριων περιοχών της χώρας για την ανάληψη συγκεκριμένων επιχειρησιακών αποστολών. Τα λοιπά υλικά και μέσα των Τμημάτων ΠΑΜ που προβλέπονται στους Πίνακες Υλικού, προέρχονται από τα διαθέσιμα αποθέματα των Ε.Δ. ή από αγορές, φυλάσσονται δε στους χώρους που ανα-

γράφονται στην παράγραφο 6α του ίδιου νόμου. Σε περίπτωση κινητοποίησης των Τμημάτων, είναι δυνατόν να διατίθενται είδη υπόδησης και ένδυσης.

MME και ΜΚΔ.

Σημαντική είναι η συμβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και πλέον των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στο συντονισμό και την ενημέρωση όχι μόνο των εμπλεκόμενων στην ΠΑΜ, αλλά όλου του πληθυσμού γενικότερα. Είναι το μέσο για τη δημιουργία θετικής ψυχολογίας, την ανύψωση του ηθικού, αλλά και το όπλο απέναντι στην εχθρική προπαγάνδα και την παραπληροφόρηση.

Κεφάλαιο τέταρτο

Προβλήματα – Δυσλειτουργίες – Ανακολουθία νομοθετημάτων Παλλαϊκής Άμυνας - ΠΣΕΑ

Η «Παλλαϊκή Άμυνα» του Ν. 2641/98 ως συνέχεια της «ΠΣΕΑ» του Ν.Δ 17/74, προέβλεπε την οργάνωση της κοινωνίας υπό την καθοδήγηση των ΕΔ και των Αστυνομικών Αρχών, αντιμετωπίστηκε με αρνητική προδιάθεση και καχυποψία και σταδιακά απαξιώθηκε παρά την σοβαρή αποστολή και χρησιμότητά της για τον ίδιο τον λαό. Αντιμετώπιστηκε αρνητικά¹⁰¹, δεν προωθήθηκαν οι απαιτούμενες κανονιστικές πράξεις από τους αρμόδιους πολιτικούς φορείς και δεν υποστηρίχθηκε με επαρκείς πόρους από την Πολιτεία.

Ο Ν. 2641/98 αποτελεί το βασικό νομοθέτημα εισαγωγής του όρου «Παλλαϊκής Άμυνας», με το οποίο οργανώνονται και συγκροτούνται τα τμήματα της, χωρίς όμως να καταργούνται όλα τα τμήματα της πολιτικής Άμυνας που προέβλεπε το Ν.Δ 17/74. Αποτελεί προσπάθεια νέας θεώρησης της συμμετοχής του πολίτη, του Έλληνα και της Ελληνίδας, στην προστασία της χώρας, την προστασία της δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας, και την προστασία της τοπικής κοινωνίας. Προσπαθεί να καλύψει τον πολυκερματισμό των εννοιών και των φορέων συντονισμού και δράσης, την ανυπαρξία οργάνωσης του πληθυσμού, ώστε να καταστεί δυνατή η εκπαίδευση και η κινητοποίησή του, σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών ή πολέμου.

Οι δύο νόμοι σε πολλά σημεία αλληλοκαλύπτονται καθώς ο νεότερος εμπεριέχει πολλά άρθρα του προηγούμενου και η ενοποίησή τους είναι επιβεβλημένη. Ο

¹⁰¹ Πρακτικό της Διαρκούς Επιτροπής Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων της Β.τ.Ε, στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας "Παλλαϊκή Άμυνα" στις 17, 24 και 25 Ιουνίου 1998, υπό την προεδρία του Προέδρου αυτής κ. Ελευθέριου Βερυβάκη, με αντικείμενο την επεξεργασία και εξέταση του σχεδίου νόμου, <https://www.hellenicparliament.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

N.2641/98 παραμένει σε πολλά σημεία του ανενεργός, αφού δεν έχουν εκδοθεί ακόμη οι κανονιστικές εκείνες πράξεις που θα καθορίσουν τις λεπτομέρειες υλοποίησής του σχετικά με την οργάνωση, τη διάρθρωση και τις αρμοδιότητες των Υπηρεσιών και των Τμημάτων που προβλέπει να συγκροτηθούν. Το σημαντικότερο σημείο του, αφορά στην διατήρηση των Μονάδων Πολιτικής Άμυνας υπό το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης (ΥΔΤ)¹⁰² και την κατάργηση των Μονάδων Κινητής Εφεδρείας που προβλέπονταν στο Ν.Δ 17/74¹⁰³.

Η απαρχή των προβλημάτων του υφιστάμενου μηχανισμού ενεργοποίησης των δυνάμεων της Πολιτείας στην αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών στην πολεμική περίοδο εντοπίζεται με την εφαρμογή του Ν. 2344/1995 «Περί Οργάνωσης Πολιτικής Προστασίας», αλλά και με την μετέπειτα εισαγωγή του Ν. 3013/2002, με τους οποίους αφαιρέθηκαν από τις υπηρεσίες ΠΑΜ-ΠΣΕΑ του Ν.17/1974 και του Ν.2641/1998, οι αρμοδιότητες αντιμετώπισης καταστάσεων ανάγκης σε ειρηνική περίοδο. Ο εν λόγω διαχωρισμός, σε συνδυασμό με την γενική λειτουργία του ελληνικού κρατικού μηχανισμού που χαρακτηρίζεται κυρίως από δράσεις απλής διεκπεραίωσης χωρίς το στοιχείο της πρόληψης και του μελλοντικού σχεδιασμού, οδήγησαν στην απαξίωση της πολιτικής ΠΑΜ-ΠΣΕΑ η οποία απαιτεί λεπτομερή και κρίσιμο σχεδιασμό για την αντιμετώπιση καταστάσεων που φαντάζουν μακρινές στον ευρύτερο πληθυσμό της χώρας μας, μετά από σαράντα και πλέον χρόνια ειρηνικής περιόδου.

Αναλυτικότερα τα προβλήματα της πολιτικής ΠΑΜ-ΠΣΕΑ εντοπίζονται τόσο στο υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, που είναι παρωχημένο, όσο και στην εφαρμογή του, που χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη δυσκολία. Οι αλλεπάλληλες αλλαγές στην δομή της κυβερνητικής διακυβέρνησης της χώρας, με ιδρύσεις, συγχωνεύσεις και καταργήσεις Υπουργείων, συνεχείς αλλαγές στις αποκεντρωμένες διοικήσεις και γενικά στον αυτοδιοικητικό χάρτη, έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση σοβαρών ζητημάτων ασάφειας για την αρμοδιότητα των δομών της ΠΣΕΑ και του σχεδιασμού της.

Επιπροσθέτως, η υφιστάμενη νομοθεσία χρήζει επικαιροποίησης λόγω του διαχωρισμού της Πολιτικής Προστασίας από την ΠΑΜ – ΠΣΕΑ, σύμφωνα με τον Ν. 3013/2002 «Αναβάθμιση Πολιτικής Προστασίας και λοιπές διατάξεις» αλλά και της εισαγωγής με τον Ν 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της

¹⁰² Τώρα Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (ΥΠΠ)

¹⁰³ Ταξιάρχος ε.α Πολυχρόνης Ναλμπάντης, «Κείμενο Εργασίας 22:Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», σ.32-38.

Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», όπου μεταρρυθμίστηκε η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας και επανακαθορίστηκαν τα όρια των αυτοδιοικητικών μονάδων, ο τρόπος εκλογής των οργάνων και οι αρμοδιότητές τους. Σε κανένα άρθρο του δεν αναφέρεται οτιδήποτε που να αφορά αρμοδιότητες και αποστολή σε περιόδους έντασης, επιστράτευσης και πολέμου στην τοπική άμυνα και την πολιτική άμυνα, αλλά και στο Άρθρο 186, όπου καθορίζονται οι «Αρμοδιότητες των Περιφερειών» δεν αναγράφεται τίποτα περί «Παλλαϊκής Άμυνας». Ενδεικτικό της γενικής απαξίωσης του έργου και της δομής ΠΑΜ-ΠΣΕΑ είναι το γεγονός ότι κατά την κατάρτιση του Ν. 3852/2010 «Πρόγραμμα Καλλικράτης» αρχικά δεν υπήρξε καμία πρόνοια για διοικητικές δομές πολιτικής άμυνας, οι οποίες εν τέλει προβλέφθηκαν μετά από επίμονα διαβήματα της Διεύθυνσης ΠΑΜ-ΠΣΕΑ του Υπουργείου Εσωτερικών¹⁰⁴. Επιπλέον στο νομοθετικό έργο της Βουλής το έτος 2012 υπήρξε σχέδιο νόμου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης με τίτλο «Αναδιοργάνωση Υπουργείων και ΝΠΔΔ», με βάση το οποίο οι Διευθύνσεις ΠΑΜ-ΠΣΕΑ υποβαθμίζονται σε τμήματα, με το αιτιολογικό της εξοικονόμησης πόρων.

Οι εμπλεκόμενοι κρατικοί φορείς δεν αποδίδουν την δέουσα βαρύτητα στον θεσμό, λόγω των προβλημάτων και προτεραιοτήτων «της καθημερινότητας» στις οποίες κατευθύνουν την προσπάθειά τους καθώς απο αυτές θα κριθεί το έργο και η επιτυχία τους απο το λαό.

Η στελέχωση των Υπηρεσιών ΠΑΜ – ΠΣΕΑ αποτελεί υποχρέωση και ευθύνη κάθε Υπουργείου και Περιφέρειας. Υφίσταται όμως αδυναμία στελέχωσης των Υπηρεσιών ΠΑΜ-ΠΣΕΑ στις Υπηρεσίες αυτές με εξειδικευμένο προσωπικό. Έτσι η στελέχωση των υπηρεσιών ΠΑΜ-ΠΣΕΑ σε όλους τους φορείς της δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης χαρακτηρίζεται από ελλείψεις και πολύ συχνά εντοπίζεται το φαινόμενο της απασχόλησης των εμπλεκόμενων υπαλλήλων σε παράλληλα καθήκοντα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται και παντελής απουσία πρόσληψης αποστράτων αξιωμάτων από τον μηχανισμό ΠΣΕΑ, σύμφωνα με τις επιταγές του Ν. 3852/2010 «Πρόγραμμα Καλλικράτης», γεγονός το οποίο έπληξε τον μηχανισμό τόσο σε σχεδιαστικό, όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο. Γενικά το προσωπικό του πολιτικού τομέα εμπλέκεται με τα αντικείμενα της ΠΣΕΑ ευκαιριακά χωρίς ιδιαίτερη εκ-

¹⁰⁴ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ. 181-183

παίδευση και με κριτήρια μη ορθολογικά, όπως καταστάσεις δυσμένειας από την ηγεσία.

Στον τομέα της εκπαίδευσης των στελεχών που επανδρώνουν τις διευθύνσεις και τα τμήματα των δομών της ΠΣΕΑ εντοπίζονται σοβαρότατες δυσχέρειες και ελλείψεις. Η Σχολή ΠΣΕΑ, που υπάγεται στο ΥΠΠ, αντιμετωπίζει προβλήματα στελέχωσης, παρουσιάζει ένα παρωχημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και η επιλογή των εκπαιδευομένων δεν συναρτάται με τη λογική της αντίστοιχης υπηρεσιακής εκμετάλλευσης αυτών σε δομές ΠΣΕΑ. Πέραν αυτών η Σχολή δεν επικοινωνεί με το υπόλοιπο σύστημα εκπαίδευσης των Δημοσίων Υπαλλήλων, γεγονός που παρατηρείται και στις Σχολές Εθνικής Άμυνας και Εθνικής Ασφάλειας, οι οποίες δεν είναι δικτυωμένες μεταξύ τους, αλλά και με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης¹⁰⁵.

Η στελέχωση των Τοπικών Μονάδων Πολιτικής Άμυνας του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως (τώρα ΥΠΠ) πραγματοποιείται με Πολιτική Επιστράτευση. Η εξεύρεση - επιλογή του προσωπικού γίνεται από το Γενικό Ονομαστικό Ευρετήριο Πολιτικής Επιστράτευσης (ΓΟΕΠΕ) το οποίο περιλαμβάνει όλους τους υποκείμενους σε Πολιτική Επιστράτευση πολίτες και το οποίο επικαιροποιείται κατ'έτος με διαγραφές (Θάνατοι – υπέρβαση ορίων ηλικίας – μεταδημοτεύσεις κ.λ.π) και νέες εγγραφές (νέες πλεονάζουσες Εφεδρείες). Για πολλούς άρρενες, τα τηρούμενα από τα Στρατολογικά Γραφεία στοιχεία διαμονής, επαγγέλματος και εκπαίδευσης είναι ανακριβή. Επί πλέον, δεν είναι γνωστό εάν έχουν καταγραφεί στα μητρώα αρρένων το σύνολο των αλλοδαπών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Τα κατά τόπους στρατολογικά γραφεία επιφορτίζονται με τη σύνταξη πινάκων των υποχρεωμένων σε συμμετοχή πολιτών, τη συνεχή ενημέρωση αυτών για τυχόν μεταβολές, τη δημιουργία των αντίστοιχων ΦΠΠ και του μηχανισμού αποστολής διανομής. Τα παραπάνω συνεπάγονται επιπρόσθετο προσωπικό και τεχνικό εξοπλισμό. Παρά τις αξιοσημείωτες προσπάθειες για επικαιροποίηση των στοιχείων τα τελευταία 5 χρόνια, στην πράξη, παρατηρείται αδυναμία ανευρέσεως / ειδοποιήσεως των επιστρατευομένων για την εκτέλεση ασκήσεων ή για εκπαίδευση και κατά συνέπεια δεν επιτυγχάνεται ικανοποιητική συγκρότηση των Μονάδων. Υπάρχει δυσχέρεια στην εφαρμογή του θεσμού κυρίως στη πραγματική ένταξη του γυναικείου

¹⁰⁵ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ. 185.

πληθυσμού στην ΠΑΜ λόγω έλλειψης μητρώων θηλέων και επομένως μη καταγραφής των Ελληνίδων στις Στρατολογικές Υπηρεσίες.

Η εκπαίδευση του προσωπικού που εμπλέκεται στην Πολιτική Άμυνα αποτελεί ένα πολύ σοβαρό θέμα καθ' όσον η από τον καιρό της ειρήνης ορθή οργάνωση και προετοιμασία προδιαγράφει την επιτυχία υλοποίησης του θεσμού και σε πραγματικές συνθήκες. Παρότι από το Ν.Δ 17/74 προβλέπονται σαφή και επαρκέστατα μέτρα για την εκπαίδευση του συνόλου των πολιτών είτε αυτοί εμπλέκονται ενεργά στις Μονάδες Πολιτικής Άμυνας, είτε αυτοί αποτελούν τμήμα του προστατευόμενου άμαχου πληθυσμού, στην πράξη ελάχιστα από αυτά τηρούνται, λόγω της απροθυμίας ή αδιαφορίας των πολιτών να συμμετέχουν σε έναν θεσμό που ανακαλεί την δυσάρεστη σκέψη ενός μελλοντικού πολέμου και τον οποίον η ίδια η Πολιτεία δεν προβάλλει ως πιθανό για να μην προκαλέσει κοινωνικές, οικονομικές και άλλες συνέπειες.

Για τη συμμετοχή στην Παλλαϊκή Άμυνα δεν προβλέπεται ιδιαίτερη αμοιβή, εκτός από τις περιπτώσεις συμμετοχής σε συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες και ασκήσεις. Επιπρόσθετα, ως ηθικές αμοιβές προβλέπονται η απονομή τιμητικού διπλώματος για όλους τους μετέχοντες και μεταλλίων σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αλλά προβλέπονται και ποινές φυλακίσεως και χρηματικές ποινές για την μη εφαρμογή των προβλέψεων των σχετικών νόμων. Η μη καταβολή αποζημιώσεως για την προσφορά του απωλεσθέντος χρόνου εργασίας στους υποκείμενους σε Πολιτική Επιστράτευση, αποτελεί έναν επίσης σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα στην προσέλευση του προσωπικού σε ασκήσεις ή επιμορφώσεις επί θεμάτων Πολιτικής Άμυνας. Στην σύγχρονη εποχή οικονομικής και εργασιακής στενότητας και αβεβαιότητας, είναι μη ρεαλιστικές ανάλογες απαιτήσεις εκ μέρους της Πολιτείας εφόσον δεν συνοδεύονται με ανάλογα κίνητρα ή παρεμβάσεις προς την εργοδοτική πλευρά.

Στα θέματα των υποδομών προστασίας του άμαχου πληθυσμού σε πολεμική περίοδο εντοπίζονται σοβαρότατες ελλείψεις. Τα υφιστάμενα καταφύγια σε καμία περίπτωση δεν καλύπτουν το σύνολο του πληθυσμού, ενώ η συντήρησή τους είναι ελλιπέστατη. Η νομοθετική ρύθμιση από το αρμόδιο Υπουργείο Ενέργειας, Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής για αλλαγή του γενικού οικοδομικού κανονισμού κατασκευής καταφυγίων εκκρεμεί επί μακρόν. Στο ίδιο πλαίσιο δεν υπάρχει φροντίδα για κατάλληλη στέγαση των υπηρεσιών ΠΣΕΑ, ως υπηρεσίες που θα δράσουν σε πολεμική περίοδο που πρέπει να εξασφαλισθεί η προστασία τους και η άμεση επαφή

τους με τις ΕΔ και την πολιτική ηγεσία. Επιπλέον το σύστημα ηχητικής προειδοποίησης του πληθυσμού με την λειτουργία σειρήνων παρουσιάζει αρκετά προβλήματα στο θέμα συντήρησης και επιθεώρησης τους από τους Δήμους, γίνονται όμως προσπάθειες βελτίωσης του με πρωτοβουλίες του ΥΠΠ και του ΓΕΕΘΑ.

Η εκτέλεση των δράσεων της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ θα βασισθεί στη εφαρμογή των σχεδίων της, τα οποία όμως σε πολλές περιπτώσεις παρουσιάζουν πολυπλοκότητα, κατακερματίζουν τις αρμοδιότητες και στηρίζονται σε παρωχημένους τρόπους αντιμετώπισης των καταστάσεων που θα δημιουργηθούν σε κρίση ή πόλεμο. Η λειτουργία τους δεν βασίζεται στις σύγχρονες αντιλήψεις περί διοίκησης και διαχείρισης καταστάσεων εκτάκτων αναγκών, με αποτέλεσμα να στερούνται της απαραίτητης ευελιξίας και προσαρμοστικότητας που απαιτούν οι ταχέως μεταβαλλόμενες καταστάσεις της σύγχρονης οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας, πόσο μάλλον μιας πολεμικής σύγκρουσης.¹⁰⁶

Τα τμήματα ΠΑΜ ή τα τμήματα ενίσχυσης της ΠΑΜ, για να καταστούν λειτουργικά και αποτελεσματικά ικανά για την εθνική άμυνα, πρέπει να επιτύχουν ένα αρκετά υψηλό επίπεδο συνεργασίας με τις μονάδες του τακτικού στρατού, ιδίως σε περιόδους χαμηλών εντάσεων ή πολεμικών συγκρούσεων. Ο ετήσιος χρόνος εκπαίδευσης δεν έχει καθοριστεί. Η επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα όμως εξαρτάται άμεσα από το βαθμό εκπαίδευσης των τμημάτων. Επιπλέον η ανομοιομορφία, οι ιδιαιτερότητες των συμμετεχουσών κοινωνικών ομάδων (άνδρες, γυναίκες, μεσήλικες, ηλικιωμένοι, έφηβοι) και ο περιορισμένος χρόνος εκπαίδευσης, θα συμβάλλουν στη χαμηλή ποιότητα της εκπαίδευσης. Η δομή και η οργάνωση των τμημάτων της ΠΑΜ, δεν είναι ομοειδής, αφού καθορίζονται ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες και συνθήκες και τις διατιθέμενες δυνάμεις, ενώ η εκπαίδευση η νοοτροπία, το φύλο και οι ηλικιακές ομάδες διαφέρουν. Ως αποτέλεσμα, δυσχεραίνεται η επιχειρησιακή σχεδίαση, ο ενιαίος συντονισμός και η διεύθυνση των επιχειρήσεων.

Η αποστολή των τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας, σε ότι τουλάχιστον αφορά την τοπική άμυνα, είναι περίπου όμοια, και μάλιστα υπολείπεται κατά την εκτέλεση της, των Μονάδων Εθνοφυλακής, οι οποίες υφίστανται σε ολόκληρη την Ελληνική Επικράτεια (Ν.1295/82, άρθρο 1,παρ.1 και 2). Οι Μονάδες Εθνοφυλακής, αποτελούν οργανική ένοπλη δύναμη του Στρατού Ξηράς. Η δομή και η οργάνωσή τους, η οποία

¹⁰⁶ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ. 185-186.

έχει δοκιμασθεί μακροχρόνια, και είναι γνωστή και αποδεκτή από την κοινή γνώμη, απορρέει από καθαρά στρατιωτικές διαδικασίες, είναι όμοια με αυτή του ενεργού στρατού και κατά συνέπεια μπορούν να λειτουργήσουν ομαλά, εντός της δομής και έπ' ωφελεία του, μέσα από το εφαρμοζόμενο σύστημα διοικήσεως και ελέγχου, γεγονός το οποίο διευκολύνει την επιχειρησιακή σχεδίαση και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων. Αντιμετωπίζουν το προσωπικό τους σύμφωνα με τους ισχύοντες για τον Ενεργό Στρατό κανονισμούς και νόμους. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα αυξήσεως της οροφής τους, ανάλογα με τις ανάγκες της επιχειρησιακής σχεδιάσεως.

Με τη συγκρότηση των τμημάτων της ΠΑΜ, θα έχουμε στην ουσία τρεις στρατούς, τον ενεργό Στρατό, τις Μονάδες Εθνοφυλακής και τις Μονάδες της ΠΑΜ, γεγονός το οποίο δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στο συντονισμό και τον έλεγχο, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων, αλλά και κατά το στάδιο των προπαρασκευών, σε θέματα επιλογής και εκπαίδευσης προσωπικού, ενημερώσεως, εξοπλισμού κλπ. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη εντονότερο λόγω της εμπλοκής πολλών φορέων στην οργάνωση, εκπαίδευση, εξοπλισμό και εκτέλεση της αποστολής των Μονάδων της ΠΑΜ.

Στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον, εκτιμάται ότι ο χρόνος αντιδράσεως και προπαρασκευής τόσο των τακτικών στρατευμάτων, όσο και των λοιπών τμημάτων που θα μετέχουν στις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στις περιοχές εγγύς ή εντός του Θεάτρου Επιχειρήσεων όπως τα νησιά του Αιγαίου, θα είναι πολύ περιορισμένος. Αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπειρίας και μέσων από την τοπική αυτοδιοίκηση σε θέματα διοικήσεως, εκπαίδευσης, συντηρήσεως και εξοπλισμού των τμημάτων Παλλαϊκής Άμυνας, αλλά και το φόρτο εργασίας των δυνάμεων της Ελληνικής Αστυνομίας, καθιστούν αμφίβολη και εκτιμάται ότι δεν θα επιτρέψουν την έγκαιρη συγκρότηση, οργάνωση και δραστηριοποίηση των τμημάτων της ΠΑΜ, με την υφιστάμενη οργάνωση.

Λόγω του δημογραφικού προβλήματος και της μετανάστευσης στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, η οργάνωση της ΠΑΜ σε όλη τη χώρα είναι ανέφικτη. Η ερήμωση πολλών αγροτικών περιοχών, έχει ως συνέπεια την έλλειψη του αναγκαίου προσωπικού για τη στελέχωση της. Πρέπει ακόμα να ληφθεί σοβαρά υπόψη η ιδιαιτερότητα ορισμένων περιοχών, ιδιαίτερα στη Θράκη και στις νήσους Κω και Ρόδο, στις οποίες ζει και δραστηριοποιείται Μουσουλμανικός πληθυσμός, καθώς και οι αλλαγές στη εθνολογική σύσταση του πληθυσμού, σε πολλές περιοχές, λόγω της αθρώας εγκαταστάσεως μεταναστών και ιδιαίτερα στα νησιά του Αιγαίου. Είναι

επίσης γνωστό ότι στο λεκανοπέδιο Αττικής είναι συγκεντρωμένος ο μισός σχεδόν πληθυσμός της χώρας και συνεπώς υπάρχει άφθονο δυναμικό για τη στελέχωση της ΠΑΜ. Η εφαρμογή της ΠΑΜ με γεωγραφικά κριτήρια, σε συνδυασμό με την ανισοκατανομή του πληθυσμού, θα οδηγήσει στο εξής παράδοξο: στις παραμεθόριες περιοχές, όπου είναι κυρίως απαραίτητη η ΠΑΜ, λόγω έλλειψης πληθυσμού θα χωλαίνει η εφαρμογή της, ενώ αντίθετα στις περιοχές της ενδοχώρας θα υπάρχει συσσώρευση δυνάμεων. Το πρόβλημα είναι η αξιοποίηση αυτού του τεράστιου όγκου δυνάμεων.

Με βάση τα παραπάνω παρατηρείται διαχρονικά ότι οι υπηρεσιακές δομές της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ δεν έχουν την προσοχή που τους αρμόζει σε σχέση με το έργο που θα επιτελέσουν αν απαιτηθεί, τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και υπηρεσιακής ηγεσίας της χώρας. Απόρροια της γενικής απαξίωσης, αλλά και της υφιστάμενης δημοσιονομικής κατάστασης είναι και οι εξαιρετικά μειωμένες πιστώσεις σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες. Η χρηματοδότηση των δομών της Πολιτικής Άμυνας της χώρας ήταν πάντοτε στα χρόνια της μεταπολίτευσης ελλιπής και χωρίς πραγματική αντιστοίχιση με τον σκοπό που έπρεπε να καλύψουν. Επίσης οι πόροι που διατίθενται για τα έργα της ΠΣΕΑ δεν είναι σαφές ότι τελικώς διατίθενται για το σκοπό που έχουν χορηγηθεί ή καλύπτουν άλλες τρέχουσες έκτακτες ανάγκες του κρατικού μηχανισμού. Η υποβάθμιση αυτή οδηγεί σε πτώση του κύρους των εν λόγω υπηρεσιών που αναπόφευκτα έχει επίπτωση και στο ηθικό των εργαζομένων σε αυτές, οδηγώντας τελικά σε έναν φαύλο κύκλο απαξίωσης, γεγονός όμως που θέτει σοβαρά ερωτήματα για τις επιπτώσεις στην εθνική ασφάλεια της χώρας.¹⁰⁷

Κεφάλαιο πέμπτο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω αναφερόμενα εξάγονται τα ακόλουθα κύρια συμπεράσματα:

α. Η Τουρκία, εκτιμάται ότι για μακρύ χρονικό διάστημα ακόμη, ανεξάρτητα των ενεργειών εντάξεώς της στην Ε.Ε, θα αποτελεί την κύρια και άμεση απειλή για τη χώρα μας. Λόγω του ευαίσθητου της περιοχής στην οποία βρίσκεται η χώρα μας και της υφισταμένης απειλής κυρίως εξ Ανατολών, είναι αναγκαία η διατήρηση των

¹⁰⁷ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ. 186

Ενόπλων Δυνάμεων σε ένα βαθμό αυξημένης ετοιμότητας, τουλάχιστον στις κρίσιμες περιοχές και κατά προτεραιότητα στα νησιά του Αιγαίου.

β. Το νέο περιβάλλον ασφαλείας σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, επιβάλλει τον μερικό επανακαθορισμό των δημιουργουμένων απειλών στο μέλλον, αλλά και την αντιμετώπισή τους από ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό, με ενέργειες άμεσες, ταχύτατες και αποτελεσματικές. Σ' ένα ενδεχόμενο πόλεμο ο αντίπαλος πιθανόν να επιδιώξει να πλήξει όχι μόνο τις Ένοπλες Δυνάμεις μας αλλά και να προσβάλλει ζωτικούς στόχους στο εσωτερικό και σε βάθος της χώρας μας. Σε περίπτωση επιτυχούς εκβάσεως μίας τέτοιας ενέργειας του αντιπάλου, ενδέχεται να επηρεασθεί σημαντικά η εξέλιξη των επιχειρήσεων των φιλίων δυνάμεων καθ' όσον θα έχει σοβαρές ψυχολογικές συνέπειες.

γ. Λαμβάνοντας υπ' όψη την ισχύουσα νομοθεσία και από την παράθεση των παραπάνω, καθίσταται φανερό ότι η Ελλάδα ευρισκομένη σε μία περιοχή υψίστου στρατηγικού ενδιαφέροντος με ποικίλες απειλές, δεν πρέπει να εφησυχάζει και να αρκείται στην προάσπιση των Εθνικών της συμφερόντων μόνο με τις Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά θα πρέπει να αναζητεί και άλλους τρόπους ενισχύσεως της Εθνικής Άμυνας, προς μεγιστοποίηση του επιθυμητού αποτελέσματος. Η Παλλαϊκή Άμυνα συμμετέχει στην Εθνική Άμυνα της χώρας με τον τοπικό πληθυσμό που δεν έχει διατεθεί για τις άμεσες ανάγκες των ΕΔ (Επιστράτευση εφέδρων - Εθνοφυλακή) και είναι δυνατό κατ' αρχή να ανήκει και στα δύο φύλλα (άνδρες γυναίκες). Αποτελεί δε κατ' ουσία προέκταση των ήδη υπαρχόντων θεσμών της Εθνοφυλακής και ΠΣΕΑ και είναι δυνατό να καλύψει ολόκληρο τον Ελληνικό χώρο, με προτεραιότητα τον ευαίσθητο χώρο των ν. Αιγαίου, συμβάλλοντας στην ουσία στην αντιμετώπιση των υφισταμένων κινδύνων ή απειλών στην ειρήνη αλλά και τον πόλεμο, με την προϋπόθεση της άρτιας και αποτελεσματικής οργανώσεως και συνέργειας πολιτικού και στρατιωτικού στοιχείου, αυξάνοντας τις δυνατότητες και την αξιοπιστία της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας μας, την λαϊκή συναίνεση και προετοιμασία, με το λιγότερο δυνατό κόστος. Εξασφαλίζει μάλιστα λόγω της διαθεσιμότητας και του τοπικού της χαρακτήρα την απαραίτητη βοήθεια στις ένοπλες δυνάμεις ώστε να κινητοποιήσουν, να αναπτύξουν και να διατηρήσουν την αμυντική τους ικανότητα και την ελευθερία τους να λειτουργούν. Επιφέρει σημαντικά τακτικά και επιχειρησιακά οφέλη τόσο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας ταχέως εξελισσόμενης κατάστασης, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη προβολή αξιόπιστης αποτροπής, αλλά και μια ταχεία, ασφαλή και αποτελεσματική κινητοποίηση και αντίδραση, χωρίς την ολοκλήρωση της επι-

στράτευσης, όσο παράλληλα και για την επίτευξη αποφασιστικού πλεονεκτήματος σε τόπο και χρόνο, προσφέροντας πλεονέκτημα ελιγμού σε βάθος, επιλογές εμπλοκής, επίγνωση της τακτικής κατάστασης, ακριβή στοχοποίηση, ολοκληρωμένη προστασία δύναμης και εστιασμένη διοικητική μέριμνα. Συνοψίζοντας, η διπλή χρήση μίας και της αυτής δομής αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών από τις ΠΔ στην ειρήνη και στον πόλεμο έχει τα ακόλουθα θετικά αποτελέσματα: Διοικητική συνέχεια, μετάδοση της προϋπάρχουσας πείρας, οικονομίες κλίμακας από την χρήση του ίδιου προσωπικού και υποδομών και την ενιαία εκπαίδευση, ολιστική αντιμετώπιση των κινδύνων από την πρόληψη μέχρι την αποκατάσταση, ανανέωση των προσεγγίσεων των προβλημάτων με την δημιουργική μείξη στρατιωτικής και μη στρατιωτικής οπτικής και διοικητικών πρακτικών, δυνατότητα αξιοποίησης εθελοντικών οργανώσεων, μη πρόκληση πανικού στους πολίτες κατά τις ασκήσεις ή κατά την εφαρμογή σχεδίων, δυνατότητα απόκρισης σε νέου τύπου απειλές, όπως αυτή των ασύμμετρων απειλών και ειδικά στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυνατότητα χρήσης κοινοτικών κονδυλίων, αφού οι δομές είναι οι ίδιες¹⁰⁸.

δ. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι θα πρέπει:

1. Να καθοριστεί επακριβώς η αποστολή και τα καθήκοντα των τμημάτων ΠΑΜ.

2. Με δεδομένα τα προβλήματα επανδρώσεως των ΕΔ, κρίνεται σκόπιμο να καταγραφούν με όσο το δυνατό μεγαλύτερη προσέγγιση οι δυνάμενοι να ενταχθούν στα τμήματα ΠΑΜ.

3. Να καθοριστούν επακριβώς τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις των Δημοσίων φορέων καθώς και της τοπικής αυτοδιοικήσεως στην εμπλοκή τους, τόσο στην οργάνωση και επιμόρφωση των τμημάτων ΠΑΜ στον καιρό της ειρήνης, όσο και τον έλεγχο και συντονισμό, σε καταστάσεις εντάσεων ή πολέμου.

4. Να συμπεριληφθούν στα προγράμματα επιμορφώσεως και τα μέσα μαζικής ενημερώσεως με εκπροσώπους, καθώς και άλλοι φορείς του δημοσίου ή ιδιώτες (νοσοκομεία, επιχειρήσεις κλπ) που θα μπορούσαν να συμβάλλουν σημαντικά στην οργάνωση, εκπαίδευση αλλά και στον εξοπλισμό των τμημάτων ΠΑΜ.

¹⁰⁸ Συμπεράσματα ομιλίας Παναγιώτη Ζαρίφη, Νομικού, Απόφοιτου ΕΣΔΔ, Msc Πολιτικής Επιστήμης, Στελέχους της Δνσης ΠΑΜ ΠΣΕΑ του Υπουργείου Εσωτερικών, «Πολιτική Άμυνα, Πολιτική Προστασία ή Διαχείριση Έκτακτων Αναγκών; Η διεθνής πρακτική!» στην Ημερίδα Δνσης ΠΣΕΑ του ΓΕΕΘΑ, 09 Ιανουαρίου 2015. <http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/conferences-el/4126> (έγινε πρόσβαση στις 23 Ιουλίου 2019).

5. Να ληφθεί μέριμνα για την ενημέρωση του πληθυσμού (και ιδιαίτερα των γυναικών) για το θεσμό και την αποστολή της ΠΑΜ, έτσι ώστε να γίνει αποδεκτή όχι σαν υποχρέωση που επισύρει ευθύνες στους μη συμμετέχοντες, αλλά σαν καθήκον για τον κοινό σκοπό.

6. Το υπάρχον οξύ δημογραφικό πρόβλημα της χώρας, η μείωση του πληθυσμού στις παραμεθόριες περιοχές και η αύξηση του μέσου όρου ζωής των Ελλήνων, επιβάλλει να επανεξετασθούν τα όρια συμμετοχής στα Σχέδια επιστρατεύσεως, στην Εθνοφυλακή και στην Παλλαϊκή Άμυνα.

7. Πρωταρχικός παράγων αποτελεσματικής οργανώσεως της Παλλαϊκής Άμυνας, είναι η λαϊκή αποδοχή και συναίνεση. Να πεισθεί δηλαδή όλος ο πληθυσμός και να συνειδητοποιήσει ότι η άμυνα της ιδιαίτερης πατρίδας του είναι δική του υπόθεση και ότι θα πρέπει να αγωνισθεί για την εξασφάλισή της. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να γίνει ενημέρωση του πληθυσμού για την απειλή και τους κινδύνους τους οποίους διατρέχει. Να πεισθεί ο Ελληνικός λαός στο σύνολό του, ότι δεν υπάρχουν μάχιμοι και άμαχοι σε περίπτωση πολεμικής συρράξεως και να προετοιμασθεί ψυχολογικά, ότι όλοι αδιακρίτως θα υπόκεινται σε προσβολές και επιθέσεις, πλην όμως η Πολιτεία θα λάβει όλα τα ενδεικνύόμενα μέτρα για την προστασία του. Απαιτείται προγραμματισμός δράσεων κρατικής επικοινωνιακής και εκπαιδευτικής πολιτικής σε βάθος χρόνου, που θα εξασφαλίσει την απαραίτητη εσωτερική νομιμοποίηση για την εφαρμογή της Παλλαϊκής Άμυνας. Είναι προφανές, ότι η Εθνική Άμυνα δεν επιτυγχάνεται με μια απλή λογιστική διαδικασία και πρακτική, αλλά μέσω μιας, πολυσύνθετης κινητοποίησης και συνεργασίας των φορέων και των πολιτών του κράτους. Στηρίζεται σε ιδανικά και αξίες, οι οποίες πηγάζουν από την ιστορία, τον πολιτισμό και τις παρακαταθήκες του έθνους. Αυτό ακριβώς αποτελεί την ικανή και αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη μιας αξιόπιστης εθνικής άμυνας και είναι προφανές, ότι η εθνική άμυνα είναι ευθέως ανάλογη με την ποιότητα της παιδείας και της εκπαίδευσης. Η παιδεία είναι μια σοβαρή εθνική υπόθεση με την οποία γαλουχούνται οι νέοι στις διαχρονικές αξίες του έθνους, γεγονός που τους καθιστά υπευθύνους και ικανούς πολίτες για να επιτελέσουν το εθνικό τους χρέος όταν απαιτηθεί. *«Εθνική Παιδεία και Εθνική Άμυνα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους, αφού δεν μπορεί να υπάρξει η μία χωρίς την άλλη, συνιστούν τον κορμό της εθνικής πολιτικής μιας χώρας και βασική προϋπόθεση για την εθνική της ανεξαρτησία, εδαφική και πνευματική».*¹⁰⁹

¹⁰⁹ Γ.Δ. Μπαμπινιώτης, « Η Παιδεία ως Εθνική Άμυνα», στο *Εθνικές Επάλξεις, Διμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση ΣΕΕΘΑ*, Αρ. Τεύχ. 44, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2001, σ. 20-24.

8. Για την εφαρμογή του νόμου περί «Παλλαϊκής Άμυνας» απαιτείται ό-πως τα συναρμόδια υπουργεία εκδώσουν κοινές υπουργικές αποφάσεις με εισήγηση στο ΚΥΣΕΑ, για συγκρότηση των προβλεπομένων διυπουργικών επιτροπών.

9. Σε περίπτωση που ο νόμος δεν μπορεί να τύχει της πλήρους εφαρμογής σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδος (π.χ. περιοχή Έβρου-Νησιά Ανατολικού Αιγαίου) λόγω περιορισμένου τοπικού πληθυσμού, να εξετασθεί η δυνατότητα η Τοπική Άμυ-να να καλύπτεται από την Εθνοφυλακή (με ανάλογη τροποποίηση του νόμου), η οποία και θα πρέπει να διευρυνθεί με τη συμμετοχή και των γυναικών, τουλάχιστον στην αρχή σε εθελοντική βάση.

10. Να ξεκινήσει η χρηματοδότηση εφαρμογής του νόμου περί Παλλαϊκής Άμυνας από τους προϋπολογισμούς του ΥΠΕΘΑ και των λοιπών εμπλεκόμενων υ-πουργείων. Έχοντας υπ' όψη τους προϋπολογισμούς προηγούμενων ετών και διαβλέ-ποντας το μέλλον για την αναζήτηση κονδυλίων στον τομέα της Παλλαϊκής Άμυνας, είναι φανερό ότι με την εξελικτική πορεία των πραγμάτων (λειτουργικό κόστος των Ε.Δ.) θα είναι ολοένα και περισσότερο δύσκολο να ανεβρεθούν, αν αυτά δεν εντα-χθούν από τώρα ως ποσοστό του υφισταμένου προϋπολογισμού του ΥΠΕΘΑ. Τα τε-λευταία έτη η μείωση των αμυντικών δαπανών, λόγω οικονομικής κρίσης αλλά και σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΕΕ, είχε ως αποτέλεσμα αυτές να περιοριστούν σε ποσοστό γύρω στο 2% του ΑΕΠ, με περίπου το 70% αυτού του ποσού να καλύπτει τη μισθοδοσία, ενώ αντίθετα η αναπτυξιακή δομή (εξοπλισμοί) μειώθηκαν κατά 86% περίπου σε σύγκριση με το 2009. Έτσι, το βασικό πρόβλημα για την αδυναμία υιοθε-τήσεως του μοντέλου του επαγγελματικού ή του ημι-επαγγελματικού στρατού, ασχέ-τως από τη θεσμική και ζωτικής σημασίας ανάγκη συμμετοχής όλων των πολιτών στην άμυνα της χώρας, είναι η ανεπαρκής χρηματοδότηση των Ε.Δ.¹¹⁰ Η πρόσληψη μεγάλου αριθμού επαγγελματιών οπλιτών προς αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, θα επιβαρύνει σημαντικά το λειτουργικό κόστος των Ενόπλων Δυνά-μεων, γεγονός το οποίο καθιστά δυσχερή και τη διάθεση πόρων για την οργάνωση, τον εξοπλισμό και την εκπαίδευση των δυνάμεων της Παλλαϊκής Άμυνας.

Προτάσεις

Εφαρμογή της Παλλαϊκής Άμυνας.

¹¹⁰ Μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ για τη «Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα», [επιμέλεια. Θ.Ντόκος], *Άμυνα και Διπλωματία*, τεύχος. 325, Μάρτιος 2019, σ. 29.

Από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει ότι είναι κοινή διαπίστωση η ανεπάρκεια των δομών της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις της εθνικής άμυνας και κατ' επέκταση στη συνδρομή του πολιτικού τομέα στην αποστολή των ΕΔ σε περιόδους κρίσης ή πολέμου. Τα αίτια που αναλύθηκαν παραπάνω, δείχνουν ότι η βάση του προβλήματος εντοπίζεται σε αγκυλώσεις και νοοτροπίες του παρελθόντος, που πλέον τα δεδομένα της οικονομικής κρίσης που βιώνει η χώρα μας και η αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου, τις καθιστούν παρωχημένες και ίσως επικίνδυνες για την εθνική ασφάλεια και άμυνα. Τα πλεονεκτήματα της εφαρμογής του Ν. 2641/1998 περί Παλλαϊκής Άμυνας και κυρίως οι διατάξεις που αφορούν την πολεμική προετοιμασία, σχεδιασμό και κινητοποίηση, μπορούν να δώσουν άμεσα την ώθηση για ενεργοποίηση των δυνάμεων της Πολιτείας ώστε να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις που πιθανόν να αντιμετωπίσει η Ελλάδα.

Η υιοθέτηση της ΠΑΜ πρωτίστως στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου, θα δράσει συμπληρωματικά στο ρόλο των ΕΔ και δημιουργεί από τον καιρό της ειρήνης τους απαραίτητους μηχανισμούς για οργάνωση των πολιτών, ώστε να αντιμετωπίσουν με ψυχραιμία την επερχόμενη σύγκρουση και να συμβάλουν θετικά στην επίτευξη των εθνικών στόχων. Η ετοιμότητα Πολιτείας και ΕΔ θεμελιώνει την πιο πειστική απάντηση στον αντίπαλο, καθώς η αποφασιστικότητα, η εκπαίδευση και ο εξοπλισμός πολιτών και ένστολων αποτελεί τον βέλτιστο αποτρεπτικό παράγοντα. Είναι μία πρόταση που υποστηρίζει πρωτίστως την ειρήνη, ενισχύει τη διπλωματική ικανότητα της χώρας και απομακρύνει τον κίνδυνο του πολέμου. Αφορά κυρίως σε χαμηλού κόστους δομικές-οργανωτικές μεταβολές κατόπιν ουσιαστικού και εφαρμόσιμου σχεδιασμού, που εξοικονομούν πόρους από τη διπλή χρήση σε ειρήνη και πόλεμο και επιτρέπουν την πλήρη αξιοποίηση των υπαρχόντων μέσων και προσωπικού και παρέχουν τη δυνατότητα ταχείας επιτεύξεως της μέγιστης αμυντικής ικανότητας μέσα στα πλαίσια των υφισταμένων περιορισμών σε ανθρώπινο δυναμικό και πόρους. Κατά τη διάρκεια κρίσης ή πολέμου, βελτιώνει τις προϋποθέσεις για τις ενεργές Μονάδες έγκαιρης επίτευξης της επιθυμητής επιχειρησιακής ετοιμότητας και εκτέλεσης της αποστολής τους. Επιφέρει σημαντικά τακτικά και επιχειρησιακά οφέλη τόσο για την αποτελεσματική αντιμετώπιση μιας ταχέως εξελισσόμενης κατάστασης, εξασφαλίζοντας την απαραίτητη προβολή αποτροπής αλλά και μια ταχεία, ασφαλή και αποτελεσματική κινητοποίηση και αντίδραση, χωρίς την ολοκλήρωση της επιστράτευσης, όσο παράλληλα και για την επίτευξη αποφασιστικού πλεονεκτήματος σε τόπο και χρόνο, μετατρέποντας με τη μαζική συμμετοχή του πληθυσμού στην αντίσταση, μια

κεραυνοβόλο εχθρική επίθεση σε παρατεταμένη σύγκρουση, με εξαιρετικά υψηλό κόστος και αμφίβολο κέρδος για τον δυνητικό εισβολέα. Η ΠΑΜ καθιστά συνυπεύθυνους τους πολίτες της κάθε περιοχής στην άμυνα του χώρου τους. Ο πληθυσμός γνωρίζει πως θα συμπεριφερθεί σε περίπτωση πολέμου ή και γενικότερα σε φυσικές καταστροφές και απομακρύνεται το ενδεχόμενο πρόκλησης πανικού. Από τα παραδείγματα συμπεριφοράς των πολιτών και του κρατικού μηχανισμού που έχουν παρατηρηθεί τα τελευταία έτη σε έκτακτες καταστάσεις, τα μηνύματα δεν είναι αισιόδοξα, καθώς η μη ενημέρωση του πληθυσμού για το πώς πρέπει να συμπεριφερθεί σε αυτές τις καταστάσεις, οδήγησε και στην μη αποτελεσματικότητα των δυνάμεων της ΠΠ, η οποία ενήργησε μόνη της χωρίς την συνδρομή των δράσεων της ΠΣΕΑ.

Εκτός από την άμεση ενεργοποίηση του νομοθετικού πλαισίου της ΠΑΜ, σε δεύτερο χρόνο θα πρέπει να ανοίξει ξανά η συζήτηση για το αν η ελληνική πρακτική, η οποία διαφέρει από το διεθνές γενικό πρότυπο, του διαχωρισμού της ΠΠ για τον καιρό της ειρήνης και της ΠΣΕΑ για την πολεμική περίοδο αποτελεί πλέον την βέλτιστη λύση. Η αλλαγή του ορισμού της ΠΑΜ στην κατεύθυνση της *«οργανωμένης κινητοποίησης του λαού, συμπληρωματικά με τις ΕΔ, για την αντιμετώπιση κάθε είδους έκτακτης ανάγκης με την οργάνωση, προπαρασκευή, προστασία πληθυσμού, εγκαταστάσεων και διαρκή ετοιμότητα του κράτους και του λαού»*¹¹¹, θα αποτελούσε το έναυσμα για την επεξεργασία ενός νέου ολιστικού σχεδίου νόμου που θα κάλυπτε τις αμυντικές ανάγκες της χώρας μας, παντρεύοντας λειτουργικά τις ΕΔ με τους πολιτικούς φορείς. Προς κέρδος πολύτιμου χρόνου και μέχρι την ψήφιση του νέου ολιστικού θεσμικού πλαισίου, απαιτείται να προηγηθεί μια διαδικασία κωδικοποίησης των σχετικών υπαρχόντων νόμων, προς διάκριση, ομαδοποίηση και συσχετισμό των καθηκόντων και υποχρεώσεων των εμπλεκομένων, γεγονός που θα διευκολύνει την γρηγορότερη εφαρμογή της παλλαϊκής άμυνας και θα μειώσει τις τριβές, τη σύγχυση και φυσικά την απώλεια πολύτιμου χρόνου.

Η νέα νομοθετική παρέμβαση, θα πρέπει να εξασφαλίζει τους τομείς της έγκαιρης προειδοποίησης και ενημέρωσης του πληθυσμού, την αποκατάσταση των ζημιών, την αυτοπροστασία των πολιτών, την εκπαίδευσή τους, την πολιτική κινητοποίηση των ΔΑΙ και ΑΙ και την οργάνωση ένοπλων ομάδων. Η προειδοποίηση και ενημέρωση του πληθυσμού αποτελεί κομβικό παράγοντα στη δημιουργία κατάλληλου ψυχολογικού κλίματος για τη σωστή συμπεριφορά του και την αποφυγή του πανικού. Η

¹¹¹ Χ. Γεωργακάκης, *Ταραγμένα Χωρικά Ύδατα, για ένα νέο ρόλο*, σ. 70.

τεχνολογία πλέον καθιστά εύκολη την μεταβίβαση των απαραίτητων πληροφοριών στους πολίτες ενημερώνοντας τους για θέματα αυτοπροστασίας, ατομικής - ομαδικής συμπεριφοράς και οργανωμένης αντιμετώπισης κάθε είδους έκτακτης ανάγκης. Στο τομέα της αποκατάστασης των ζημιών μπορεί να σχεδιαστεί ο τρόπος της συμμετοχής του πληθυσμού σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, ώστε με την προμήθεια του απαιτούμενου υλικού να εξασφαλιστεί η ταχύτερη δυνατή επέμβαση για την πρόληψη, καταστολή και αποκατάσταση των απωλειών στις υποδομές φυσικές και ψηφιακές, τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη βιομηχανία και τις κρίσιμες επιχειρήσεις. Η αυτοπροστασία, η αυτοάμυνα και η αλληλοβοήθεια των πολιτών αποτελεί προτεραιότητα για την επιβίωση των δομών του κρατικού μηχανισμού. Στη σημερινή εποχή της ευδαιμονίας και της εξάρτησης του ατόμου από τα υλικά αγαθά, η προσαρμογή σε καταστάσεις επιβίωσης μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την κατάλληλη προετοιμασία και εκπαίδευση προ του έκτακτου γεγονότος.

Ακολούθως στην πολιτική κινητοποίηση και οργανωτική ανάπτυξη των Πολιτικών Κρατικών Υπηρεσιών και κρίσιμων Οργανισμών απαιτείται, μεταξύ άλλων, η πρόβλεψη για λήψη κατάλληλων μέτρων για την συνέχιση της λειτουργίας τους, η εξασφάλιση των απαραίτητων μέσων και εφοδίων για την κάλυψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού καθώς και των ΕΔ, η διασύνδεσή τους με τις λοιπές δράσεις ΠΑΜ-ΠΣΕΑ και τις ΕΔ και η επίβλεψη των θεμάτων επίταξης και μίσθωσης μέσων και εργασίας στα πλαίσια της αντιμετώπισης κρίσιμων καταστάσεων. Παράλληλα οι σύγχρονες συμβατικές και ασύμμετρες απειλές επιβάλλουν την συγκρότηση και εκπαίδευση ένοπλων ομάδων που θα εντάσσονται στο γενικό αμυντικό σχεδιασμό της χώρας, ώστε να επιτυγχάνεται ολοκληρωμένη και αποτελεσματική άμυνα σε τοπικό επίπεδο, που θα αποτρέψει τον αντίπαλο να προχωρήσει σε κλιμάκωση στις κρίσιμες περιοχές.

Συγγώνευση ΠΑΜ-ΠΣΕΑ και ΠΠ.

Όλες οι τελευταίες μελέτες που αφορούν το μηχανισμό αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών, λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή εμπειρία, συγκλίνουν στην πρόταση για διαμόρφωση μιας ενιαίας δημόσιας πολιτικής, δηλαδή της ενοποίησης των δομών της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ και της ΠΠ. Οι δύο πολιτικές έχουν ουσιαστικά τους ίδιους επιχειρη-

σιακούς στόχους και μπορούν να εφαρμόσουν κοινές διοικητικές και οργανωτικές δράσεις. Εκτός από το άμεσο αποτέλεσμα στη μείωση του διοικητικού φορτίου, η ΠΑΜ-ΠΣΕΑ και η ΠΠ έχουν πολλά να δώσουν η μία από την άλλη. Η ΠΑΜ-ΠΣΕΑ έχει να συνεισφέρει την μακρόχρονη λεπτομερή σχεδιαστική της πείρα και η ΠΠ την αντίστοιχη επιχειρησιακή. Η ενοποίηση θα δώσει την ευχέρεια χρήσης σχεδίων της ΠΣΕΑ, ιδιαίτερα χρήσιμων σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης που δεν συνιστούν πολεμική ένταση, ενώ σήμερα κάτι τέτοιο θα σήμαινε πανικό για τους πολίτες.

Στην πράξη και οι δύο πολιτικές έχουν τους ίδιους στόχους που τους υλοποιούν με παρόμοιο τρόπο. Η διεθνής τάση είναι η ενοποίηση των δύο πολιτικών, ώστε μέσα από ένα κοινό πρόγραμμα εκπαίδευσης να δημιουργούνται διοικητικά πρωτόκολλα, άμεσα εφαρμόσιμα χωρίς ιδιαίτερη επιστασία και διοικητικό φόρτο. Οι διοικητικές δομές θα απλοποιηθούν μέσω της συγχώνευσης ενώ τα σχέδια και το στελεχικό δυναμικό της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ θα αναβαθμίσουν το κύρος τους, αποκτώντας επιχειρησιακή εμπειρία και στην ειρηνική περίοδο, αποφεύγοντας έτσι την σημερινή τους περιθωριοποίηση. Τέλος η κοινή χρηματοδότηση επιβάλλεται πλέον και λόγω της σημερινής δημοσιονομικής συγκυρίας, που ίσως αποτελεί ευκαιρία ώστε να ξεπεραστούν χρόνιες αγκυλώσεις και να διορθωθεί η λανθασμένη επιλογή του διαχωρισμού της ΠΠ την δεκαετία του 1990. Ο κοινός προϋπολογισμός θα μπορέσει να χρηματοδοτήσει ακόμα και μέσα από ευρωπαϊκά κονδύλια, την αναγκαία αναβάθμιση των υποδομών της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ, η οποία απαιτεί κατάλληλα κτήρια, ασφαλείς επικοινωνίες, ανανέωση των υλικών των Μονάδων της και συνεχή εκπαίδευση του προσωπικού της. Σε αντίθετη περίπτωση δεν είναι μακριά η μέρα της παντελούς απαξίωσής της, η οποία με δεδομένη την γεωπολιτική θέση και των κινδύνων που διατρέχει η χώρα μας, δεν έχουμε την πολυτέλεια να επιτρέψουμε¹¹².

Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στο πλαίσιο αναμόρφωσης των δομών της ΠΣΕΑ θα πρέπει να ανοίξει η συζήτηση για ριζικές τομές στη δημόσια διοίκηση και ιδιαίτερα την τοπική αυτοδιοίκηση, που αποτελούν τον πυρήνα και την ραχοκοκαλιά του κρατικού μηχανισμού εκτάκτων αναγκών, προκειμένου να βελτιωθεί δραστικά η αποτελεσματικότητά τους. Κομβικός είναι ο ρόλος των δήμων, οι οποίοι με το «Πρόγραμμα Καλλικράτης» έχουν αποκτή-

¹¹²Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ.186-188.

σει το απαραίτητο χωρικό και διοικητικό μέγεθος που επιβάλλει την ενεργό συμμετοχή τους στην υλοποίηση των σχεδίων εκτάκτων αναγκών. Ενδεικτικά θα μπορούσαν να συμβάλουν πέραν των άλλων και στη σχεδίαση, καθώς έχουν τοπικά πολύ καλύτερη εποπτεία, τόσο των στόχων και του τρόπου προστασίας τους, όσο και των διαθέσιμων ανθρώπινων δυνάμεων και υλικών πόρων. Η αποστολή για παράδειγμα της Δημοτικής Αστυνομίας είναι παρεμφερής με την αποστολή της Πολιτικής Άμυνας, με προσωπικό ήδη οργανωμένο, εξοπλισμένο και επιχειρησιακά ενεργό, που συνεργάζεται με την ΕΛ.ΑΣ σε καθημερινή σταθερή βάση. Στις μέρες μας έχει πλέον ολοκληρωθεί η μεταβολή της αυτοδιοικητικής διακυβέρνησης της χώρας, οπότε προβάλλεται μοναδική ευκαιρία για ριζική αναθεώρηση του μηχανισμού της ΠΣΕΑ με βάση ένα νέο σύγχρονο και αποτελεσματικό πρότυπο.

Στο πλαίσιο των προτεινόμενων αλλαγών θα πρέπει να προβλεφθεί και η πλήρη αξιοποίηση των εθελοντών, των οποίων οι οργανώσεις διαθέτουν μακρά και σημαντική πείρα και στην χώρα μας. Η ένταξή τους στο δυναμικό της ΠΣΕΑ μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματική και σε συνδυασμό με τις Μονάδες Τοπικής Άμυνας θα αποτελέσουν τον κορμό αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε τοπικό επίπεδο. Επίσης η ενθάρρυνση συμμετοχής με παροχή κινήτρων του ενήλικου πληθυσμού σε οργανώσεις πυροσβεστών, νοσοκόμων, διασωστών και άλλων κρίσιμων ειδικοτήτων θα ενισχύσει τις δυνάμεις του κράτους στην ειρηνική περίοδο και θα εξασφαλίσει την επιβίωση του πληθυσμού στον πόλεμο, καθώς μεγάλο μέρος του θα διαθέτει επαρκή εκπαίδευση και εμπειρία για την αντιμετώπιση περιστατικών έκτακτης ανάγκης¹¹³.

Ο Ρόλος Της Εθνοφυλακής.

Η οργάνωση του πληθυσμιακού δυναμικού από την ειρηνική περίοδο, με σκοπό τη συμβολή του στην άμυνα και πολιτική προστασία της χώρας και την ενίσχυση και υποβοήθηση των Ενόπλων Δυνάμεων στην εκπλήρωση της αποστολής τους, αποτελεί περιεχόμενο

¹¹³ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας.», σ. 191-192.

και της Εθνοφυλακής¹¹⁴. Η ανάγκη οργάνωσης της Εθνοφυλακής θα πρέπει να συνεκτιμηθεί, με την οργάνωση της “Παλλαϊκής Άμυνας” και με τις δυσμενείς επιπτώσεις του δημογραφικού μας προβλήματος στην άμυνα της χώρας, σε συνδυασμό με τις δυσχέρειες ενίσχυσης του νησιωτικού χώρου με δυνάμεις από την Ηπειρωτική Ελλάδα.

Με την οργάνωση της Εθνοφυλακής από τον καιρό της Ειρήνης, εξασφαλίζεται η έγκαιρη πολεμική κινητοποίηση του πληθυσμού και η υποβοήθηση του ενεργού Στρατού στην εκπλήρωση της αποστολής του, καθόσον αποτελεί ένοπλη οργανική δύναμη του Στρατού Ξηράς, με κύρια αποστολή τη συμβολή στην Άμυνα της χώρας, την ενίσχυση και υποβοήθηση των Ένοπλων Δυνάμεων στην εκπλήρωση της αποστολής τους, τη συμβολή στην Παθητική Άμυνα και την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών (Αμυντική οργάνωση- Θεομηνίες –Πυρκαγιές – Συμφορές)¹¹⁵. Οι Μονάδες της έχουν την ίδια οργάνωση με τις ενεργές μονάδες και διαθέτουν οπτικά συστήματα ανάλογα με την αποστολή τους. Το δυναμικό της αποτελείται από έμπειρους άντρες της τοπικής κοινωνίας, οι οποίοι αφενός έχουν υποστεί στρατιωτική εκπαίδευση κατά την εκπλήρωση της στρατιωτικής τους θητείας και με τη συμμετοχή τους σε εθνικές ασκήσεις στο διάστημα της εφεδρείας τους, αφετέρου συνεχίζουν να εκπαιδεύονται στο πλαίσιο της αποστολής των Μονάδων τους¹¹⁶.

Όμως όπως αναλύθηκε παραπάνω η μείωση του πληθυσμού στις παραμεθόριες περιοχές, λόγω της υπογεννητικότητας, όσο και της μετακίνησής του προς τα αστικά κέντρα και το εξωτερικό, έχει ως αποτέλεσμα την αριθμητική συρρίκνωση του τοπικά διαθέσιμου προσωπικού και την κατάταξη όλο και μεγαλύτερων σε ηλικία εθνοφυλάκων, επηρεάζοντας τη μαχητική ικανότητα των Μονάδων τους. Η υιοθέτηση της στράτευσης όλων στο 19^ο έτος της ηλικίας, με παράλληλη κατάργηση της χορήγησης αναβολών λόγω σπουδών και την αυτόματη κατάταξη των συνυπόχρεων, θα δημιουργήσει άμεσα επάρκεια προσωπικού σε βάθος 10ετίας και θα επιλύσει το σημερινό πρόβλημα της έλλειψης προσωπικού. Έτσι αναμένεται να κατατάσσεται το 95% περίπου του συνόλου της κάθε κλάσης, αντί του 25% σήμερα, και περιορίζεται σημαντικά ο αριθμός αυτών που στη διάρκεια της αναβολής τους θα αποκτήσουν λόγους απαλλαγής από τη στράτευση ή μειωμένης θητείας, καθώς και ο αριθμός των ανυπότακτων του εξωτερικού. Επιπλέον ε-

¹¹⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 1 (παράγραφος 3α και 3β) του Ν.1295/1982 «Περί Εθνοφυλακής». Στο <https://www.e-nomothesia.gr> (έγινε πρόσβαση στις 27 Απριλίου 2019).

¹¹⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Γενικού Κανονισμού Οργάνωσης και Λειτουργίας της Εθνοφυλακής: Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ /ΓΕΕΘΑ /ΓΕΣ (1983). ΣΚ 92-1 :Γενικός Κανονισμός Οργάνωσης και Λειτουργίας της Εθνοφυλακής. Αθήνα: ΤΥΕΣ.

¹¹⁶ Ταξίαρχος ε.α Πολυχρόνης Ναλμπάντης, «Κείμενο Εργασίας 22:Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας», σ.25-26.

νισχύεται η εφεδρεία των Ε.Δ. και η Παλλαϊκή Άμυνα, δεδομένου ότι όλοι οι ενήλικοι Έλληνες που έχουν υπηρετήσει θα έχουν στρατιωτική εκπαίδευση από την ηλικία των 19. Θα δημιουργηθεί δηλαδή επάρκεια ετοιμοπόλεμης νεαρής ηλικίας εφεδρείας, καθώς και στρατιωτικά εκπαιδευμένο προσωπικό στην περίπτωση πολέμου, σε αντίθεση με τη σημερινή κατάσταση που όλες οι ηλικίες αυτές βρίσκονται σε αναβολή λόγω σπουδών ή σε ανυποταξία. Θα αποδίδονται νωρίτερα στο επιστρατευτικό σύστημα με προφανές αποτέλεσμα την καλύτερη ποιότητα αλλά και τη μεγαλύτερη ποσότητα εφέδρων. Μετά τη λήξη του μεταβατικού σταδίου των δέκα ετών, οπότε και θα περατωθεί ο αριθμός των υπόχρεων από αναβολή σπουδών, θα πρέπει να μελετηθεί η εφαρμογή και άλλων μέτρων όπως η υποχρεωτική ή εθελοντική στράτευση γυναικών με συνδυασμό οικονομικών και επαγγελματικών κινήτρων, προκειμένου να διατηρηθεί η μαχητική ισχύς των Ενόπλων Δυνάμεων, με επίσης σημαντικά θετικό αντίκτυπο στην δεξαμενή εφεδρείας και την Παλλαϊκή Άμυνα των νησιών του Αιγαίου και των άλλων παραμεθόριων περιοχών.¹¹⁷ Μέχρι την θεσμοθέτηση και την εφαρμογή των παραπάνω μέτρων και για την άμεση αύξηση του ποσοστού επάνδρωσης των Μονάδων Εθνοφυλακής στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και τον Έβρο θα πρέπει να επανεξετασθούν τα όρια ηλικίας συμμετοχής στα Σχέδια επιστρατεύσεως και στην Εθνοφυλακή καθώς και η συμμετοχή και των γυναικών κατοίκων των περιοχών αυτών, τουλάχιστον στην αρχή σε εθελοντική βάση.

Εκπαίδευση του Προσωπικού της ΠΣΕΑ.

Ιδιαίτερη βαρύτητα απαιτείται να δοθεί στην εκπαίδευση του προσωπικού που απασχολείται στις δομές της ΠΣΕΑ καθώς, η ποιοτική του αναβάθμιση και οι βελτιώσεις του μηχανισμού, μπορούν να προέλθουν μόνο από τα στελέχη που την υπηρετούν.

Η εκπαίδευση προτείνεται να προσανατολίζεται με βάση τις σύγχρονες ενοποιημένες πολιτικές διαχείρισης κρίσεων. Θα διαχωρίζεται σε εισαγωγική και επιμορφωτική και θα απευθύνεται σε τρεις βασικές ομάδες: τα στελέχη των δομών ΠΣΕΑ, τους λοιπούς άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενους υπαλλήλους και πολίτες και τον γενικό πληθυσμό. Για την σχεδίαση των προγραμμάτων εκπαίδευσης θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες τόσο των παλαιότερων στελεχών όσο και πολλών άλλων εν' ενεργεία, που έχουν αντίστοιχη επιστημονική κατάρτιση και ίσως διεθνή εμπειρία.

Η Σχολή ΠΣΕΑ του ΥΠΠ, που αποτελεί την βασική πηγή παραγωγής στελεχών που θα επανδρώσουν τις δομές της ΠΣΕΑ, θα πρέπει να έχει άμεση συνεργασία τόσο

¹¹⁷ Μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ για τη «Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα», [επιμέλεια. Θ.Ντόκος], *Άμυνα και Διπλωματία*, τεύχος. 325, Μάρτιος 2019, σ. 30-31.

με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης όσο και με τις Σχολές επιτελών των ΕΔ και των ΣΑ και θα μπορούσε να διαμορφώσει την εκπαιδευτική διαδικασία με βάση τα πρότυπα και την τεχνογνωσία που τα εν λόγω ιδρύματα διαθέτουν. Η εισαγωγική εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται όχι μόνο στα στελέχη που υπηρετούν στις σχετικές υπηρεσιακές δομές, αλλά σε όλους όσους εμπλέκονται στην διοίκηση περιπτώσεων έκτακτων αναγκών, με ιδιαίτερη έμφαση στην προσομοίωση των καταστάσεων αυτών. Ταυτόχρονα είναι απαραίτητη η υποχρεωτική διαρκής επιμόρφωση των στελεχών, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και με θεματολογία που να προκύπτει, από αιτήματα των υπηρεσιών, από την αξιολόγηση και επιθεώρηση των δομών και από τα αποτελέσματα των ασκήσεων. Το επίπεδο των εκπαιδευμένων στελεχών θα πρέπει να τα καταστεί ικανά, όχι μόνο να σχεδιάζουν αλλά και να αξιολογούν τις πολιτικές αντιμετώπισης κρίσεων.

Τέλος, με δεδομένη την δυσκολία πρόσληψης νέων στελεχών στο δημόσιο τομέα, οι διατάξεις του Ν. 3852/2010 «*Πρόγραμμα Καλλικράτης*» στερήσαν από τον μηχανισμό της ΠΣΕΑ την επαναξιοποίηση υψηλά καταρτισμένων απόστρατων στελεχών των ΕΔ, τα οποία διέθεταν πολύτιμη σχεδιαστική και επιχειρησιακή εμπειρία στη διαχείριση εκτάκτων αναγκών και κρίσεων. Είναι σαφές ότι απαιτείται η επανεξέταση της συγκεκριμένης διάταξης, καθώς δεν είναι δυνατόν να μην ενεργοποιείται το βέλτιστο προσωπικό για έναν τόσο κρίσιμο εθνικό σκοπό¹¹⁸.

Επίλογος

Το εγγύς γεωπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδος αποτελούσε και αποτελεί μια ρευστή περιοχή, στην οποία το Έθνος μας καλείται να υπερασπιστεί διαχρονικά την επιβίωσή του. Η επίτευξη των εθνικών μας στόχων έγινε πάντοτε αξιοποιώντας όλες τις δυνάμεις μας, ώστε το σύνθημα αριθμητικό μειονέκτημα να αντισταθμίζεται με την ποιότητα και τη ομοιογένεια. Έτσι και σήμερα, σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για τα εθνικά μας θέματα, που ο αντίπαλος προβάλλεται ισχυρός και είναι προκλητικά επιθετικός, ιδιαίτερα στο Αιγαίο, απαιτείται να αξιοποιηθούν όλες οι δυνάμεις του ελληνικού κράτους στη σχεδίαση της αμυντικής αποτροπής. Ο σχεδιασμός αυτός θα πρέπει να δίνει σαφές μήνυμα ότι το Έθνος μας είναι αποφασισμένο να υπερασπιστεί τον εαυτό του τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό πολέμου. Ο μόνος δρόμος που

¹¹⁸ Παναγιώτης Δ. Ζαρίφης, «Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας», σ.193 - 195.

απομακρύνει τον πόλεμο είναι αυτός της προετοιμασίας, της ετοιμότητας και της συγκρότησης ενός αποτελεσματικού κράτους.

Τα ανωτέρω έρχονται σε αντίθεση με την πολιτική που ακολουθεί η χώρα μας στη σχεδίαση αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών σε καιρό κρίσης ή πολέμου καθώς όπως διαπιστώνεται ο μηχανισμός της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ έχει παραμείνει σχεδόν αδρανής από το 1974. Η διαπίστωση αυτή έρχεται σε αντίθεση τόσο με την ετοιμότητα και το αξιόμαχο των ΕΔ όσο και με την σημασία και το ενδιαφέρον που υπάρχει για την ΠΠ, εμφανίζοντας την ιδιόμορφη εικόνα ότι μόνο ένα μικρό κομμάτι του κρατικού μηχανισμού προετοιμάζεται για πόλεμο, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού πιστεύει ότι αυτό δεν τον αφορά. Η πεποίθηση αυτή είναι εξαιρετικά επικίνδυνη, καθώς είναι σαφές ότι το αξιόμαχο των ΕΔ στηρίζεται στο ηθικό και την ετοιμότητα του «άμαχου» πληθυσμού.

Η κινητοποίηση των δυνάμεων της Πολιτείας μέσα από τη Παλλαϊκή Άμυνα, ανεξάρτητα από το όρο που θα χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τον ολιστικό αυτό μηχανισμό, είναι ένας μεγάλος επιχειρησιακός τομέας, ο οποίος συγκλίνει με τον αντίστοιχο στρατιωτικό, με κύριο στόχο την υποστήριξη και αναβάθμιση της αποτροπής. Η υλοποίηση της αποστολής αυτής κατά προτεραιότητα στα ελληνικά νησιά του Αιγαίου, απαιτεί την ύπαρξη σοβαρής υποδομής και κατάλληλου σχεδιασμού, με σκοπό την επίτευξη της απαραίτητης ετοιμότητας του πολιτικού τομέα για τη διασφάλιση της εθνικής άμυνας και την επιβίωση του πληθυσμού. Η άρτια οργάνωση από τον καιρό της ειρήνης, θα έχει ως απόρροια την αποτελεσματικότερη προσφορά της ελληνικής κοινωνίας στην υποστήριξη του έργου των ΕΔ όχι μόνο με την αποφυγή της πρόκλησης του πανικού, ο οποίος είναι δυνατόν να δημιουργηθεί σε μια κρίση ή έκτακτη ανάγκη, τη λαϊκή συναίνεση και προετοιμασία για την διαχείριση και αντιμετώπιση των απειλών, αλλά και πολλαπλά επιχειρησιακά και τακτικά οφέλη αυξάνοντας τις δυνατότητες και την αξιοπιστία της αποτρεπτικής ισχύος της χώρας μας, με το λιγότερο δυνατό κόστος.

Η ΠΑΜ-ΠΣΕΑ επιβάλλεται να αποτελεί προτεραιότητα και δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί. Οφείλουμε να την ανασχεδιάσουμε με μια ολιστική προσέγγιση, προσαρμόζοντάς την στην κοινωνική, πολιτική, διοικητική και οικονομική πραγματικότητα της χώρας, μελετώντας παράλληλα την σχετική διεθνή πρακτική. Ο ανασχεδιασμός αυτός, πρέπει να βασιστεί σε δύο άξονες, την ενεργοποίηση της ΠΑΜ και στην ενοποίησή της με την ΠΠ. Οι προτάσεις αυτές είναι υλοποιήσιμες και εφικτές, αρκεί να υπάρχει η απαραίτητη κοινωνική και πολιτική βούληση. Μέχρι σήμερα η διαβού-

λευση πάνω στα θέματα της ΠΑΜ-ΠΣΕΑ δεν έχει επιφέρει κάποια αξιόλογη βελτίωση καθώς παρεμποδίζεται από πολιτικές αγκυλώσεις του παρελθόντος και εκ των πραγμάτων φαίνεται να αντιμετωπίζεται ως χαμηλής προτεραιότητας. Δυστυχώς ως χώρα δεν έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε τη γεωγραφία μας, αλλά ούτε και την πολυτέλεια να χάνουμε πολύτιμο χρόνο, τη στιγμή μάλιστα που ο αναθεωρητικός γείτονάς μας ισχυροποιείται συνεχώς. Όπως χαρακτηριστικά είπε και ο νυν Α/ΓΕΕΘΑ στην Ημερήσια Διαταγή ανάληψης των καθηκόντων του την 28 Ιαν 19: «...στα προβλήματα οι ευφυείς άνθρωποι βρίσκουν πάντα λύση, οι ιδιοφυείς τα προβλέπουν, ενώ οι ανόητοι τα κρύβουν ή κάνουν ότι δεν τα βλέπουν... ο χρόνος και ο τόπος δεν μας αφήνει περιθώρια να ανήκουμε στην 3^η κατηγορία...»¹¹⁹

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Α΄ Αρχεία

Πρακτικό της Διαρκ. Επιτροπής Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων της Β.τ.Ε, στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας "Παλλαϊκή Άμυνα" στις 17, 24 και 25 Ιουνίου 1998, υπό την προεδρία του Προέδρου αυτής κ.

¹¹⁹Α/ΓΕΕΘΑ Πτέραρχος(Ι) Χρήστος Χριστοδούλου, «ΗΔ παραλαμβάνοντας Αρχηγού ΓΕΕΘΑ Πτέραρχου(Ι) Χρήστου Χριστοδούλου, 28 Ιαν 19, ΣΝΔ, Πειραιάς», *Ναυτική Ελλάς, ΕΘΕ-ΕΑΑΝ*, τεύχος 1024, Φεβρουάριος 2019, σ.15.

Ελευθέριου Βερυβάκη, με αντικείμενο την επεξεργασία και εξέταση του σχεδίου νόμου. Ανακτήθηκε από : <https://www.hellenicparliament.gr>

Τσάλτας Π. (Ομότιμος καθ. Παντείου), *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, Ηλεκτρονικό αρχείο προφορικών παραδόσεων ΣΕΘΑ 71 ΕΣ της 4 Φεβ 2019.

Κυριαζής, Ν. (Καθ. Παν. Θεσσαλίας) , *Τα οικονομικά της άμυνας και του πολέμου και Ναυτιλία, τουρισμός, πολιτισμός: η ελληνική μαλακή ισχύς*. Ηλεκτρονικό αρχείο Περιγραμμάτων Διαλέξεων της ΣΕΘΑ 71 ΕΣ της 16 και 18 Απρ 2019.

Β΄ Νόμοι

Ν.Δ. 17/1974 «Περί Πολιτικής Σχεδιάσεως Εκτάκτων Αναγκών».

Ν.Δ. 107/1973 «Περί Χορηγήσεων Αναστολών Κατατάξεως Εφεδρων σε Επιστράτευση».

Ν.Δ. 1097/1981: « Περί Οργανώσεως και Λειτουργίας της Υπηρεσίας Πολιτικής Σχεδιάσεως Εκτάκτου Ανάγκης του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως».

Νόμος 1295/1982: «Περί Εθνοφυλακής».

ΚΥΑ 111/6-4-1992 : Ενάσκηση Αρμοδιοτήτων Πολιτικής Αμυνας.

Νόμος 2344/1995: «Οργάνωση πολιτικής προστασίας και άλλες διατάξεις».

Νόμος 2641/1998: «Περί Παλλαϊκής Άμυνας».

Νόμος 3013/2002: «Περί Αναβαθμίσεως της Πολιτικής Προστασίας».

Νόμος 3852/2010: «Πρόγραμμα "ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ"».

Νόμος 4325/11 Μαΐου 2015: «Εκδημοκρατισμός των Σχέσεων Κράτους και Κοινωνίας»

ΠΥΣ 5/2015 : Σύνθεση Κυβερνητικών Οργάνων (ΚΥΣΕΑ).

Γ΄ Ιστοσελίδες

Νόμοι, Νομοθετικά διατάγματα, ΚΥΑ, ΠΥΣ :

<https://www.e-nomothesia.gr> (πρόσβαση στις 27/4/19)

Πληροφορίες για το Εθνικό Συμβούλιο Έκτακτης Ανάγκης των ΗΠΑ (National Emergency Council, NEC): <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=14557>
(πρόσβαση στις 20/4/19)

Πληροφορίες για το Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων της Σουηδίας, επίσημος δικτυακός τόπος και ενημερωτικό φυλλάδιο *IF CRISIS OR WAR COMES (om- kris-en- eller- kriget- kommer- engelska.pdf)*: <https://www.msb.se/en/> (πρόσβαση στις 20/4/19)

Πληροφορίες για την ολιστική προσέγγιση της Άμυνας στη Σουηδία , *Sweden's*

Defence Policy 2016 to 2020 pdf στον επίσημο δικτυακό τόπο:
<https://www.government.se/information-material/2015/06/swedens-defence-policy-2016-to-2020/> (έγινε πρόσβαση στις 20 Ιουλίου 2019)

Πληροφορίες για τις δομές Πολιτικής Άμυνας και πολιτικής προστασίας της Φιλανδίας στον επίσημο δικτυακό τόπο: <http://www.pelastustoimi.fi/en/228511/> (πρόσβαση στις 20/4/19)

Πληροφορίες για τις δομές Πολιτικής Άμυνας και πολιτικής προστασίας της Ολλανδίας στον επίσημο δικτυακό τόπο:
<http://www.politie.nl/Images/Landelijk/politie%20in%20nederland%engels>
(πρόσβαση στις 20/4/19)

Πληροφορίες για τις δομές Πολιτικής Άμυνας της Κυπριακής Δημοκρατίας στον επίσημο δικτυακό τόπο Πολιτικής Άμυνας /Υπουργείου Εσωτερικών Κύπρου:
http://www.moi.gov.cy/moi/CD/cd.nsf/index_gr/index_gr?OpenDocument,
(πρόσβαση στις 20/4/ 2019)

Πληροφορίες για θέματα υβριδικού πολέμου στον επίσημο δικτυακό τόπο του NATO LIBRARY: <http://www.natolibguides.info/hybridwarfare>, (πρόσβαση στις 20/11/ 19)

Πληροφορίες για την ανάθεση αποστολής φύλαξης συνόρων με το Μεξικό στην Εθνοφυλακή των ΗΠΑ: <https://www.iefimerida.gr/news/408624/ipa-texas-tha-anaptyxei-pano-apo-1000-andres-tis-ethnofroyras-sta-synora-me-mexiko> (πρόσβαση στις 20/11/ 19)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βερίγος, Ζ. (2018). Δυτικά Βαλκάνια: Μεσοπρόθεσμες Προοπτικές. *Εθνικές Επάλξεις (Διμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση ΣΕΕΘΑ)*, 126, 5-6

Γεωργακάκης, Χ. (2002), *Ταραγμένα Χωρικά Ύδατα, για ένα νέο ρόλο*. Αθήνα : Λιβάνης.

Γρίβας, Κ. (2018, Δεκέμβριος 21). Τεχνητή νοημοσύνη και βληματοκεντρικός πόλεμος στο Αιγαίο, *SLpress.gr*. Ανακτήθηκε από: <https://slpress.gr/ethnika/technitinoimosyni-kai-vlimatokentrikos-polemos-sto-aigaio/>

Γρίβας, Κ. (2018). *Άμυνα και οικονομία: Ο μύθος του «βούτυρο ή κανόνια», ο «βλη-*

ματοκεντρικός πόλεμος», η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση και η δυνατότητα μετατροπής των αμυντικών δαπανών σε πυλώνα ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας. Ομιλία στην Ολομέλεια του 2ου Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή: Ελλάδα-Ευρώπη 2020: Εκπαίδευση, Διά Βίου Μάθηση, Έρευνα, Νέες Τεχνολογίες, Καινοτομία και Οικονομία, Λαμία, Σεπτέμβριος , 28-30. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2019. Ανακτήθηκε από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/inoek/article/view/2445>

Γρίβας, Κ.(2019, Ιανουάριος 12). Παλλαϊκή άμυνα διευρυμένη εθνοφυλακή και σύγχρονος πόλεμος – Πώς μπορεί ο τοπικός πληθυσμός να συνεισφέρει στην άμυνα της χώρας, *Armyvoice News*,. Ανακτήθηκε από: <https://www.armyvoice.gr/2019/01/pallaiki-amina-dievrimeni-ethnofilaki-ke-sigchronos-polemos/>

Διακομιχάλης,Δ.(2017, Μάιος 13). «Σύννεφα πολέμου» πάνω από το Αιγαίο: Πως αντιμετωπίζονται οι απειλές της ισλαμικής Τουρκίας». *hellasjournal*. Ανακτήθηκε από: <https://hellasjournal.com/2017/05/sinnefa-polemou-pano-apo-to-eggeo-pos-antimetopizonte-i-apiles-tis-islamikis-tourkias/>

Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ/ Διεύθυνση Πολιτικής Εθνικής Άμυνας (2015). *Λευκή Βίβλος 2014*. Αθήνα: ΤΥΕΣ.

Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ /ΓΕΕΘΑ (2013). *Διακλαδικό Εγχειρίδιο (ΔΕ) 9 : Δόγμα Πολιτικοστρατιωτικής Συνεργασίας (CIMIC)* . Αθήνα: ΤΥΕΣ.

Ελληνική Δημοκρατία, ΥΠΕΘΑ /ΓΕΕΘΑ /ΓΕΣ (1983). *ΣΚ 92-1 :Γενικός Κανονισμός Οργάνωσης και Λειτουργίας της Εθνοφυλακής*. Αθήνα: ΤΥΕΣ.

Ζαρίφης, Π. Δ.(2013). Διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ολιστική πρόταση αναδιάρθρωσης των δημόσιων πολιτικών Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης και Πολιτικής Προστασίας. Στο *Ανάπτυπο από την Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης*, Αθήνα: Σακκούλας, 2014, 19, 153-198. Ανακτήθηκε από : https://www.academia.edu/10921785/Emergency_management_A_holistic_proposal_for_restructuring_and_merging_Civil_Defense_and_Civil_Protection_public_policies

Ζαρίφης, Π.Δ. (2015, Ιαν). *Πολιτική Άμυνα, Πολιτική Προστασία ή Διαχείριση Έκτακτων Αναγκών; Η διεθνής πρακτική!*. Συμπεράσματα της ομιλίας του στην Ημερίδα Δνσης ΠΣΕΑ του ΓΕΕΘΑ, Αθήνα, Ιανουάριος. Ανακτήθηκε από : <http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/conferences-el/4126> .

Ηλιάδης Μ. & Ντόκος Θ. (2019). *Συμπερασματικές Σκέψεις για την Ελ-*

ληνική Αμυντική Πολιτική, : Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα (Κείμενο Πολιτικής Νο 27). Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ. Ανακτήθηκε από: <https://www.eliamep.gr > uploads > 2019/01 > Policy-Paper-No-27>

Ήφαιστος, Π. & Πλατιάς, Α. (1992). *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*. Αθήνα : Ποιότητα.

Κοππά, Μ. (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας*. Αθήνα: Πατάκης.

Λυμπέρης, Χ. (1997). *Εθνική στρατηγική και χειρισμός κρίσεων*. Αθήνα : Ποιότητα.

Μαρτζούκος, Β. (2018). Δημογραφικό – Μεταναστευτικό: Η Υπέρτατη Εθνική Απειλή. *Προβληματισμοί (περιοδική έκδοση του ΕΛΙΣΜΕ)*, 93, 3.

Μαυρόπουλος, Π. (2012, 2^η Έκδοση). *Εισαγωγή στη θεωρία του πολέμου και της στρατηγικής*. Αθήνα : έκδοση του συγγραφέα.

Μπαμπινιώτης, Γ.Δ.(2001). Η Παιδεία ως Εθνική Άμυνα. *Εθνικές Επάλξεις (Διμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση ΣΕΕΘΑ)*. 44, 20-24.

Μπελεγράτης, Σπ. (2016). *Συνοπτικό Εγχειρίδιο Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτου Ανάγκης*. Αθήνα: Σχολή Αξκών ΕΛ.ΑΣ.

Ναλμπάντης, Π. (2019). *Πολυχωρική μάχη: μια νέα επιχειρησιακή έννοια για τις ελληνικές χερσαίες δυνάμεις* (Κείμενο Εργασίας 28). Αθήνα: i-sda. Ανακτήθηκε από: i-sda.eu > wp-content > uploads > 2019/07 > polychoriki_maxi

Ναλμπάντης, Π. (2011). *Σύγχρονες Δυνάμεις Εφεδρείας* (Κείμενο Εργασίας 22). Αθήνα : SECURITY & DEFENCE ANALYSIS INSTITUTE (i-sda). Ανακτήθηκε από: www.i-sda.eu/isda/ documents /KE_22.pdf

Ντόκος, Θ. (επιμ.). (2007). *Ελληνική Πολιτική Εθνικής Ασφάλειας στον 21ο Αιώνα* (Κείμενο Πολιτικής νο 9). Αθήνα : ΕΛΙΑΜΕΠ.

Ντόκος, Θ. (επιμ.). (2016, 2η έκδοση). *Λευκή Βίβλος για την εξωτερική πολιτική, άμυνα και ασφάλεια*. Αθήνα : ΕΛΙΑΜΕΠ - Ι. Σιδέρης.

Ντόκος, Θ. (επιμ.).(2019). Μελέτη ΕΛΙΑΜΕΠ για τη Στρατιωτική Θητεία και Άμυνα. *Άμυνα και Διπλωματία*, 325, 27-31.

Παπανικολάου, Ι. (2010). *Πρόλογος, Προετοιμάζοντας τους Αξκούς για έναν κόσμο που αλλάζει*. Αθήνα : Τουρίκης.

Παπασωτηρίου, Χ. (2011). *Υψηλή Βυζαντινή Στρατηγική 6ος - 11ος αιώνας*, Αθήνα: Ποιότητα.

- Παρίσης, Ι.(2018). ΑΜΥΝΑ ΝΗΣΩΝ: Υπερασπίζοντας το Αιγαίο. *Άμυνα και Διπλωματία*, 332,31-33.
- Πεπονής, Α. (2008). *Για το ζήτημα του Αιγαίου*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Πρεβελάκης, Γ. (1998). *Γεωπολιτική της Ελλάδας*. Αθήνα: Libro.
- Σιούσουρας, Π. & Δαλακλής, Δ.(2014). Αιγαίο Πέλαγος: Βασικός Πυλώνας της Σύγχρονης Ελλάδος και Διαχρονικό Πεδίο Γεωπολιτικών Τριβών. *Εθνικές Επάλξεις (Διμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση ΣΕΕΘΑ)*,107, 10-15.
- Σταμούλης, Ι. (2014). *Η προπαρασκευή του ΠΣ στην Πολιτική Άμυνα της χώρας στον πόλεμο του '40* (Έκθεση).Αθήνα: ΕΑΠΣ. Ανακτήθηκε από: <https://www.eaps.gr/wp-content/uploads/2014/10>
- Τσάκωνας, Π. & Ντόκος, Θ. (2005). *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας - οικοδομώντας το ελληνικό μοντέλο στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Χατζηθεοφάνους, Γ. (2017). *Εθνική στρατηγική πρόταση για ένα νέο θεσμικό Πλαίσιο*. Αθήνα: Σιδέρης.
- Χρήστου, Γ. (1999). *Εθνική Στρατηγική* . Αθήνα: Κανάκης.
- Χριστοδούλου, Χ. (2019). Ημερήσια Διαταγή παραλαμβάνοντος Αρχηγού ΓΕΕΘΑ της 28 Ιαν 19, ΣΝΔ, Πειραιάς. *Ναυτική Ελλάς, ΕΘΕ-ΕΑΑΝ*, 1024, 15.
- Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (επιμ. μτφρ Κ. Κολιόπουλος) . Αθήνα: Ποιότητα. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1979).

Ξενόγλωσση

- Alberts, D., Garstka, J., Stein, F. (1999). *NETWORK CENTRIC WARFARE – Developing and Leveraging Information Superiority*, DoD C4ISR Cooperative Research Program (CCRP) publication series, 2nd Edition. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/publication/46988836_Network_Centric_Warfare_Developing_and_Leveraging_Information_Superiority
- Björn von Sydow.(2018, Apr,04).Resilience: Planning for Sweden’s “Total Defence”. *NATO review*: Ανακτήθηκε από: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/04/04/resilience-planning-for-swedens-totaldefence/index.html>
- Connell,M.(2010,Oct,11) “Iran's Military Doctrine” ,iran primer/ us institute of peace. Ανακτήθηκε από: <https://iranprimer.usip.org/resource/irans-military-doctrine>
- Hoffe, L. (2018).*THE CANADIAN ARMY TOTAL FORCE CONCEPT: OPTI-*

- MIZING THE ARMY RESERVE CONTRIBUTION* (service paper). Canadian Forces College, JCSP 44, 2017 – 2018. Ανακτήθηκε από: <https://www.cfc.forces.gc.ca › csc44 › hoffe>
- Holmes, J. (2019, Nov, 23). Inside China's "People's War" Plan for the South China Sea, *National Interest*. Ανακτήθηκε από: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/inside-chinas-peoples-war-plan-south-china-sea-99152>
- Holmes, J. (2019, Dec, 13). Is China Planning To Incite A "People's War" To Dominate The South China Sea? *National Interest*. Ανακτήθηκε από : <https://nationalinterest.org/blog/buzz/china-planning-incite-peoples-war-dominate-south-china-sea-104867>
- Johnson, Ross. (1971). *Total national defense in Yugoslavia*, Santa Monica, California: National Technical Information Service – The RAND Corporation. Ανακτήθηκε από: <http://www.dtic.mil/ dtic/tr/fulltext/u2/742397.pdf>
- Mao, T. (1963). *Selected Military Writings of Mao Tse-tung*, Beijing: Foreign Languages Press.
- Morgan, P. (1983). *Deterrence, a conceptual analysis*, Beverly Hill: Sage.
- Lasconjarias G. & Larsen J. (2015). *NATO's Response to Hybrid Threats*, NATO Defence College, Research Division: Ανακτήθηκε από: www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=471
- Schelling, T. (1966). *Arms and Influence*, New Haven, Conn.: Yale University Press.
- Smith, M. (2009). *Mosaic Defence*. Canadian Forces College Ανακτήθηκε από.: https://www.cfc.forces.gc.ca › smith_d
- Sun Tzu. (1963). *The Art of War*, (μτφ. Samuel B. Griffith), Oxford: Oxford University Press.